

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

unicef

unicef

Okul ve Sınıf Tabanlı Değerlendirmeye Dayalı Öğretmen Kapasitesinin Güçlendirilmesi

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

unicef

Okul ve Sınıf Tabanlı Değerlendirmeye Dayalı
Öğretmen Kapasitesinin Güçlendirilmesi

GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETMEN REHBER KİTAPÇIĞI

GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETMEN REHBER KİTAPÇIĞI

2020

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Okul ve Sınıf Tabanlı Değerlendirmeye Dayalı
Öğretmen Kapasitesinin Güçlendirilmesi

GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETMEN REHBER KİTAPÇIĞI

Kitapçık Yazım Komisyonu

Prof. Dr. Alipaşa AYAS	Bilkent Üniversitesi	Koordinatör
Prof. Dr. Abdullah AYAYDIN*	Trabzon Üniversitesi	Görsel Sanatlar Eğitimi Uzmanı
Prof. Dr. Erman ÖNCÜ	Trabzon Üniversitesi	Beden Eğitimi ve Spor Uzmanı
Prof. Dr. Selahattin KAYMAKÇI	Kastamonu Üniversitesi	Sosyal Bilgiler Eğitimi Uzmanı
Prof. Dr. Vedat ÖZSOY*	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	Görsel Sanatlar Eğitimi Uzmanı
Doç. Dr. Bengü BÖRKAN	Boğaziçi Üniversitesi	Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Doç. Dr. Çiler HATİPOĞLU	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Yabancı Dil Eğitimi Uzmanı
Doç. Dr. Erhan DURUKAN	Trabzon Üniversitesi	Türkçe Eğitimi Uzmanı
Doç. Dr. Faik Özgür KARATAŞ	Trabzon Üniversitesi	Fen Bilimleri Eğitimi Uzmanı
Doç. Dr. Fatih Çetin ÇETİNKAYA	Düzce Üniversitesi	Sınıf Eğitimi Uzmanı
Doç. Dr. Fatma ASLAN TUTAK	Boğaziçi Üniversitesi	Matematik Eğitimi Uzmanı
Dr. Öğr. Ü. Armağan ATEŞKAN	Bilkent Üniversitesi	Fen Bilimleri Eğitimi Uzmanı
Dr. Öğr. Ü. Fatih ORÇAN	Trabzon Üniversitesi	Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Dr. Öğr. Ü. Zühal DİNÇ ALTUN	Trabzon Üniversitesi	Müzik Eğitimi Uzmanı

* Alana özgü açıklamaları yapmış ve etkinlikleri hazırlamıştır.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı

Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü

çalışma sorumluları

Gül ÇALIK ve

Zeynep Özge ERTEK'e;

Amine CANIDEMİR,

Emel ILICAN,

Emine BOSTANCI,

Erkan AKALIN,

Gülten ŞEN,

Mehtap KIZILKAYA,

Mehmet Ali AYDOĞMUŞ,

Mehmet Ali İŞİKOĞLU,

Meryem PEKTAŞ ve

Fatih ATIK' e

katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Bu yayının içeriği tamamen yazarların sorumluluğundadır.

İfadeler yazarların kendi görüşleri olup Millî Eğitim Bakanlığı ve UNICEF'in politikalarını veya görüşlerini yansıtmamaktadır.

Okul ve Sınıf Tabanlı Değerlendirmeye Dayalı
Öğretmen Kapasitesinin Güçlendirilmesi

GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETMEN REHBER KİTAPÇIĞI

SUNUŞ

Değerli görsel sanatlar eğitimcileri, bildiğiniz üzere bilim ve teknolojiadaki gelişmeler ve toplumsal ihtiyaçlardaki değişimler ile eğitim alanında öğrenmeye yönelik kuram, öğretime ilişkin yaklaşım, model ve yöntem ile ilgili yenilikler öğretim programlarında yenileme çalışmaları yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Yenilenen programların istenen düzeyde uygulanabilmesi için öğretmenlerin çeşitli çalışmalarla yeterliklerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Yeterlik alanları içerisinde ölçme ve değerlendirme önemli bir yer tutmaktadır. Öğretmenlerimiz programda belirtilen sürelerinin üçte birinden fazlasını ölçme ve değerlendirme ile ilgili etkinliklere harcamaktadırlar. Ölçme ve değerlendirmede etkili ve verimli olabilmek için öğretmenlerin önemli değerlendirme becerilerine ihtiyacı vardır. Bu konularda çeşitli dönemlerde yapılan çalışmalar, sınıf içi değerlendirme konusunda öğretmenlerin kendilerini yeterli hissetmediklerini göstermektedir. Bu kapsamda, öğretmenlerin yeterliklerinin artırılması için Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve UNICEF Türkiye Temsilciliği arasında imzalanan bir protokol ile "Okul ve Sınıf Tabanlı Değerlendirmeye Dayalı Öğretmen Kapasitesinin Güçlendirilmesi" çalışması hayata geçirilmiştir. Bu çalışmanın temel amacı, öğretmenlerin mesleki gelişiminin desteklenmesi için alan bazlı ve etkinlik temelli uygulamalarla öğretmenlerimizin özellikle biçimlendirici değerlendirme kapasitelerini arttırmak ve dezavantajlı öğrenciler de dâhil olmak üzere bütün öğrencilerimizin gelişimlerine daha bütüncül destek olabilmektir. Bu amaç kapsamında, biçimlendirici değerlendirme konusunda öğretmenlerimize kılavuzluk/rehberlik edecek bir öğretmen rehber kitapçığı ortaya konulmuştur.

Öğretmen rehber kitapçığı toplam dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ölçme ve değerlendirmenin temel kavramlarına atıfta bulunulmaktadır. İkinci bölümde biçimlendirici değerlendirme amacıyla kullanılacak teknik ve araçlara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde öğretim programıyla ilişkilendirilip tasarlanan etkinlik örnekleri yer almaktadır. Son bölümde ise biçimlendirici değerlendirme sürecinde paydaşlar ile etkileşimde dikkat edilmesi gereken hususlar açıklanmaktadır.

Çocuklarımıza ve öğretmenlerimize faydalı olması dileğiyle...

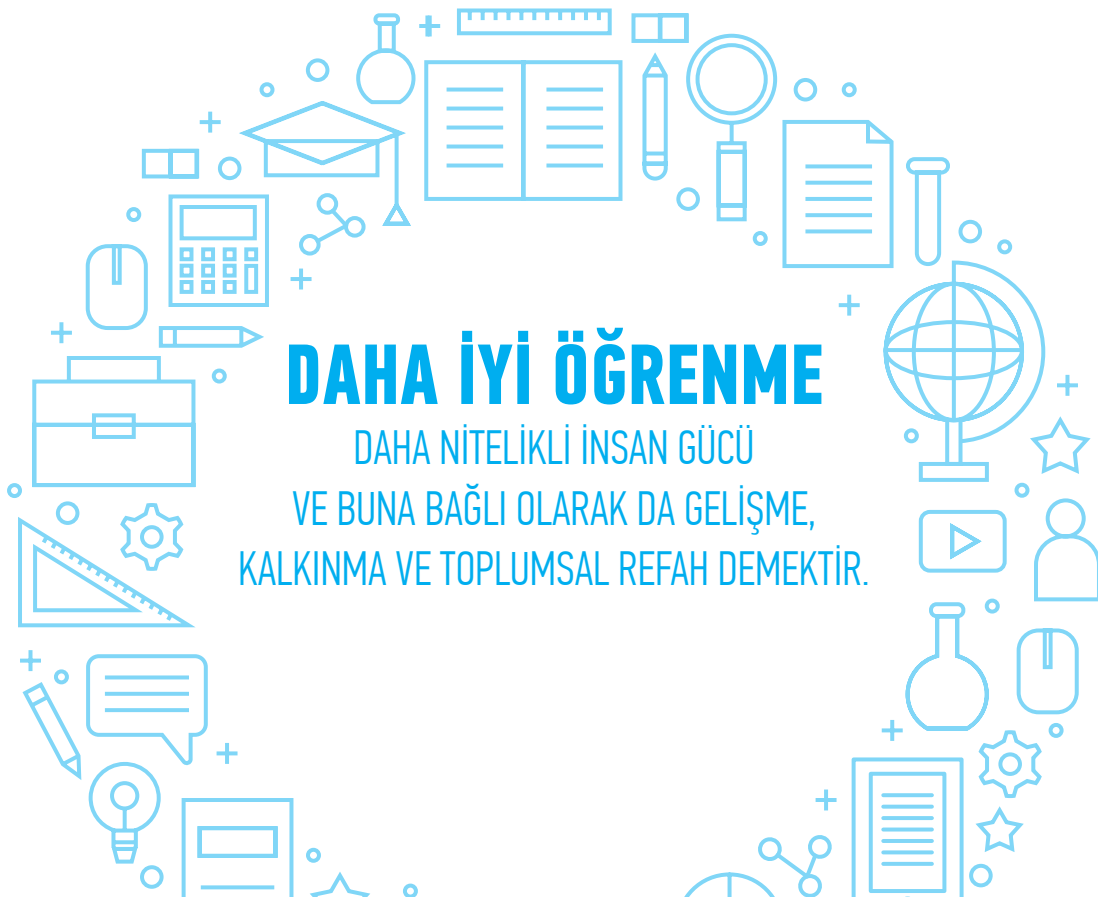
ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

AMAÇ

İnsan yeryüzünde var olduğundan beri kendini geliştirmekte ve ilerlemeyi, en önde olmayı hedeflemektedir. Bilinmeyeni bilinene açıklamaya çalışmak bu tarihsel sürecin önemli bir mihenk taşıdır. Deneyim ve gözlemlerini aklı ile birleştiren insanoğlu, adına öğrenme dediğimiz bir yolculuğa devam etmektedir. Bu süreçte biriktirilenler ise gelecek kuşaklar için bir sonraki basamağa ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Öğrenme, genel olarak bireylerin ihtiyaçları olan bilgi, beceri ve tutumları edinmiş veya kazanmış olma durumu olarak tanımlanabilir. Ancak öğrenmenin gerçekleşmesi, gerçekleşmesi için verilmesi gereken desteğin tanımlanması, süreçte ölçme ve değerlendirme mekanizmaları üzerinden izlenmesi önemli çabalar gerektirmektedir. Bu çabayı iş birliği içerisinde hem öğrenen hem öğretmen hem de program geliştiricilerin birlikte sarf etmeleri gerekmektedir. Harcanacak çabanın ne olacağı ve her birey için farklı veya aynı olup olmayacağı, düşünülmesi ve üzerine ortak çalışılmasını gerektiren bir süreçtir.

Elinizdeki bu doküman, adına öğrenme dediğimiz ve yukarıda kısmen değindiğimiz bir serüvende öğrenilenlerin ölçülmesi, değerlendirilmesi ve yeni öğrenmeler için kullanılması süreciyle ilgilidir. Öğrenilenler daha sonraki öğrenmelere temel teşkil ettiği için bu sürecin iyi kılavuzlanması ve öğrenenler için yol gösterici olması gerekmektedir. Okul sistemi içerisinde bu işi öğretmenler yaptığı, yöneticiler ve okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenleri kendilerine yardımcı olduğu için hepsinin süreçteki katkılarını etkin bir koordinasyon içerisinde düşünmek elzemdir. Bu yolla okul ve sınıf temelli değerlendirme, öğrencilerin kapasiteleri ne ölçüde olursa olsun ve bilgi-beceri düzeyinde olursa olsun öğrenmeleri için faydalanabilecekleri, kendilerini daha iyi geliştirebilecekleri bir sürece dönüşecektir. Bu kaynak kitapçık bu süreci daha kolay yönetilebilir hâle getirmek için hazırlanmıştır. Bu kitapçıkta önce ölçme ve değerlendirme süreci ile ilgili temel bilgiler hakkında genel bir hatırlatma sunulmakta, devamında ise özellikle biçimlendirici (formatif) değerlendirme sürecinin öğeleri açıklanmakta, sonrasında ise görsel sanatlar eğitimi çerçevesinde biçimlendirici değerlendirmenin nasıl yapılacağına yönelik hem teorik hem de uygulamaya dönük örnekler verilmektedir. Görsel sanatlar eğitimine yönelik geliştirilen örnekler mevcut öğretim programına uygun olacak biçimde tasarlanmıştır. "Daha iyi öğrenme daha nitelikli insan gücü ve buna bağlı olarak da gelişme, kalkınma ve toplumsal refah demektir." temel düşüncesi, yapılan çalışmanın arka planını oluşturmaktadır.

UYGULAMADA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE ÖNERİLER

Öğretmen rehber kitapçıklarında öğrencilerin öğrenmesini ve gelişimini takip etmede kullanılacak yöntem, teknik ve araç-gereçlerin uygulanmasında dikkat edilmesi gereken hususlar ele alınmıştır. Ayrıca, yapılan uygulamalar sonucunda ortaya çıkan ve öğretmenlerin karşılaşılabileceği genel durumlar karşısında kullanılacak pratik çözümlere ve alternatif önerilere kısaca değinilmiştir.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Dönüt Verme ve İletişim	<ul style="list-style-type: none">• Biçimlendirici değerlendirme etkinliklerinde öğrenci ve/veya veliye değerlendirme araçları kanıt gösterilerek dönüt verilmesi daha etkili olacaktır.• Dönütlerin sözlü ve yazı olmasının yanında söz ötesi denilen jest, mimik ve beden diliyle de olabileceği unutulmamalıdır.• Öğrencilere sağlanacak az destek/yarım destek veya yönlendirme hiç destek sağlamamakla aynıdır. O nedenle dönütlerin öğrencilerin gelişimine yönelik açık ve net yönlendirme yapması gerekir.• Eğitim sürecinin önemli bir parçası olan velilerimizle daha etkin bir iletişim kurulmalıdır, öğrencilerin çalışmalarına verilen yazılı dönütler velilere kontrol amaçlı gönderilebilir.• Ayrıca iletişimin hızlı, etkili ve masrafsız olması için sınıf bazında veliler için farklı iletişim kanalları vesilesi ile gruplar oluşturulabilir. Bu gruplar üzerinden yapılacak paylaşımlar ile bilgilendirmeler, dönütler anında verilebilmelidir. Ancak öğrencilerin bireysel gelişimiyle ilgili durumlar genel gruplarda tartışılmamalıdır.
Kalabalık Sınıflarda Uygulama	<ul style="list-style-type: none">• Bireysel çalışma yapmaktan ziyade grup (2,3,4 veya 5 kişilik) çalışmalarına daha çok yer verilmelidir. Böylece yapılacak grup değerlendirmeleri sayesinde iş yükü azalacaktır.• Açık değerlendirme ölçüt belirlenerek akranların birbirini değerlendirmesi sağlanabilir.• Bütün çalışmalar yerine içlerinden örnekler (numune) alınarak dönütler verilebilir.• Her öğrenci için ayrı bir gözlem formu hazırlamak yerine tüm öğrencilerin isimlerinin ve gözlenecek özelliklerin yazılı olduğu tek sayfadan oluşan bir form hazırlanabilir.• Farklı etkinlik istasyonları hazırlanarak öğrenci gruplarının bu farklı etkinlikler arasında rotasyon yapması sağlanabilir. Böylece öğretmenin ve öğrencilerin daha aktif ve pasif olacağı durumlar seçilerek her bir öğrenciye erişilmesi sağlanabilir. Örnek olarak bir grup öğrenci akranlarının daha önce hazırladığı kavram haritalarını verilen rubrik ve yönergelerle değerlendirirken diğer grup kavram haritası oluşturabilir. Bir diğer grup ise deneyimlerine yönelik günlük tutma faaliyeti gerçekleştirebilir.• Hızlı tekniklere özellikle pekiştirme sürecinde daha fazla yer verilebilir.
Hazırlık Süresi	<ul style="list-style-type: none">• Yeni bir uygulama yaparken ilk başlarda daha fazla hazırlık süresi gerekecektir. Zamanla uygulamalarda belirli bir yetkinliğe ulaşıncaya kadar hazırlık süresi kısalmaktadır. Bunun için rutinler edinmeye çalışmak yerinde olur.• Zümre öğretmenleriyle iş bölümü yapılması iş yükünü azaltacaktır. Bu bakımdan mesleki öğrenme topluluğunun oluşturulması ve yürütülmesi elzemdir.• Hazır etkinlik ve araçların belirlenerek dersin amaçlarına göre uyarlanması zamanından tasarruf sağlayabilecektir.
Değerlendirme Araçları	<ul style="list-style-type: none">• Biçimlendirici değerlendirmede kullanılan ölçme değerlendirme araçları önceden belirlenmelidir. Bazı konularda bazı değerlendirme araçları daha uygundur. Dersin konu ve kazanımları için en uygun olan araçlar seçilmelidir.
Ders Saatinin Yetersizliği- Öğretim Programının Yetiştirilmesi	<ul style="list-style-type: none">• Biçimlendirici değerlendirme uygulamalarında öğretmenlerde müfredatın yetiştirilememesi kaygısı olabilir. Aslında biçimlendirici değerlendirme öğretim sürecinin bir parçası olması nedeni ile öğretimi planlarken uygulanan çözüm önerileri faydalı olacaktır. Örneğin kritik kabul edilen kazanımlara biraz daha süre ekleyip diğer kazanımların süresi kısmen azaltılabilir. Ayrıca ders kitaplarında yer alan bazı etkinlikler, sorular, problemler küçük birkaç değişiklik ile biçimlendirici değerlendirme amaçlı kullanılabilir.
Ekonomiklik	<ul style="list-style-type: none">• Fotokopi ve diğer baskı giderlerini azaltmak için dijital ortamlar kullanılabilir (Web 2.0 araçları, kahoot, quizzes, plickers gibi). Benzer şekilde şekillerin sayısını azaltılabilir ya da kullanma gereksinimi duyuluyorsa içi boş veya açık renkli görseller kullanılabilir.• Çıkış kartları, öz değerlendirme vb. çalışmaların uygulanmasında, her sayfa için bir uygulama yerine iki veya dört tane olacak biçimde tasarlanarak çoğaltılabilir.• Kullanılacak puanlama anahtarını her öğrenciye çıktı almak yerine öğrenci çalışmasının üzerine puanlama anahtarındaki seviyesi ve dönütler not edilir, öğrenciler kâğıtlarında yazan seviyenin anlamına sınıf panosunda yer alan puanlama anahtarından bakabilirler.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	II
AMAÇ	III
UYGULAMADA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE ÖNERİLER	IV
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar	VIII
ŞEKİLLER	IX
KISALTIMA LİSTESİ	X
Biçimlendirici Değerlendirmenin (BD) Tanımı ve Amacı	1
BD nedir?	1
Neden BD?	1
Türkiye'de BD'nin gelişimi nasıldır?	1
BD ile ilgili temel ilkeler nelerdir?	2
BD'de dönüt neden verilir?	2
1. Öğretimde Değerlendirme	5
1.1. Öğretimde değerlendirme	5
1.2. Sınıf içi değerlendirme	6
1.2.1. Ölçüt	6
1.3. Okul ve sınıf tabanlı biçimlendirici değerlendirme	7
1.3.1. Biçimlendirici değerlendirme ve öğrenme ilişkisi	8
1.3.2. Dönüt	9
1.3.3. Biçimlendirici değerlendirmeyi planlama	11
1.3.4. Kazanım analizi	11
1.3.5. Kazanıma uygun ölçme aracı belirleme	14
1.3.6. Değerlendirmede kapsayıcılık	15
1.4. Değerlendirme sonuçlarının kullanımı	16
1.4.1. Öğrencinin gelişimini takip etme	16
1.4.2. Öğrenmeyi geliştirme	16
1.4.3. Biçimlendirici değerlendirme ve öğretmen iş yükü	17
2. Biçimlendirici Değerlendirmede Kullanılabilen Araç ve Teknikler	19
2.1. Çalışma yaprağı	19
2.1.1. Çalışma yaprağı hazırlama basamakları ve süreçte dikkat edilecek hususlar	19
2.1.2. Çalışma yaprağı için soru hazırlama	20
2.1.5. Çalışma Yaprağı ile Dönüt Verme	21
2.1.6. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-1	22
2.2. Ürün dosyası (Portfolyo)	32
2.2.1. Etkili bir ürün dosyası hazırlama	32
2.2.2. Ürün dosyası geliştirme basamakları	32
2.2.3. Ürün dosyası türleri	34
2.2.4. Ürün dosyası kullanımının nedenleri	34
2.2.5. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-2	36
2.3. Performansa dayalı değerlendirme	42
2.3.1. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-3	46
2.4. Gözlem formu	53
2.4.1. Gözlem formu hazırlama	53
2.4.2. Gözlem formunun kullanımı	54
2.4.3. Gözlem formu ile dönüt verme	54
2.4.4. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-4	55
2.4.5. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-5	57
2.4.6. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-6	59
2.5. Kontrol listesi	61
2.5.1. Kontrol listesi hazırlama	61
2.5.2. Kontrol listesinin kullanımı	61
2.5.3. Kontrol listesi ile dönüt verme	61
2.5.4. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-7	62

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.6. Öz, akran ve grup değerlendirme	64
2.6.1. Öz değerlendirme	64
2.6.2. Akran değerlendirme	69
2.6.3. Grup değerlendirme	70
2.6.4. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-8	73
2.6.5. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-9	76
2.6.5. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-10	82
2.7. Dereceli puanlama anahtarı (Rubrik)	85
2.7.1. Dereceli puanlama anahtarı hazırlama	85
2.7.2. Dereceli puanlama anahtarının kullanımı	86
2.7.3. Dereceli puanlama anahtarına dönüt verme	87
2.7.4. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-11	88
3. GÖRSEL SANATLAR ÖĞRETİM PROGRAMIYLA UYUMLU DİĞER BİÇİMLENDİRİCİ DEĞERLENDİRME ÖRNEKLERİ	91
3.1. Uygulama değerlendirme (Ölçütlere dayalı değerlendirme)	91
3.1.1. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-12	92
3.2. Sanat eleştirisi ve estetik çalışma yaprağı	94
3.2.1. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-13	95
3.3. Sanat tarihi çalışma yaprağı	98
3.3.1. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-14	99
3.4. Dereceleme ölçeği	101
3.4.1. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-15	102
3.4.2. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-16	104
4. BİÇİMLENDİRİCİ DEĞERLENDİRME SÜRECİNDE PAYDAŞLARLA ETKİLEŞİM	107
4.1. Öğrenci	107
4.2. Zümre öğretmenleri (okul, ilçe, il)	107
4.3. Veliler	107
4.4. Diğer zümre öğretmenleri	108
4.5. Okul rehberlik ve özel eğitim öğretmenleri	108
4.6. Yöneticiler	109
4.7. Akademisyenler ve diğer uzmanlar	109
KAYNAKÇA	110
TERİMLER SÖZLÜĞÜ	114

TABLULAR

<i>Tablo 1. Bilişsel alan kazanımları taksonomisi</i>	12
<i>Tablo 2. Duyuşsal alan kazanımları taksonomisi</i>	13
<i>Tablo 3. Psikomotor alan kazanım taksonomisi</i>	14
<i>Tablo 4. Değerlendirme takvimi örneği</i>	33
<i>Tablo 5. Oyun ve etkinliklere katılım gözlem formu</i>	54
<i>Tablo 6. Örnek kontrol listesi formu</i>	61
<i>Tablo 7. Derse katılım bütüncül dereceli puanlama anahtarı</i>	85
<i>Tablo 8. Dosya sunum değerlendirme dereceli puanlama anahtarı</i>	86

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ŞEKİLLER

Şekil 1. BD'de dönütün rolü	2
Şekil 2. Kontrol listesi: Sınıf içi ölçme değerlendirme süreci planlanırken dikkat edilmesi gerekenler	7
Şekil 3. Etkili ve etkili olmayan dönütün özellikleri	10
Şekil 4. Etkili ve etkili olmayan dönütlere örnekler	10
Şekil 5. Ölçülecek zihinsel süreçlerin belirlenmesi ile ilgili örnek metin	43
Şekil 6. Görev kısmının oluşturulması ile ilgili örnek metin	43
Şekil 7. Yönergeyle ilgili örnek metin	44
Şekil 8. Dereceli puanlama anahtarı	45
Şekil 9. Öz değerlendirme örneği-1	65
Şekil 10. Öz değerlendirme örneği-2	66
Şekil 11. Öz değerlendirme örneği-3	67
Şekil 12. Akran değerlendirme örneği	71
Şekil 13. Grup değerlendirme örneği	72
Şekil 14. Alternatif değerlendirme formu örneği	108

KISALTMA LİSTESİ

BD	Biçimlendirici Değerlendirme
bkz.	Bakınız
EBA	Eğitim Bilişim Ağı
GPS	Global Positioning System
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
OSTD	Okul ve Sınıf Tabanlı Değerlendirme
ör.	Örnek
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve devamı
YÖK	Yükseköğretim kurulu
Kazanım analizi	<p style="text-align: center;">Kazanım G.6.3. SANAT ELEŞTİRİSİ VE ESTETİK</p> <p style="text-align: center;">G.6.3.4.</p> <p style="text-align: center;">↑ ↑ ↑ ↑</p> <p style="text-align: center;">Ders Kodu Sınıf Düzeyi Öğrenme Alanı Alt Öğrenme Alanı</p> <p>Sanatçıların niçin sanat eseri oluşturduklarını tartışır.</p> <p>Kazanım Açıklaması</p>

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

BD nedir?

Öğrenme için değerlendirme (assessment for learning) olarak da ifade edilen biçimlendirici değerlendirme (BD) kavramının birçok tanımı yapılmıştır. BD, her öğrencinin öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak ve iyileştirmek amacıyla ve öğretimin uygun şekilde ayarlanması için öğretim sürecinin sürekli ve etkileşimli bir şekilde uyarlanması; öğrenme ortamındaki kanıtların öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak için öğretme işinde kullanılması veya öğretmen ve öğrenciler tarafından öğrenme sürecinde öğrenmeyi desteklemek amacıyla öğretimi düzenlemek için dönüt vererek amaçlanan hedeflere ulaşmayı arttırmakta kullanılan bir yöntem olarak tanımlanmaktadır (Black & Wiliam, 1998; McManus, 2008). Verilen tanımlar BD'nin bir süreç olduğunu, öğretim sürecinin her hangi bir anındaki kesit olmadığını göstermektedir. BD, planlamadan öğrenme çıktılarına kadar dersin bütününe yayılır. BD her türlü dezavantaja sahip öğrencilerin gelişim süreçlerine büyük katkı sağlamaktadır. Ayrıca, BD uygulamaları ile farklı seviyedeki öğrenciler arasındaki açık kapanır. Bu yönüyle BD kapsayıcı bir özellik taşımaktadır (Box, 2019).

BD sadece bir yöntem veya araç değildir. BD yanlış anlamaları (eksik öğrenmeleri) ortaya koyabilen ve/veya öğrenmeyle ilgili anında dönüt sağlanabilen bir uygulama şeklidir. Fakat BD uygun şartlarda (yer, zaman, konu vb.) kullanılmazsa sonuçlar hayal kırıklığına uğratabilir. BD bir seferde uygulanan ve anında sonuçlarını göreceğimiz sihirli bir uygulama değildir. Öğrenci merkezli bir eğitim anlayışına geçilmesini ve bu geçiş bir miktar zaman alacağı için sabır gerektirir. BD uygulamalarının öğrenme eksikliklerini giderdiği bilinmektedir (Box, 2019).

Neden BD?

Eğitimciler için yukarıdaki sorunun cevabı oldukça açıktır. Öğretim sürecini BD ile bütünleştirmek nitelikli öğrenmeyi sağlamak için etkin bir yaklaşımdır. Peki, nitelikli öğrenme eğitimciler için neden önemli hedeflerden biridir? Neden mevcut durumumuzdan tatmin olmuyoruz? Bu soruların cevabı bireysel ve sosyal yaşam kalitesi ve ekonomik kalkınma ile doğrudan ilişkilidir (Clarke, 2012). Biliyoruz ki nitelikli öğrencilerin farklı konular ve bir konuyla farklı bağlamlar arasında transfer edilebilen üst düzey düşünme becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. Aynı zamanda transfer edilebilir ve aktarılabilir genel öğrenme becerilerine de ihtiyaçları vardır. Çünkü hızla artan ve değişen bilgilerin tamamının okullarda öğrencilere öğretilmesi veya kazandırılması mümkün değildir.

Günümüzde toplumlar vatandaşlarının farklı veri kaynaklarına ulaşarak ve onları kullanarak işe yarar, geçerli bilgiyi özümseyerek kendilerine mal etmelerini bekler. 21. yüzyıl dünyası çoklu disiplinler ve disiplinler arası ilişkiler kurabilen hayat boyu nitelikli öğrenmeyi alışkanlık haline getirmiş bireylerin dünyasıdır. BD, öğrencilerin yüksek başarıya ulaşmalarına yol açarken transfer edilebilir beceriler de kazanmalarını sağlayarak hayat boyu öğrenenler olmalarına yardım eder. BD'nin önemli bir amacı da öğrencilerin öğrenme ortamında kendi kendilerini kontrol edebilen ve ömür boyu öğrenebilen bireyler olmalarını sağlamaktır (Box, 2019). Bundan dolayı gelişmiş ülkeler eğitim sistemleri içerisinde BD'yi oldukça önem verilen bir konuma getirmişler ve programlarına yerleştirmişlerdir (Clarke, 2011).

Türkiye'de BD'nin gelişimi nasıldır?

Ülkemizde değerlendirme 2000'li yıllardan önce ağırlıklı olarak sonuç odaklı bir anlayışta düzey belirlemeye yönelik olarak ele alınmaktaydı. 2004 yılında yeni bir anlayışla geliştirilen öğretim programlarının yürütülmeye başlamasıyla birlikte eğitim sistemimiz ölçme ve değerlendirme açısından farklı bir açımla karşılaşmıştır. Bu açılım geleneksel ölçme değerlendirme araç ve yöntemlerinin yanında önce "alternatif" daha sonra ise "tamamlayıcı" olarak adlandırılan araç ve yöntemlerinin kullanılmasını öngörmüştür. Bu uygulamadaki amaç sonuç odaklı değerlendirmenin yanı sıra süreci de değerlendiren bir anlayışı eğitim sistemine yerleştirmektir. Zamanla sınıflarda gerçekleştirilen ölçme değerlendirme çalışmaları kavram haritaları, tanılayıcı dallanmış ağaç, yapılandırılmış grid, performans görevleri ve benzeri araçların kullanılmaya başlamasıyla çeşitlenmiştir. Ancak, bu araçların sınıflarda kullanımı çoğu zaman biçimlendirici değerlendirme amacına uygun olarak gerçekleştirilememiş, sonuç odaklı kalmıştır. BD'nin etkili uygulanamamasında iki önemli sebepten söz edilebilir. Bunlardan biri yeni anlayışa uygun geliştirilen öğretim programlarının etkin yürütülebilmesi için gereken öğretmen eğitiminin hem lisans boyutunda hem de mesleki gelişim aşamasında beklenen standartlarda gerçekleştirilememiş olmasıdır. Diğer önemli sebep ise kalabalık sınıflar ve öğretmenlerin ders yoğunluğuna bağlı olarak dönüt mekanizmasının yeterince etkili çalışmamasıdır. Günümüzde BD, alternatif ve tamamlayıcı araçların kullanımından ziyade öğrenmeyi kılavuzlamak şeklinde ön plana çıkmaktadır. Bu bakımdan gelecek nesillerin nitelikli iş gücü olarak yetiştirilebilmesinde BD'nin sınıflarda etkili şekilde kullanımı elzemdir. Dolayısıyla öğretmenlerin BD'yi etkili kullanabilme kapasitelerinin güçlendirilmesi geleceğin lider Türkiye'sine ulaşma açısında önem arz etmektedir.

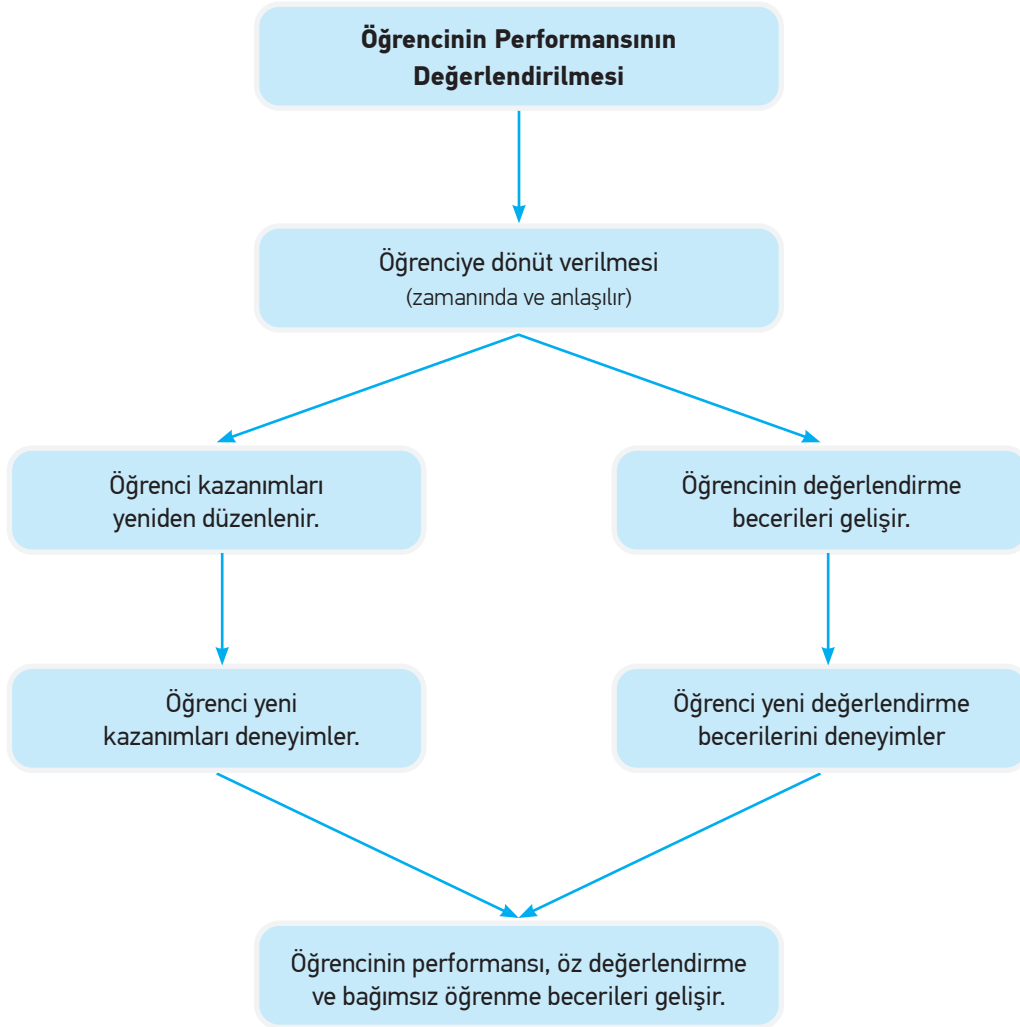
BD ile ilgili temel ilkeler nelerdir?

- Biçimlendirici değerlendirme:
- Etkili ders planının ve öğrenme etkinliklerinin içine gömülüdür,
- Öğrenme sürecine dair öğretmen ve öğrenciye rehberlik yapar.
- Her bir öğrenciye özeldir, yapıcıdır ve güdüleyicidir,
- Dönütle işleyen, çift yönlü bir etkileşim sürecine vurgu yapar,
- Ölçütlerin anlaşılmasını ve öğrenme hedeflerinin paylaşılmasını destekler,
- Öğrencilerin gelişim süreçlerinin farkında olmalarına yardımcı olur,
- Öğrencilere öz ve akran değerlendirme bilinci kazandırarak öğrenci ve öğretmenlerin yansıtma becerilerini geliştirir,
- Aile ve öğretmen arasındaki işbirliğini geliştirir,
- Dönütlerle ailenin de öğrencinin gelişimi hakkında bilgi sahibi olmasını sağlar,
- Her öğrencinin uygun dönütlerle desteklenmesi halinde gelişebileceği fikrini destekler.

Bu ilkelerin tamamı şüphesiz önemlidir. Fakat BD'nin merkezinde dönüt vardır. Bu nedenle dönütün önemi ve verilmesinde dikkat edilmesi gereken ana ilkelere değinmekte fayda vardır.

BD'de dönüt neden verilir?

Dönüt, gözlenen bir bilgi, beceri, tutum ve değer ile bunun ilgili standart ya da ölçüt ile mukayese edilmesi ve böylece gözlenen durumun geliştirilmesinin hedeflendiği iki yönlü bir süreç olarak tanımlanabilir. Dönütün etkili biçimlendirici değerlendirmenin önemli bir bileşeni olduğu bilinmektedir. Şekil 1'de dönütün BD amacıyla kullanılmasının rolü şematik olarak görülmektedir.

Şekil 1. BD'de dönütün rolü (Gronlund, 1998'den uyarlanmıştır.)

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

BD sürecinde etkili ve zamanında verilen dönüt öğrenme sürecini ve çıktılarına önemli ölçüde geliştirmektedir. Ancak dönüt uygun şekilde verilmediği takdirde bir etkisinin olması beklenemez. Hatta uzun vadede olumsuz etki yapabilir. Bu nedenle öğretmenlerin dönüt vermede BD ilkelerine hakim olması ve uygulamada bunlara dikkat etmesi elzemdir. İngiltere Değerlendirme Reform Grubu (2002) tarafından derlenen öğretmenlerin dönüt vermede kullanmaları önerilen ana ilkeler aşağıda belirtilmiştir:

- Dönüt her bir öğrenci için belirlenen öğrenme çıktılarına odaklı olmalı ve akranlarla karşılaştırma içermemelidir.
- Sözlü ve sözsüz dil öğrencilere becerileri hakkında güçlü bir mesaj vermelidir.
- Öğrenci çalışmalarının hepsinin puanlanması başarısı düşük öğrencilerin güdüsünü düşürürken, yüksek başarılı öğrencilerde ise aşırı güven kaynaklı rehavete sebep olacağından puanlama yalnızca gerekli olduğu durumlarda yapılmalıdır.
- Dönüt başarı ve gelişime odaklanmalı düzeltme ya da doğrulama ekseni olmamalıdır.
- Dönütler beklenen seviye ile öğrencinin durumu arasındaki açığı kapatacak önerileri içermelidir.
- Öğrencilere kendi çalışmalarını geliştirme/iyileştirme şansı verilmelidir.
- Öğrenciler kendilerini ve akranlarını değerlendirme becerilerinin geliştirilmesi için eğitilmelidir.
- Sık sık ve zamanında (hemen) verilmelidir.
- Öğrencinin mevcut akademik durumunu tanımlamalı ve yargı ifadesi içermemelidir.
- Öğrencilerin kişilik özelliklerine değil öğrenme ortamında geliştirdikleri özelliklerine odaklanmalıdır.

Yukarıda verilen biçimlendirici değerlendirme ve dönütün temel ilkeleri ışığında BD planlamasında öğretmen neler yapmalıdır?

Öğretmen;

- Kapsayıcı bir sınıf ortamı oluşturmalı.
- Etkinlikleri öğrenci seviyesine uygun tasarlamalı.
- Öğrencileri mümkün olduğu kadar sürece katarak öğrencilerin gereksinimlerine özgü kazanımlara uygun ölçütler geliştirmeli.
- Etkili sorularla sınıf içi tartışmaları ve analizleri zenginleştirmeli.
- Öğrencilerin iyi birer öz ve akran değerlendirici olmalarına imkân sağlamalı.
- Öğrenme hedeflerine ve öğrencilerin gelişim ihtiyaçlarına odaklanan zamanında ve düzenli dönütler için fırsat oluşturmalıdır.

Yukarıdaki maddeler kılavuz niteliğindedir. Sınıf ortamı, öğrenci sayısı ve özellikleri, öğretmen nitelikleri ve fiziksel alt yapı gibi unsurlar dikkate alınarak maddeler çoğaltılabilir. Maddeler genellikle öğretmenden öğretmene ve farklı yaş grupları için değişiklik gösterebilir. Bu sayede her bir öğretmen hem BD'ye uygun hem de kendi şartlarına özel bir öğrenme ortamı hazırlamış olur.

BD etkinliğinin planlanması ne kadar iyi yapılırsa yapılsın veya kaç tane araç ve yöntem kullanılırsa kullanılsın önemli olan BD uygulamaları sürecinde kaç öğrencinin ne derece aktif katılım sağladığı, düşündüğü, öğrendiği ve bu öğrenmeyi değerlendirdiğidir (Clarke, 2012).

1. ÖĞRETİMDE DEĞERLENDİRME

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Bu kitapçığın odağında ilkököl ve ortaokul düzeyinde öğrenme ve öğretme ortamlarının biçimlendirici değerlendirme (BD) çerçevesinde geliştirilmesi yatmaktadır. Bu sayede öğrenme ve öğretme ortamına farklı bilgi ve becerilerle gelen öğrencilerin öğrenmelerinin ve gelişimlerinin teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle kitapçıkta ölçme ve değerlendirme ile ilgili geleneksel tanımlamalara girilmeden kısa fakat öz bir şekilde nitelikli bir ölçme ve değerlendirme sürecinin özellikleri tanımlanmış, biçimlendirici değerlendirme planlama süreçleri incelenmiş ve sınıf içinde öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme süreçlerinden nasıl faydalanabileceği özetlenmiştir. Diğer yandan her ne kadar ölçme ve değerlendirmeyle ilgili tanımlamalara girilmese de kolay anlama açısından bazı boyutlara kısaca değinilecektir. Bilindiği gibi anlaşabilmek için olay, olgu veya kavramları benzer şekilde ifade eden ortak bir dil kullanmak gerekmektedir. Bu kitapçıkta ölçme ve değerlendirme ile ilgili yapılacak her türlü açıklama, verilecek her türlü yönerge veya uygulama ölçme ve değerlendirme ile ilgili kavramlar ile yapılacağından kullanılan terim/kavramlarla ilgili ortak anlam oluşturmak kitapçığın amacına ulaşmasında önemlidir. Bu nedenle hedeften sapmamak adına metin içerisinde olmasa da kitapçığın ekler kısmına terimler sözlüğünün eklenmesi uygun bulunmuştur. Sözlükte sıklıkla karşılaşılabilecek olan bazı kavramların buradaki kullanımına uygun tanımlarını yapma gereği duyulmuştur. Bu sayede okuyucu ile kitapçığı kaleme alanlar arasında ortak bir anlam yapılandırılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Her ölçme ve değerlendirme kitabında yer alan bu kavramlar yerine bu kitapçık boyunca sıklıkla vurgu yapılan hususlar şu şekildedir:

- Öğrencilere BD'nin öğrenmelerine nasıl katkı sağlayacağını açıklanması,
- Öğrencilerin dönüt sürecine (karşılıklı) dâhil edilmesi,
- Hazırbulunuşlukları farklı olan öğrenciler için BD etkinliklerinde eşitlik ve denkliğin sağlanması,
- Yargıda bulunmak yerine öğrenci gelişimine odaklanması

1.1. Öğretimde değerlendirme

Değerlendirme, ölçme sonuçlarının bir ölçütü karşılaştırılması yoluyla ölçülen özellik hakkında karar verme süreci olarak tanımlanabilir (Turgut, 1984). Değerlendirme, amacına göre incelendiğinde üç başlık altında ele alınmaktadır.

1. Tanıma ve yerleştirme amacıyla değerlendirme

Tanım ve yerleştirme amacıyla gerçekleştirilen değerlendirmede bireyin/grubun güçlü ve zayıf yanları ve ihtiyaçları belirlenir. Öğretmen, öğrencilerin öğrenme için gerekli olan özelliklerini belirleyerek buna göre öğrencileri yönlendirir. Tanımaya ve yerleştirmeye dönük değerlendirmede, öğrencilerin eğitimle ilgili özgeçmişleri ile öğrenmelerini etkileyebilecek kişisel ve toplumsal özelliklerinin saptaması yapılır. Öğrencileri eğitim özgeçmişleri yönünden tanımak için öğrencilerin,

- Temel öğrenme becerilerine,
- Dersin özel hedeflerinde kapsanacak özelliklere ve
- Derste gerçekleştirilecek öğrenmelerin önkoşullarına sahip olma derecelerine göre incelenmesi gerekir (Özcelik, 2010, s. 219).

Buradan elde edilen sonuçlar öğretmene, uygun öğretim etkinliklerini planlamaya yardımcı olacak bilgileri sağlar. Tanım ve yerleştirme amacıyla yapılan değerlendirmelerden elde edilen sonuçlar, öğrenciye uygun öğrenme-öğretme etkinliklerinin düzenlenmesini, öğrencinin düzeyine uygun sınıf ya da öğretim basamağına yerleştirilmesini sağlar. Tanım ve yerleştirme amacıyla yapılan değerlendirmeler, öğretim sürecinin başında yapılır. Bu değerlendirmeler öğrenciler derse başlamadan, öğretim dönemine başlamadan ya da okula başlamadan önce olabilir.

2. Düzey belirleme amacıyla değerlendirme

Bir öğretim sürecinin sonunda gerçekleştirilen ölçme sonuçlarını temel alır. Tipik olarak ölçme ile elde edilen puanlar öğrencilerin kazanımlara ne derece ulaştığının cevabını vermektedir. Değer biçme amacıyla yapılan değerlendirme önceden planlı olmak üzere ünite sonlarında ya da dönem sonunda öğretim tamamlandıktan sonra yapılır.

3. Biçimlendirme amacıyla değerlendirme

Bir öğretmenin öğretimi desteklemek için sürekli kararlar alması gerekmektedir. Nitelikli bir öğretmen, öğrencilerinin durumunu tespit edebilmek ve öğretimi uygun şekilde yürütmek için sürekli bir değerlendirme yapması gerektiğinin farkındadır. Öğretim kararları için öğretmen durumu iyi tespit edebilmesi gerekmektedir. Bunun sonucunda, örneğin, öğretmen öğrenci oturma düzenini ya da gruplandırma şeklinde

değişiklik yapar, yeni bir etkinlik düzenleyebilir ya da ek çalışma sayfaları hazırlayabilir. Öğretimi desteklemek amacıyla yapılan değerlendirme **biçimlendirici değerlendirme (BD)** olarak adlandırılır. Bu kitapçık kapsamında öğrenmeyi destekleme amaçlı biçimlendirici değerlendirme üzerinde durulmuştur ve ilerleyen bölümlerde daha detaylı olarak incelenmiştir.

1.2. Sınıf içi değerlendirme

Sınıf içi değerlendirme, öğrenmeyi desteklemek, kılavuzlamak ve izlemek amacıyla öğretmenin kararlar almasında kullanılmak üzere bilgi/veri toplanması, bilginin değerlendirilmesi ve bilginin kullanımı olarak tanımlanabilir.

Ne zaman gerçekleşirse gerçekleşsin, sınıf içi değerlendirmenin amacını netleştirmek ilk adımdır. “Neden bunu yapıyoruz?”, “Bununla ben öğretimi daha etkin hale getirmek için ne kazanacağım?”, “Bu yolla toplanacak bilgi ile hangi karar desteklenecek veya hangi karar değiştirilecek?”, “Hangi kazanımlar ya da eğitim çıktıları ölçülecek?” gibi sorulara cevap verecek şekilde değerlendirmenin amacı ortaya konur. Geleneksel olarak ölçme ve değerlendirme öğrencilerin öğrenme kazanımlarını belirleme ve not verme olarak kabul edilmektedir. Fakat başka ve daha önemli sebepler de bulunmaktadır. Örneğin, değerlendirme öğrencinin gelişimini destekler, öğrenciye geri bildirim sağlar, öğrencinin gelişimini izlemeyi sağlar ve/veya öğrenciyi motive eder. Bu nedenle bu süreç alışılmış dar kapsamından çıkarılıp daha geniş bir uygulama alanına taşınmalıdır.

1.2.1. Ölçüt

Sınıf içi değerlendirmede karşılan önemli bir kavram olan ölçüt değerlendirme yapmak için ölçme sonuçlarının karşılaştırılacağı sınır değerdir. Bir öğrencinin gösterdiği bilgi, beceri ya da performansın başarılı sayılabilmesi için kabul edilen minimum yeterli standardı olarak da tanımlanabilir. “Öğrencilerin görsel sanatlar dersinden başarılı sayılabilmesi için en az 60 puan alması gerekir” ifadesindeki 60 puan ölçüttür. Fakat BD kapsamında önemli olan puanlama yapmak değil öğrenciye dönüt vermektir. Puanlama bu çerçevede kullanılabilirlikle birlikte her bir puana karşılık gelen beceri, performans, anlama yeterliğini gösteren ölçütün ne olduğu daha önemlidir.

Değerlendirmede kullanılan standartlar ve ölçütler öğrencilere öğretmenin onlardan beklentilerini iletmektedir. Soruların ve dönütlerin niteliği, görevlerin zorluğu ve ölçütlerin içeriği öğretmenin öğrencilere neler başarabileceklerine inandığını anlatır. Bu beklentiler, öğrencileri motive etmek ve sınıftaki akademik başarı ikliminde önemlidir. Ülkemizde standartlar gibi işlev gören ve bu amaçla kullanılacak kazanımlar, her bir dersin öğretim programında bulunmaktadır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Şekil 2'de sınıf içi değerlendirilmede gerçekleştirilmesi gereken kararlar ve süreçler kontrol listesi olarak verilmiştir. Öğretmenlerin bu kontrol listesini göz önünde bulundurması, gerçekleştirdiği ölçme ve değerlendirilmenin niteliğini iyileştirecektir.

Değerlendirmenin amacı belirlendi.	☐
Ölçme sonucunda elde edilen verilerin nasıl kullanılacağına karar verildi.	☐
Ölçülecek kazanımlar belirlenir ve önceliklerine göre sıralandı.	☐
Ölçülmek istenen kazanımların türü tespit edildi.	☐
Ölçülmek istenen kazanıma erişebilmesi için öğrencinin hangi bilişsel süreçleri yerine getirmesi gerektiği belirlendi.	☐
Kazanıma uygun ölçme yöntemi belirlendi.	☐
Ölçme yönteminin değerlendirme amacına uygunluğundan emin olundu.	☐
Ölçme sonucunda elde edilen verileri değerlendirirken kullanılacak ölçütler belirlendi.	☐
Mümkünse her öğrencinin kendi performansını ortaya koymasında adil olacak ölçme yöntemi belirlendi.	☐
Kullanışlı ölçme yöntemi seçildi.	☐
Kullanılan ölçme yöntemiyle öğrenciye nasıl bir dönüt sağlanacağı belirlendi.	☐
Ölçme yöntemi ve içeriği için meslektaşlardan görüş alındı.	☐
Öğrencilerin ölçme sırasında oluşturduğu ürünler/çıkışlar öğrencilerle paylaşıldı (yazılı sınav kâğıdı gibi).	☐

Şekil 2. Kontrol listesi: Sınıf içi ölçme değerlendirme süreci planlanırken dikkat edilmesi gerekenler

1.3. Okul ve sınıf tabanlı biçimlendirici değerlendirme

Kitapçığın bu bölümünde Okul ve Sınıf Tabanlı Değerlendirme (OSTD) çalışmasının temel unsurlarından olan biçimlendirici değerlendirme (BD) konusu üzerinde durulacaktır. Yapılan araştırmalar sınıf içi değerlendirme uygulamalarının öğrencilerin öğrenmesine olan olumlu etkisine vurgu yapmaktadır. Farklı sınıf içi değerlendirme uygulamaları düşünüldüğünde biçimlendirici değerlendirme öğrenme sürecine ve öğrenmenin kalitesine olan güçlü katkısı ile ön plana çıkmaktadır. Kaldı ki, biçimlendirici değerlendirme, öğrencinin öğrenme sürecinin irdelenmesi sonucunda elde edilen bulguların yine öğrenmenin kalitesini artırmak amacıyla kullanılmasıdır (William, 2010). Biçimlendirici değerlendirmenin odağında her bir öğrencinin öğrenme sürecini iyileştirme vardır "not" verme yoktur. Bundan dolayı öğrenme için değerlendirme olarak da tanımlanan BD'nin tek bir tanımı olmamakla birlikte BD "öğretmen ve öğrenciler tarafından öğrenme sürecinde devam eden öğrenmeyi ve öğretmeyi düzenlemek için dönüt vererek amaçlanan hedeflere ulaşmayı arttırmada kullanılan bir yöntem" olarak tanımlanabilir (McManus, 2008). Tanımdan da anlaşılacağı üzere BD öğrencilerin ne öğrendiklerinin değerlendirilmesinden ziyade öğrencilerin öğrenmelerinin artırılmasına yoğunlaşır. BD alıştırmaları ve görevlerin oluşturup bunlara dönüt verilmesinden ibaret değildir. BD ve dönüt öğrencilerin öğrenme sürecinin ve deneyimlerinin önemli bir parçasıdır. Bu kitapçık ile öğretmenlerin BD ve biçimlendirici dönütün amaçları hakkında düşünmeleri, öğrencileri BD etkinliklerine dâhil etmeyi planlamaları, öğrencilerin öğrenme hedeflerinin farkında olmaları ve bunlara ulaşmaları için yapılması gerekenleri düşünmeleri, kendi uygulamaları hakkında yansıtımlar yaparak BD kapasitelerini geliştirmek hedeflenmektedir. Çünkü öğrenme için değerlendirme aşağıda ifade edilen öğrenme ortamlarında belirgin olarak ortaya çıkabilmektedir:

- Ezber ve tekrar yerine değerlendirmenin yöntemi ve içeriği hususunda özgünlüğe ve derinliğe odaklanan,
- Öğrenciler için önemli kararlar almada iyi hazırlanmış ama sınırlı miktarda düzey belirleyici değerlendirmeler içeren,
- Öğrencilere öğrenmelerini gösterme ve geliştirme fırsatı sunan etkinlik ve görevler içeren,
- Düzey belirleyici değerlendirme öncesinde öğrencilerin kendine güven ve yeterliklerini geliştiren,
- Sistematik ve yapıcı dönüt bakımından zengin olan,
- Düzenli ve sürekli olarak öğrenciye durumunu bildiren yapılandırılmamış (sözlü, anlık) dönüt bakımından zengin olan,
- Öğrencilerin kendi öğrenmelerinde sorumluluk almasına ve kendi ile akranlarının gelişimlerinin değerlendirilmesine imkân sağlayan.

Kitapçık boyunca BD ile doğrudan ilişkili bazı husus, ilke veya yöntemlere okuyucuların daha iyi içselleştirmesi için bilinçli bir şekilde tekrar tekrar değinilmiştir. Giriş bölümünde kısaca değinilen bu hususlar arasında öğrencilere BD'nin öğrenmelerine nasıl katkı sağlayacağını açıklanması, öğrencilerin dönüt sürecine (karşılıklı) dâhil edilmesi, dönüt verilerek neyin amaçlandığı hususunda öğrenciyle ortak bir anlamın oluşturulması, BD etkinliklerinde zamanında ve yapıcı dönütler verilmesi, farklı hazırbulunuşlukları olan öğrenciler için BD etkinliklerinde eşitlik ve denkliğin sağlanması, yargıda bulunmak yerine öğrenci gelişimine odaklanılması yer almaktadır.

1.3.1. Biçimlendirici değerlendirme ve öğrenme ilişkisi

Yapılan çalışmalar biçimlendirici değerlendirmenin düzey belirlemeye (sonuç odaklı) yönelik değerlendirme gibi yalnızca bir yargıda bulunmak için yapılan değerlendirme olmadığını öğrencilerin daha iyi öğrenmelerine ve gelişmelerine katkı sağladığını göstermektedir (Black & William, 1998). Sonuç odaklı değerlendirmede öğrencinin önceden belirlenmiş öğrenme hedefine ulaşmış olup olmadığına bakılıp bir yargıya varılırken biçimlendirici değerlendirmede öğrencinin belirlenen öğrenme hedefine ulaşma yolculuğunda onu yönlendirebilmek amacı ile bulunduğu seviyeyi değerlendirmektedir. Bu iki değerlendirme türünü bir analogi ile açıklamak gerekirse navigasyon cihazı ile ulaşmak istediğimiz bir noktaya (ör. Türkiye Büyük Millet Meclisi) ulaşmak için şu andaki konumunuzdan başlayan yolculuğunuzu düşününüz. Sonuç odaklı değerlendirme varış noktasına ulaşmış olup olmadığımız hakkında bilgi verirken, cihazımızdaki GPS düzenli olarak bizim konumumuzu alır, cihazda yol üzerindeki koşulları (trafik, yol yapımı vb.) göz önünde bulundurarak bize varış noktasına nasıl ulaşacağımızı konusunda yol gösterir. Bu yol gösterme bazen rotamızın yeniden düzenlenmesini de içerebilir. Biçimlendirici değerlendirme ve öğretim arasındaki ilişki de böyledir; her bir öğrenci (farklı başlangıç noktaları veya farklı ulaşım araçlarına sahip olan) için ulaşmasını hedeflediğimiz öğrenme noktasına (kazanıma) biz onlara rehberlik ederken düzenli olarak buldukları yeri/seviyeyi ölçüp değerlendiririz ki onların hedefe ulaşmalarını sağlayabilelim. Biçimlendirici değerlendirme bu bağlamda öğretim sürecinden ayrı düşünülemez.

Biçimlendirici değerlendirmeyi öğretmen ve öğrencilerin öğrenmeyi daha etkin olarak gerçekleştirmek için sorması gerekenüçtemel soru olarak tanımlayabiliriz (Hattie ve Timperley, 2007):

- Nereye gidiyorum?
- Nasıl gidiyorum?
- Sonraki hedefim neresidir?

Bu üç sorunun öğrenme etkinlikleri devam ederken düzenli olarak sorulup cevabının öğrenme-öğretim sürecine dâhil edilmesi esasen biçimlendirici değerlendirme değildir. Amaç öğrenmeyi ve öğretim sürecini biçimlendirmektir. BD temelinde öğrencilerin öğrenmelerine onların yeterlikleri hakkında bilgi vererek destek olma yatmaktadır (Yorke, 2003). BD öğrencilerine öğrenmeleri hakkında geri ya da ileri yönde bildirim sağlayan her türlü görev ya da işlem olarak görülmektedir. Öğrenme ve öğretim etkinliklerini biçimlendirmeye ve değiştirmeye yönelik gerek öğretmen gerek ise öğrenci (öz ve akran değerlendirme) tarafından yapılan her türlü faaliyet bu kapsamda değerlendirilebilir. Fakat buradaki önemli husus öğretmenin elde edilen bulgular neticesinde öğretimini öğrenci ihtiyaç ve gereksinimlerine göre şekillendirmesidir. Benzer bir durum öğrenci içinde söz konusudur. Biçimlendirici değerlendirme öğrencilerin de gerek içerden (öz değerlendirme) ve gerekse dışardan (öğretmen, akran vb.) gelen dönütlere göre kendi öğrenme sürecini ve yollarını değiştirmesi ile de ilişkilidir.

Bir diğer deyiş ile biçimlendirici değerlendirme gözlem ve etkileşim (gerek öğretmen değerlendirme gerekse öz ve akran değerlendirme) ile elde ettiğimiz bilginin kullanılmasıdır. Yukarıdaki biçimlendirici değerlendirme açıklamalarından da anlaşılacağı gibi bu uygulamalar ile öğrenci farklılıkları da dikkate alınabilmekte, her bir öğrencinin özelliklerine yönelik öğrenme sürecinde farklılaştırma yapılması gerekmektedir. Biçimlendirici değerlendirme uygulamalarında öne çıkan dört unsur vardır (Irons, 2007):

- Öğrenmesinin merkezde olması,
- Öğrenme hedeflerinin ve göstergelerinin net olarak tanımlanması ve biçimlendirici değerlendirme sürecini yönlendirmesi,
- Farklı biçimlendirici değerlendirme yöntemlerinin kullanılması,
- Bu hedefler doğrultusunda öğrencilere uygun dönüt verilmesi.

Bu dört unsurdan ilki olan öğrenmenin merkezde olması yukarıda biçimlendirici değerlendirme tanımı verilirken de vurgulanmış olup en temel unsurdur. Biçimlendirici değerlendirmenin amacı zaten her bir öğrencinin öğrenme sürecini güçlendirmektir. Öğretmenlerin sınıftaki hedefi de bu olmalıdır. Ancak bu

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

hedefin gerçekleşebilmesi için, yukarıdaki navigasyon örneğindeki TBMM'ye gitmek gibi öğrenme hedefi de net olarak belirlenmeli ve göstergeleri tespit edilmelidir (ikinci unsur). Bu ilk iki unsurun üzerine kurulan son iki unsur ise biçimlendirici değerlendirme uygulamaları konusunda yol gösterici olarak düşünülebilir. Öğretmenin ele aldığı farklı kazanımlar ve farklı öğrenci grupları için ihtiyacına uygun olarak farklı biçimlendirici değerlendirme yöntemleri kullanması gerekir. Öğretmen aynı kazanım için birden fazla biçimlendirici değerlendirme yöntemi arasından sınıfına en uygun olanı seçmelidir. Biçimlendirici değerlendirme dönüt olmadan düşünülemez (dördüncü unsur). Biçimlendirici değerlendirmenin yukarıda verilen amacı da zaten dönütü gerekli kılar; bu amaç, öğrencilere kazanıma ulaşma yolunda sona kadar beklemeden dönüt vererek öğrenme - öğretim sürecini biçimlendirmektir.

1.3.2. Dönüt

Biçimlendirici değerlendirme yalnızca bir değerlendirme değildir ve biçimlendirici dönüt de yalnızca dönüt verme olarak düşünülemez. Biçimlendirici değerlendirme ve dönüt aslında öğretimin ve öğrenmenin birer parçasıdır. Biçimlendirici değerlendirmeyi öğretimin parçası yapmak için öğretmen-öğrenci ve öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimleri artıracak şekilde dersin planlanması gerekir. Knight (2001) iyi bir BD'yi kazanımlar doğrultusunda tasarlanan etkinliklere yönelik verilen dönütlere dayalı birçok öğrenme etkileşimine imkân sağlayan öğrenme ortamı olarak tasvir etmektedir. Bu tasvir BD ile öğrenme-öğretme sürecinin iç içe geçtiğini ifade etmektedir. Böyle bir öğrenme ortamı modüler bir yapıdan ziyade birbirini takip eden seriler şeklinde düşünülmelidir. Yani, bir satranç oyunundaki hamleler gibi verilen dönütler doğrultusunda öğrenci ve öğretmen bir sonraki adımı tasarlar ve uygular. Dolayısıyla bir sonraki adımın ne olacağı öğretmen ve öğrencinin etkileşimine ve kazanımlarına bağlıdır.

Navigasyon cihazı kullanarak TBMM'ye yolculuk örneğini tekrar düşünürsek, biz yolda ilerlerken cihazın bize konumumuz ve nasıl bir yol izlememiz konusundaki dönütleri, karmaşık olması, anlamlı olmaması, bilmediğimiz bir dilde konuşulması veya gecikmeli gelmesi durumunda yanlış bir yola sapabilir ve hedeften uzaklaşabiliriz. Biçimlendirici değerlendirme de aynen böyledir, öğretmenlerin etkili dönütlere dayanmadan öğrenciler, öğrenme süreçlerinde kaybolabilirler. Araştırmalar biçimlendirici değerlendirme kapsamında verilen etkili dönütlerin (yargılayıcı olmayan, destekleyici, tam gerektiğinde ve hızlı, net) öğrenmenin ilerlemesi ve öğrenci başarısının artmasında rol oynadığını göstermektedir (Shute, 2008). Biçimlendirici değerlendirme yapmayıp (dönüt de verilmediğinde) sadece sonuç odaklı değerlendirme yapılacak olursa, öğrencilere bir kaç hafta boyunca işlenen ünite sonunda TBMM'e yerine Kızılay'a ulaştıklarını söylemek zorunda kalınabilir. Ama yolculuğun o kısmı bitmiştir ve öğrenci hedeflenen noktada değildir. İşte bu analogi üzerinden de açıklandığı gibi biçimlendirici değerlendirmede etkili dönüt verme olmazsa olmazdır, biçimlendirici değerlendirmenin ayrılmaz bir parçasıdır.

Biçimlendirici değerlendirmenin başarılı olabilmesi için yalnızca öğrenme üzerine değil aynı zamanda güdülenmeye de odaklanması gerekmektedir. Aslında biçimlendirici değerlendirme ve dönüt öğrencilerin içsel güdülerini olumlu etkilemektedir. Çünkü öğretmenin verdiği olumlu ve yapıcı dönütler öğrencinin kendine güven ve yeterli algısını olumlu anlamda etkilemektedir. Bu olumlu etki içsel güdülenmeyi ve akademik başarıyı arttırmaktadır. Ancak dönütün yalnızca öğrenciyi teşvik etmek amaçlı (yalnızca iyi yönleri övmek veya genel övücü ifadeler kullanmak) olması halinde esas hedef olan öğrenme ve öğrencinin kendi durumunun farkında olmasından sapılmasına ve uzun vadede güdü kaybına sebep olabilir. Dolayısıyla dönütün nasıl verildiği çok önemlidir. Öğrenciler;

- Dönütün adil olmadığını düşündüklerinde,
- Dönüt yeterince açık olmadığı ya da dönütü anlamadıklarında,
- Dönütün yapılan iş veya görev ile ilişkili olmadığını düşündüklerinde,
- Zamanında dönüt almadıklarında,
- Dönüt aşırı eleştirel olduğunda ve yapıcı olmadığı, güdü kaybına uğrarlar.

Biçimlendirici değerlendirme ve dönütün önceliği öğrencilerin kendi öğrenmeleri hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaktır. Dönütün öğrenme çıktıları ve kazanımlar ile uyumlu olması önemlidir. Böylece öğrencinin mevcut durumu ile hedef arasındaki boşluğu dolduracak şekilde yönlendirmeler (dönüt) yapılabilir. Etkili dönüt, araştırma sonuçlarına göre yargılayıcı olmayan, destekleyici, zamanında olmalıdır. Dönütün süreç odaklı olması elzemdir. Süreç değerlendirmesi üzerine dönüt verilirken bahis konusu "öğrenci" değil, "değerlendirme görevi" olmalıdır. Bir örnekle açıklamak gerekirse, öğrencinin çözmüş olduğu bir matematik problemi için "Çok güzel çözmüşsün" demek yerine "Çözüm yöntemin kurallara uyuyor" denilmelidir. İkinci dönütte, odaklandığımız öğrenci değil, onun kullandığı yöntemdir. Böylece öğrencinin kullandığı yöntem uygun olmadığı zaman da öğrenci kendisinin eleştirildiğini değil, kullandığı yöntemin irdelendiğini hissedecektir. Böylece kullanılan dönütler öğrencilerin biçimlendirici değerlendirmeye ve ilgili derse olan algılarının

gelişimine yönelik olmasını sağlayabilecektir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus ise öğrenciler ile etkileşimin sağlanmasıdır. Bu etkileşim çift yönlü olmalıdır. Öğrencilere dönütlerin dikte edilmesine verilmesi veya dönütün akranları ile tartışılması dönütün etkililiğini azaltacaktır. Öğrenciye yardımcı olacak ve tehdit edici olmayan dönütün özellikleri Şekil 3'te verilmiştir (Johnson ve Johnson, 2002).

✓ Etkili dönütün özellikleri	✗ Etkili olmayan dönütün özellikleri
✓ Öğrencinin gelişimini ortaya koyar.	✗ Belirsizlik içerir.
✓ Gelişme/iyileşme için ne yapılması gerektiğini belirtir.	✗ Çok geneldir.
✓ Yazılı, sözel veya görsel olarak verilebilir.	✗ Öğrencinin kişisel özelliklerine odaklıdır.
✓ Olumlu eylemler üzerine yoğunlaşır.	✗ Ödül gibi kullanılır.
✓ Sık sık ve zamanında (hemen) verilir.	
✓ Duruma özel ve somuttur (genel veya soyut değildir).	
✓ Var olan durumu tanımlar, yargı ifadesi içermez.	
✓ Öğrencinin kişisel özelliklerine değil, performansına odaklanır.	

Şekil 3. Etkili ve etkili olmayan dönütün özellikleri

Şekil 4'te bir öğretmenin öğrenciye verebileceği etkili ve etkili olmayan dönüt örnekleri verilmiştir.

✓ Etkili dönüt	Neden etkili?
Rafet, suluboya tekniğini doğru uygulamışsın. Suluboya tekniğinin gereklerini iyi derecede yerine getirmişsin.	Burada öğrencinin davranışı, beklenen davranışla ilişkilendirilmiştir.
Rana, deseninde ölçü aralık çizim yaptığın için oran-orantıyı doğru çizmişsin.	Öğrencinin gösterdiği gelişim vurgulanmıştır.
Ton ile valörü karıştırıyorsun. Bunun için bu iki kavramı araştır ve iki kavramın benzer ve farklı yönlerini karşılaştır.	Gelişme/iyileşme için ne yapılması gerektiğini vurgulamıştır.
İzlenimcilik akımını ile ilgili hazırladığın materyali sunarken akımın sanatçıları benzer bazı sanatlar ile karıştırdın. Akımları sanatçıları ile birlikte çalışırsan bilgilerin daha kalıcı olur ve daha az karıştırırsın ya da karıştırmazsın.	Duruma özel ve somut.
✗ Etkili olmayan dönüt	Neden etkili değil?
Sınıfın çoğundan iyi (veya daha iyi bir) iş çıkardın.	Çok genel, öğrenci neyi arkadaşlarından daha iyi olabilir, hangi davranışlarının takdir edildiğini, hangi davranışları devam ettirmesi gerektiğini anlayamaz.
Bu garip olmuş veya bu olmamış.	Belirsizdir, öğrencinin kendini değiştirmesi gerekli yol gösterici bilgi verilmemiştir. Açık olarak neyi başaramadığı belirtilmelidir.
Soruyu çok iyi cevapladın, aferini hak ettin.	Belirsizdir, öğrenci soruyu neden çok iyi cevapladığını bilmediği için hangi davranışı sürdüreceğini bilemez.
Çok iyi bir öğrencisin, senden çok memnunum.	Çok genel, öğrencinin hangi davranışlarının istendiği gibi olduğu açıklanmalıdır.
Sen çok iyi bir çizersin.	Çok genel, öğrenciye "iyi bir çizerin" özelliklerinden hangilerine sahip olduğu belirtilmelidir.

Şekil 4. Etkili ve etkili olmayan dönütlere örnekler

Dönüt vermede öğrencilerin öğrenmek için harcadıkları çabanın niteliği üzerine düşüncelerini sağlayacak dönütün verilmemesi ve uygun öğrenme ortamının oluşturulamaması önemli bir hatadır. Daha iyi öğrenme için, öğrenciye öğrenme süreçlerini analiz etmelerine yardımcı olacak zaman ve ortam sağlamalıdır. Bu kapsamda yeterliklerin derecelerini gösteren rubriklerin hazırlanması ve öğrenci ile paylaşarak ne anlama geldiklerinin açıklanması öğrencilerin mevcut ve beklenen arasındaki boşluğu doldurmalarında yol gösterecektir.

Dönütler verilirken bir mukayese yapmak gerekmektedir. Bu açıklamada mukayesenin belirli bir yeterlik, standart veya ölçüt (öğretim programı kazanımları ve yeterlikleri) ile kıyaslanmasına vurgu yapılmıştır. Ancak, bazı durumlarda dönütler sınıfın içerisindeki durum (norm) ile veya bireyin kendi gelişimiyle mukayese edilebilir. Norma dayalı dönüt öğrenciler arasında rekabete ve güdü kaybına sebep olacağı ve ayrıca gelişim için öğrencinin kullanabileceği yeterince bilgi içermediği için tavsiye edilmemektedir. Bundan dolayı özellikle dezavantajlı gruplardaki öğrencilerin yeterliklerini değerlendirip dönüt verirken norma dayalı dönütün kullanılmaması gerekir. Bir diğer mukayese ise, özellikle düşük başarı gösteren veya çeşitli sebeplerden ötürü akranlarının gerisinde olan, öğrencilerin kendi içinde değerlendirmekte ve önceki durumlarını referans almaktadır. Böylece öğrencinin bireysel gelişimine daha çok odaklanılmış olur.

Johnson ve Johnson (2002) dönütün daha etkili olabilmesi için aşağıdaki önerileri geliştirmiştir;

- Her öğrenci kendisine verilen dönütü özetlemelidir.
- Kendi öğrenmesini arttırmada hangi eylemlerin faydalı ve/veya faydasız olduğunu özetlemelidir.
- Dönüte dayalı hangi eylemlerini devam ettirmeye veya hangilerini değiştirmeye karar verdiğini özetlemelidir.

1.3.3. Biçimlendirici değerlendirmeyi planlama

Biçimlendirici değerlendirme tüm öğretim sürecine yayılması gereken bir uygulamadır. Salatanın sosu gibi homojen bir dağılım gösterir ve yaptığımız salatanın tadını tamamen belirleyen etmenlerdendir. Ancak sistematik yapılmadığı zaman biçimlendirici değerlendirme arzu edilen öğretimi güçlendirme hedefine ulaşamaz. Bu nedenle, aşçının salatanın sosunu hazırlarken gösterdiği hassasiyetteki gibi, biçimlendirici değerlendirme planlamasında da öğretmenin sistematik düşünmesi, bir plan doğrultusunda hareket etmesi biçimlendirici değerlendirmenin kullanımını güçlendirecek ve öğrenmenin etkisini arttıracaktır. Öğretmenlerin biçimlendirici değerlendirmeyi planlamada düşünmesi gereken ilk adım, dersin işleyişi içerisinde biçimlendirici değerlendirmeyi nasıl bütünleştireceğidir. Biçimlendirici değerlendirme dersin durdurulup, değerlendirme yapılıp sonra derse geri dönülen bir yapı değil, şekerin çayın içerisinde dağıldığı gibi dersin içeriğine tamamen dağılıp, ayrılmaz bir parçası haline gelmesidir.

Bir derse, konuya hazırlanırken öğretmenin ilk yaptığı şey amaçladığı kazanım bağlamında öğrenciler için alt öğrenme hedefleri belirlemektir. Kullandığı yöntem, yaklaşım ne olursa olsun öğretmenlikte bu ilk adım her zaman vardır. Öğretmen daha sonra belirlediği alt öğrenme hedefleri için kendi uzmanlığında en uygun gördüğü öğretim yöntemlerini belirler. Öğretmenin yapması gereken bu yöntemler uygulanırken öğrencilerden beklediği gözlemlenebilir davranışları (ayın evrelerini sayabilme, ters takla atabilme, sol anahtarını çizebilme, kesirlerde toplama yapmak için payda eşitleme vb.) belirlemelidir. Bu da zaten daha önce "Biçimlendirici değerlendirme ve öğrenme ilişkisi" başlığı altında bahsedilen navigasyon cihazı analogisindeki gibi, doğru yolda gittiğimizi anlamak için belirli yerlerden geçip geçmediğimizi kontrol etmek gibidir. Biçimlendirici değerlendirme de işte burada devreye girecek şekilde planlanmalıdır. Öğretmenler belirledikleri gözlemlenebilir alt öğrenme hedeflerine öğrencilerin ulaşip ulaşmadığını, nasıl ulaştıklarının göstergelerini incelemelidir. Bu göstergeler için de alt öğrenme hedeflerine uygun biçimlendirici değerlendirme yöntemlerini dersten önce planlamalıdır.

1.3.4. Kazanım analizi

Öğrenmenin planlanmasındaki ilk adım kazanımın ve o kazanım için alt öğrenme hedeflerinin belirlenmesidir. Nasıl ki yolculuğa çıktığımızda her zaman ulaşmayı hedeflediğimiz bir nokta varsa, öğrenme ve öğretim sürecinde de her zaman planlanmış bir kazanım söz konusudur. "Hedefler, diğer öğelere başlangıç noktası olma özelliği taşıdığından ayrı bir öneme sahiptir. Hedeflerin doğru belirlenmesi, belirlendiği şekilde öğrencilere kazandırılmaya çalışılması, ölçmelere yol göstermesi ve değerlendirmede ölçütler takımı olarak kullanılması tutarlı bir eğitim programının elde edilmesi için bir zorunluluktur" (Bümen, 2006, s. 1). Biçimlendirici değerlendirme öğretim sürecinin ayrılmaz bir parçası olduğu için belirlenen kazanıma uygun (Taksonomideki seviyesi göz önünde bulundurularak) biçimlendirici değerlendirme yöntem ve araçları kullanımı elzemdir. Bu nedenle, kitapçığın bu bölümünde Bloom'un yenilenmiş taksonomisi genel hatları ile ele alınacaktır. Ancak, hatırlanılması gereken en önemli husus BD ile amacımız bu kazanımlara ulaşılıp ulaşılmadığını belirlemek değil bu kazanımlara erişim için öğrencilere yol göstermek ve yardımcı olmaktır. Aksi takdirde yapılan değerlendirme sonuç odaklı değerlendirme olacaktır.

Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde bilişsel boyut için altı seviye bulunmaktadır. Bu seviyeler Hatırlama, Anlama, Uygulama, Çözümleme, Değerlendirme ve Yaratma olarak sıralanmaktadır. Bu seviyeler, aşağıdaki tabloda her bir seviye için kullanılacak bazı fiiller (bireylerin sahip olması gereken bilgi, beceri, tutum ya da yapması beklenen davranışlar halinde) ile gösterilmektedir. Ayrıca seviyeler için öğretim programından

alınmış örnek kazanımlar verilmiştir. Bu kazanımlar kitapçıkta ilerleyen bölümlerde örnek biçimlendirici değerlendirme hazırlanmış kazanımlar olması nedeni ile farklı Bloom Taksonomisi seviyelerdeki kazanımların bu bağlamda incelenmesi ve ele alınması da sağlanacaktır.

Tablo 1. Bilişsel alan kazanımları taksonomisi

Bilişsel alan taksonomisi	Kazanım fiilleri	Öğretim programı kazanımlarından örnekler (MEB, 2018)
Hatırlama	Tanıma Aktarma Tanımlama Yerleştirme Belirtme	G.8.3.5. Sanatın tanımlamasını yapar. G.2.1.6. Görsel sanat çalışmasında ölçü ve oran-orantıya göre objeleri yerleştirir.
Anlama	Yorumlama İlişkilendirme Resimlendirme Anlatma Karşılaştırma	G.2.3.2. Kendisinin ve akranlarının çalışmalarındaki fikirleri ve duyguları yorumlar. G.6.2.1. Bir sanatçının eserlerinde seçtiği konuyu, kullandığı malzeme ve tekniği açıklar.
Uygulama	Gerçekleştirme Tahmin etme Sergileme İşleme Taslak çizme Gösterme	G.6.1.6. Gözleme dayalı kısa ve uzun süreli çizimler yapar. G.8.1.1. Görsel sanat çalışması oluşturma sürecini eskiz defterinde gösterir.
Çözümleme (Analiz etme)	Düzenleme Karşılaştırma Şemalandırma İrdeleme Özetleme	G.8.3.1. Sanat eserinde kullanılan görsel dilin ifadeleri aktarmadaki etkisini analiz eder. G.7.3.3. Sanatçıların eserlerini oluşturma süreçlerini karşılaştırır.
Değerlendirme	Sonuçlandırma Eleştirme İrdeleme Değer biçme	G.5.3.6. Sanat eserlerinin neden farklı değerlendirildiğini açıklar. G.6.3.1. Sanat eserini tanımlarken, çözümlerken, yorumlarken ve yargılarken eleştirel düşünme becerilerini kullanır.
Yaratma	Birleştirme Oluşturma Tasarlama Üretme	G.6.1.4. Seçilen tema ve konu doğrultusunda fikirlerini görsel sanat çalışmasına yansıtır. G.1.1.9. Üç boyutlu çalışma oluşturur.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ancak öğretim süreci sadece bilişsel kazanımlardan ibaret değildir. Eğitim-öğretim sürecinde öğretmenlerin ayrıca duyuşsal ve psikomotor alanlara yönelik kazanımları da söz konusudur. Tablo 2'te duyuşsal kazanımlar için kullanılan taksonomi özetlenmiştir.

Tablo 2. Duyuşsal alan kazanımları taksonomisi

Duyuşsal Alan Taksonomisi	Kazanım fiileri	Öğretim programı kazanımlarından örnekler (MEB, 2018)
Alma	Farkında olma İlgi duyma Eğilim gösterme Dikkatli olma İzleme	G.1.2.1. Sanatın, kültürün bir parçası olduğunu fark eder.
Tepkide bulunma (Davranımda bulunma)	Tartışma Sunma Gönüllü olma İstekli olma Zevk alma	G.6.3.4. Sanatçıların niçin sanat eseri oluşturduklarını tartışır.
Değer Verme	Ayrım yapma Katılma Takdir etme Önemseme Değer verme	G.6.3.1. Sanat eserini tanımlarken, çözümlerken, yorumlarken ve yargılarken eleştirel düşünme becerilerini kullanır. G.7.2.3. Sanatçıların topluma sağladığı katkıları açıklar.
Örgütleme	Düzenleme İlişkilendirme Değerler oluşturma Özgün Davranma Tutarlı Olma	G.5.2.4. Müzeler ile Görsel sanatları ilişkilendirir. G.5.2.5. Kullanılan sanat malzemeleri ile görsel sanat alanındaki meslekleri ilişkilendirir.
Kişilik haline getirme	Alışkanlık haline getirme Kişiliğe sahip olma Kişilik haline getirme Karaktere sahip olma Nitelendirme	G.6.3.2. Sanatçının eserinde yansıttığı duygu ve düşünceleri açıklar. G.7.2.3. Sanatçıların topluma sağladığı katkıları açıklar.

Benzer şekilde, öğrenmenin üçüncü alanının, psikomotor alan kazanımları ve öğretim programında yer alan bazı kazanımlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Psikomotor alan kazanım taksonomisi

Devinişsel Alan Taksonomisi	Kazanım fiileri	Öğretim programı kazanımlarından örnekler (MEB, 2018)
Algılama/Uyarılma	Fark etme Görme İşitme Bilme Hazır olma	G.7.3.4. Görsel sanat eserlerindeki sanatçının görsel sanat eserine yansıyan üslubunu fark eder.
Kılavuzla yapma	Kullanma Kılavuz denetiminde yapma	G.8.1.9. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.
Beceri haline getirme	Yapma Düzenleme Hazırlama Kullanma	G.8.1.8. Farklı teknik ve materyalleri bir arada kullanarak üç boyutlu çalışma yapar. G.6.1.1. Öğrenciler görsel sanat çalışmalarından oluşan bir sunum dosyası hazırlar.
Duruma uydurma	Uyarılma Uygulama	G.7.1.7. Atık malzemeleri kullanarak üç boyutlu çalışma yapar.
Yaratma	Ortaya çıkarma Üretme	G.8.1.4. Yazı ve görsel kullanarak görsel sanat çalışması oluşturur.

1.3.5. Kazanıma uygun ölçme aracı belirleme

Bu kitapçıkta dikkate alınan en temel konulardan biri derslerde, kazanımlara uygun değerlendirme yöntemi ve araçların kullanılmasıdır. Nasıl ki biçimlendirici değerlendirme ve sonuç odaklı değerlendirme amaçına uygun şekilde yerinde kullanılmalıysa, biçimlendirici değerlendirme amacı ile kullanılacak yöntemler seçilirken de dikkatli olunmalıdır. Seçilecek yöntemin mutlaka belirlenmiş olan kazanım ve alt öğrenme hedefi ile uyumlu olması gereklidir. Bu uyumu sağlamak için de eğitimciler yukarıda bahsedilen Bloom taksonomisi gibi sınıflandırmalara başvurmalıdır.

Ölçme-değerlendirme yöntemlerine bakıldığı zaman bu yöntemlerin ölçmeyi hedefledikleri kazanımlar bağlamında ayrışabildiği görülmektedir. Bazı yöntemler Bloom Taksonomisi'ne göre alt seviye kazanımları ölçmek için uygunken üst seviye kazanımları ölçmekte yetersiz kalabilirler. Örneğin, bir öğretmen, öğretim programında karşısına çıkacak olan bir kazanımı önce incelemeli, ardından Tablo 1'i de düşünerek seviyesinin "hatırlama" olduğunu fark edebilmelidir. Bu seviyedeki bir kazanım, kısa cevaplı sorular, eşleştirme soruları, doğru-yanlış soruları veya çoktan seçmeli soruları içeren geleneksel araçlarla ölçülebilir.

Öte yandan öğretmen görsel sanatlar dersi öğretim programını açtığında başka bir kazanım ise 'Çözümleme' seviyesinde olduğunu fark edecektir. Bu tür bir kazanımı geleneksel ölçme araçları kullanarak tam anlamıyla ele alamayız. Bu nedendir ki daha üst seviye kazanımlar için tamamlayıcı ölçme araçları kullanılmalıdır. Çözümleme kazanımlarında öğrenciden belirli bilgi birikimine sahip olduktan sonra karşılaştığı durumu/problemi çözülmesi istenmektedir. Öğrenciden beklenen, bilgi seviyesinin ötesindedir. Bu nedenle de açık-uçlu sorular, kısa projeler, farklı performans dayalı değerlendirme araçları kullanılabilir. Aslında bu noktada öğretmenlerin dikkat etmesi gereken başka bir nokta da bu tür karmaşık formdaki değerlendirme uygulamalarının nasıl puanlanacağıdır. Bu puanlama yöntemlerinde öğrencinin gözlenen davranışı kategorikse (evet-hayır, doğru-yanlış vb.) kontrol listesi; öğrenci davranışının başarı düzeyleri ele alınıyorsa ve bunlar basitten karmaşığa doğru betimsel ifadelerle tanımlanabiliyorsa dereceli puanlama anahtarı kullanılır. Yine kazanımın yol göstermesi doğrultusunda herhangi bir beceriyi ayrıntılı ölçmeye yönelik performansa dayalı değerlendirmede analitik dereceli puanlama anahtarı tercih edilebilirken, nispeten daha genel olan uygulamalarda bütüncül dereceli puanlama anahtarı tercih edilebilir. Bu tür puanlama anahtarlarına kitapçığın sonraki bölümündeki uygulama örneklerinde yer verilecektir (bk. Bölüm 2).

Toparlayacak olursak BD etkinlikleri tasarlarken aşağıdaki hususları mümkün olduğunca dikkate almak gerekir (Irons, 2007):

- BD etkinliklerinin açık ve anlaşılır hedefleri olmalıdır böylece öğrencilerin etkinliklere katılımları ve rolleri daha iyi belirlenmiş olur.
- Konuya özgü, yapıcı, hızlı ve kolayca dönüte imkân sağlayacak şekilde etkinlikler tasarlanmalıdır
- Öğrencilerin anlamaları, performansları veya görevleriyle ilgili öğretmenle veya akranlarıyla konuşmalarına ve tartışmalarına imkân sağlayacak yollar/süreçler düşünülmelidir.
- Öğrencilerin güçlü olduğu ve iyi yaptığı ve geliştirmesi gereken hususlara dönütler verilerek beklenen ile mevcut arasındaki boşluğu doldurmalarına imkân tanınmalıdır.
- Öğrencilerin daha ileri öğrenmelerinde faydalanabileceği şekilde dönütler farklı düzeydeki öğrencilere rehberlik etmelidir.
- Akran değerlendirme, akrandan dönüt alma ve öz-değerlendirme yapma olanakları öğrencilere verilmelidir.

1.3.6. Değerlendirmede kapsayıcılık

Öğrencilerin farklı gereksinimlerine duyarlı bir öğrenme süreci planlamak için söz konusu kişilerin özelliklerini bilmek gerekir. Bu özellikler bireysel, toplumsal ve kültürel boyutlarda farklı olabilir. Bütün bu farklılıklara dikkat ederek eğitim ortamlarını hazırlayıp her bireyin katılımına imkân sağlamaya kapsayıcı eğitim denir. "1.3.1. Biçimlendirici değerlendirme ve öğrenme ilişkisi" başlığında vermiş olduğumuz navigasyon cihazı örneğini hatırlayalım. Her öğrenci kendi öğrenme yolculuğuna çıkar, yolu kendi gözünden deneyimler. Öğretmenin görevi de yolculuğa çıkmadan önce öğrencilerinin nerede olduğunu anlayıp, yolculuğu onların farklılıklarına göre düzenlemektir. Sınıfımızdaki öğrencilerin farklılıklarını üç başlık altında ele alabiliriz: Hazırbulunmuşluk, ilgi ve öğrenme profili. Öğrencilerin derste edinilecek kazanım için önceden sahip olmaları gereken ön bilgi ve becerileri olduğunu varsayarsanız ancak durum her zaman böyle olmaz. Öğrencilerin ele alacağımız kazanım için hazırbulunmuşlukları bizim beklediğimiz seviyenin altında veya üzerinde olabilir. Bu nedenle biçimlendirici değerlendirme yöntemleri ile öğrencilerin TBMM yolculuğuna nereden başladıklarına karar vermek gerekir. Bunun için "Sınıftaki öğrencilerin yolculuğa başlangıç noktaları neresidir?" sorusu sorulmalıdır. Ayrıca öğrencilerin sahip oldukları ulaşım aracı da dersten önce geliştirmiş oldukları, onların kazanıma ulaşmasını sağlayacak beceriler olarak düşünülebilir.

Öğrencilerin ilgi anlamında farklılıklarını ders içindeki tercihlerinden veya daha ziyade ders dışı katıldıkları faaliyetlerden anlayabiliriz. Hayat Bilgisi dersinde, edebiyat çalışmalarına ilgisi olan öğrenciden hayat bilgisinden temizlik konulu bir şiir veya hikâye yazmasını isteyebileceğimiz gibi görsel çalışmalara ilgisi olan öğrenciden temizlik temalı bir karikatür veya resim çizerek anlatmasını isteyebiliriz.

Üçüncü farklılaşma başlığı ise öğrenme profilidir. Öğrencilerimizin öğrenme tercihleri farklılıklar gösterir. Örneğin, işitsel yatkınlığı olan bir öğrenci duyararak öğrenmeyi tercih ederken, işitsel yatkınlığı olmayan bir öğrenci için yönergelerin sözlü verilmesinin yanı sıra yazılı olarak da verilmesi gerekebilir. Benzer şekilde, biçimlendirici değerlendirme uygulamalarında da mümkün olan yerlerde öğrencilerden öğrenme profillerine uyumlu ürünler ortaya koymaları istenebilir. Örneğin, görsel sanatlar dersinde vereceğimiz sorgulayıcı bir çalışmanın sonuçlarını bazı öğrencilerden poster sunumu şeklinde, bazı öğrencilerden yazılı bir rapor ile alabiliriz. Bahsi geçen bu son iki farklılaştırma çalışmalarında öğretmenler, öğrencileri tanıma anlamında okullarındaki rehber öğretmenlerinden destek alabilirler (bk. Bölüm 4).

Öğrenci temelli, farklılaştırılmış eğitim, değerlendirme uygulamalarının yanı sıra öğretmenler dezavantajlı öğrencileri de düşünmek zorundadır. Sınıftaki dezavantajlı öğrenciler maddi olanakların kısıtlı olması, göç durumları veya özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler olabilir. Dezavantajlı öğrenciler ile ilgili en önemli hedef belki de onları okulda tutmak ve öğretimlerine devam edebilmelerini sağlamaktır. Ama öğrenci farklılıklarına dikkat eden biçimlendirici değerlendirme uygulamalarının yokluğunda öğrenciler okulda hiçbir şey başaramadıklarını düşünecekler ve okul onlar için anlamsız hale gelecektir. Dezavantajlı öğrenciler için de ilk adım farkındalıktır. Öğretmenlerin öncelikle sınıflarındaki dezavantajlı öğrencileri tanımaları ve onların ihtiyaçlarını (dil farklılığı, özel eğitim gereksinimi vb.) belirlemeleri gereklidir. Dezavantajlı öğrencilerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu konuda destek olunmasında öğretmen, okul yönetimi ve rehber danışman iş birliğinde çalışmalar yürütülmelidir. Branş öğretmeni de okul temelli oluşturulacak biçimlendirici değerlendirme yaklaşımını sınıfta uyguladığı yöntemlerde farklılaştırmaya giderek veya başka yöntem ve araçlar kullanarak ele almalıdır. BD ve biçimlendirici dönüt öğretimin kapsayıcı olmasına ve farklılaştırılmasına imkân tanımaktadır. Çünkü BD kapsamında değerlendirme ve dönüt bireylerin mevcut durumu üzerinden ve ihtiyaçları doğrultusunda yapılmaktadır. Bu sayede "herkese uyan tek beden" anlayışından kapsayıcı ve kişiye özgü "terzilik" ön plana çıkmaktadır.

1.4. Değerlendirme sonuçlarının kullanımı

Sınıf içi ölçme değerlendirmenin en temel amacı eğitim ve öğretimi destekleme ve dolayısıyla geliştirmedir. Yukarıda bahsedildiği gibi bu amacına göre yapılan değerlendirme biçimlendirici değerlendirme olarak tanımlanır. Öğretmenler, öğrencilerin akademik alanlarda gelişimlerini takip etmek için sistematik izleme yöntemini kullandıklarında, ek veya farklı öğretim yöntemlerine ihtiyaç duyan öğrencileri daha iyi tanımlayabilir, süreci yeniden planlayıp daha iyi öğrenme ortamı oluşturabilirler.

Gelişimin takibi, öğretmenlerin öğrencilerin akademik performanslarını iki temel amaçla (haftalık veya aylık olarak gibi) düzenli olarak değerlendirilmesidir: 1) öğrencilerin öğretim programından ne derece yararlandıklarını belirlemek ve 2) öğretimden yararlanamayan öğrenciler için daha etkili öğretim etkinlikleriyle yeni bir öğrenim süreci oluşturmak amacı güdülür. Biçimlendirici değerlendirme çatısı altında bu iki süreç, öğrencinin gelişimi takip etme ve öğrenmeyi artırma, birbirini tamamlar. Ayrıca, öğretmen her dersinde bir iki öğrenciyi odak olarak belirleyip, onların davranışlarıyla ilgili gözlemlerini not ederek bütün sınıfın belli aralıklarla gelişimlerinin takibini sağlayan bir tarama yöntemi oluşturabilir. Ancak, kısmen uzun aralıklarla değerlendirmeleri içeren izleme çalışmalarının yanında ders içerisinde öğrencilerin bir beceri, kavram veya tutuma yönelik gelişimleri dikkate almak gerekir. Öğrencilerin eksikliklerinin farkına varması ve bunları gidermek için kendisine uygun rehberliğin yapılması öğrenmenin artırılması ve niteliği açısından gereklidir.

Öğretim sürecinde öğretmenin yaptığı BD'ler sadece daha iyi öğretim ve daha iyi öğrenme sağlamaz, aynı zamanda öğrendikleri becerileri yaşamlarına transfer etmelerini de kolaylaştırır. Bu anlamda öğretmenler öğrencilerin gelecek yaşamlarına da önemli bir destek sağlamış olur. Unutulmamalıdır ki her ne kadar klasik bir görüş olarak kabul edilse de okul, bireyleri daha huzurlu bir hayat için yetiştirmektedir.

1.4.1. Öğrencinin gelişimini takip etme

Sınıf içinde yapılan ölçmenin çoğu düzey belirleme, bir başka deyişle not verme amaçlıdır. Yıl boyunca uygulanan bu sınavlarda çoğunlukla öğrencilerin kazandıkları bilgiler, bazen de beceriler ölçülür. Bir başka deyişle akademik bir yılın farklı zamanlarında farklı bilgiler, muhakemeler ve diğer beceriler çok farklı araçlar ile değerlendirilebilir. Ancak, kullanılan ölçme araçlarının farklı olması ve içeriklerinin örtüşmemesi, dahası aynı içerikte sınavlar olsa bile soruların zorluk derecesinin farklılık göstermesinden dolayı farklı zamanlardaki ölçme sonuçları birbirleriyle karşılaştırılmaz. Puanların denkliliğinin olmaması, ilerlemeyi nicel olarak ortaya koymayı veya tarif etmeyi olanaksızlaştırır. Kısaca, var olan sistemde her bir öğrencinin herhangi bir derste dönem başından dönem sonuna doğru nasıl bir gelişim gösterdiği sistematik bir şekilde takip edilmemektedir.

Kazanımlar beceri edinimini hedefleyenler (problem çözme becerisi, eleştirel düşünme becerisi, üst biliş beceri gibi) ile bilginin, kavramanın ve akıl yürütmenin açıkça kullanımını hedefleyenler (okuma becerisi, iletişim kurma becerisi, yabancı dilde konuşma becerisi, mikroskop gibi bir laboratuvar aletini/düzeneğini kullanabilme becerisi, bilgisayar kullanabilme becerisi ve bütün bunları istekle ve içtenlikle kullanma arzusu gibi) olarak ikiye ayrılabilir.

Eğitim alanında gelişimin takibi beceri odaklı yapılmalıdır. Takipte öncelikli olarak öğrencinin gelişim göstermesini beklediğimiz alanları belirlememiz gerekmektedir. Sınıfımızdaki bütün öğrenciler için aynı beceri alanları belirleyebileceğimiz gibi bireyselleştirilmiş beceri alanları da tanımlayabiliriz.

1.4.2. Öğrenmeyi geliştirme

Öğretmenlerin tecrübeleri, öğrencilerinin muhtemel durumlarını önceden tahmin etmelerine ve buna göre plan yapmalarına destek sağlar. Biçimlendirici değerlendirme ise öğrencilerin öğrenme aktivitelerine gösterdikleri tepkilere göre daha iyi öğrenmeyi gerçekleştirecek kararlar alınmasına yardım etmektedir. Kullanılan öğretim yöntemlerinin işe yaramadığı noktada öğretmenin hangi yöntem ve tekniklerde veya hangi süreçte değişikliğe gitmesi gerektiğine dair karar vermesi gerekmektedir. Öğretmenin, farklı durumlar için ilk kullandığı stratejiden farklı stratejiler kullanmaya hazırlıklı olması gerekmektedir. Bu bağlamda örnek stratejiler aşağıda verilmiştir:

- Özellikle uygulamalı alıştırma ve/veya farklı etkinlikler yardımıyla öğrencilerin kendilerinin öğrenebileceklerini keşfetmesine olanak sağlayarak öğrencilerin konuyla ilgili tecrübeleri artırılır.
- Öğretim sürecinde farklı öğretim tekniklerinin kullanılması gerekir.
- Aynı becerinin veya bilginin gelişimi/öğrenilmesi için farklı etkinlikler sunulur. Örneğin, verileri grafikte sunmada farklı grafik çeşitleri ya da grafiklerin yanı sıra tablolar kullanılır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Öğrencilerin bilgi, görüş ve fikirlerini test etmeleri ve tartışmaları sağlanır. Bu yolla öğrenciler önyargılı veya yanlış görüşlerini değiştirebilir ve hem alternatif hem de daha bilimsel görüşlere açık olabilir.
- Kullanılacak farklı yollarla öğrencilerin alternatif görüşlere/bilgilere ulaşmaları sağlanır.
- Öğrencilere daha ileri bir seviyede çalışma deneyimi yaşatmak için daha zorlu (destekle birlikte, onları daha çok düşündürecek, daha çaba sarf ettirecek) görevler verilebilir.

1.4.3. Biçimlendirici değerlendirme ve öğretmen iş yükü

Kalabalık sınıf ortamlarında düzenli dönüt vermenin çok kolay değildir. Genelde biçimlendirici değerlendirme ve yapıcı dönüt öğretmen ve öğrencilerin nitelikli vakit harcamalarını gerektirmektedir. Bu nedenle iş yükü artmaktadır. İş yükünü makul bir düzeye çekilebilmek için aşağıdaki stratejiler önerilmektedir.

- Sonuç odaklı değerlendirmenin payını ve miktarını azaltmak biçimlendirici değerlendirmeye daha fazla zaman kalmasını sağlamak,
- Sonuç odaklı ve biçimlendirici değerlendirmeleri eşzamanlı olarak gerçekleştirmek.
- Öz ve akran değerlendirmeden biçimlendirici değerlendirme etkinliklerinde faydalanmak.
- Hızlı teknikler olarak bilinen ve kitapçığin ilerleyen bölümlerinde ele alınan tekniklerden/araçlardan biçimlendirici değerlendirme amaçlı yararlanmak,
- Bilişim teknolojilerinden faydalanarak özellikle benzer durumlar için benzer dönütler oluşturmak ve vermek,
- Rubrikler hazırlanarak daha sistematik ve zamandan tasarruf sağlayan bir dönüt sistemi oluşturulabilir. Rubrikler öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerine de katkı sağlayacaktır. Ancak, öğrenciler ile mümkün olduğunca belirlenen ölçütlerin ne anlama geldiği ve ne yapılması gerektiği hususunda tartışılması daha iyi verimin alınmasına katkı sağlayacaktır.

2.

BİÇİMLENDİRİCİ DEĞERLENDİRMEDE KULLANILABİLEN ARAÇ VE TEKNİKLER

2.1. Çalışma yaprağı

Çalışma yaprakları, işlem yaprakları, alıştıurma yaprakları veya çalışma kâğıtları olarak da karşımıza çıkan, eğitimde oldukça sık kullanılan araçlardır. Öğretmenler tarafından hazırlanan çalışma yaprakları kısadır ve genellikle bir ya da iki sayfadan oluşur. Sınıftaki her öğrencinin, öğretmenin planını takip edip etmediğinin anlaşılması, etkinliklere aktif katılımının sağlanması, hem yazılı hem de sözlü dil becerilerini kullanması ve diğer öğrenciler ile iletişime geçmesi için uygun bir araçtır. Ülkemizde yapılan araştırmalarda çalışma yapraklarının öğrencilerin derse olan ilgilerini artırdığı ve başarılarını pozitif yönde etkilediği saptanmıştır (Kurt, 2002; Kurt ve Ayas, 2010; Saka ve Akdeniz, 2001; Özmen ve Yıldırım, 2005).

Öğretmen, çalışma yaprağı hazırlarken öncelikle öğrencilerinin hangi görevleri yerine getirmelerini istediğine karar verir, ardından öğrencilerin yaş ve becerilerine göre çalışma yaprağının yönergelerini yazar ve çalışma yaprağının tasarım ve düzenlemesini yapar. Çalışma yaprağında farklı soru türleri kullanılabilir: Kısa cevaplı soru, boşluk doldurma, doğru/yanlış, eşleştirme, çoktan seçmeli ve uzun cevap (aşağıda farklı soru türlerinin hazırlanma süreçleri verilmiştir). Ayrıca kavram haritaları, balık kılıcı diyagramları, bulmacalar, şekil etiketlenmesi, şekil çizilmesi, grafik tamamlanması ya da çizilmesi de çalışma yapraklarında kullanılabilir.

2.1.1. Çalışma yaprağı hazırlama basamakları ve süreçte dikkat edilecek hususlar

Çalışma yaprağı hazırlama basamakları ve süreçte dikkat edilecek hususlar YÖK (1998) tarafından aşağıdaki gibi açıklanmıştır.

- Öncelikle öğrencinin ulaşmasını istediğimiz hedef(ler) belirlenir. Burada öğrencilerin farklı özelliklerine göre farklı hedefler de belirlenebilir.
- Bu hedefe ulaşmak için öğrencinin yerine getirmesini istediğimiz görev ve sorumluluklar belirlenir.
- Görevleri belirlerken çalışma yaprağının öğrenciler tarafından bireysel, eşli ya da gruplar hâlinde mi doldurulacağına karar verilir.
- Çeşitli türde etkinlikler ve sorular hazırlanır.
- Soru ve etkinlikler hazırlanırken öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin ve becerilerinin farklı olma ihtimali göz önünde bulundurulur.
- Ana etkinliklerin ve soruların yanı sıra erken bitirme ihtimali olan öğrenciler için ek etkinlik ve sorular dâhil edilir.

Çalışma yaprağı hazırlarken sistematik bir yapı takip etmek uygun olur. Bir çalışma yaprağı hazırlarken dikkat edilmesi gereken unsurlar ve her bir unsurda olması önerilen önemli hususlar aşağıda verilmiştir.

a) Yönerge

- Yönergeleri öğrencilerin görevi gerçekleştirmek için takip edecekleri sıraya göre listeleyin.
- Bir defada sadece bir yönerge yazın ve verin. Yönergeleri numaralandırın. Numaralar, gerektiğinde yönergelere referans vermenizi kolaylaştıracaktır.
- Soruları numaralandırın.
- Önemli noktaları kalın veya italik yazarak ya da farklı renk kullanarak belirgin hâle getirin.
- Öğrencilerin tanıdığı kelimeleri kullanın ve cümlelerin kısa olmasına dikkat edin.

b) Diyagram, grafik ve görseller

- Basit görseller kullanın.
- Görsellerin başlıklarını ve ne ile ilgili olduklarını yazarak etiketleyin.
- Eğer mümkünse renkli görseller kullanın (dörtten fazla renk kullanmamaya çalışın).

c) Sayfa düzeni

- Çalışma yaprağının okunmasını kolaylaştırmak için ana ve alt başlıklar kullanın.
- Her başlığa ve sayfaya numara verin.
- Çalışma yaprağını oluşturmaya başlamadan önce tasarımını yapın.
- Gerektiği takdirde değişik yazı tipleri kullanın.
- Çalışma yaprağını ilgi çekici hâle getirin.

d) Ön deneme

- Kendiniz çalışma yaprağını yaparak cevap anahtarını hazırlayın.
- Çalışma yaprağını hazırladıktan sonra birkaç öğrenci ile deneme yapın ve öğrencilerin görüşlerini alın. Dönütler çerçevesinde değişiklik gerekiyorsa çalışma yaprağını güncelleyin (YÖK, 1998). Eğer öğrenciler ile uygulama imkânınız yoksa çalışma yaprağını kullandıktan sonra öğrencilerin ve sizin dönütlerinize göre güncellemeleri yapın.

2.1.2. Çalışma yaprağı için soru hazırlama

Çalışma yaprakları bir öğretim materyali olarak kullanılmalrının yanı sıra öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel özelliklerini ölçmek amacıyla da kullanılabilir. Bu amaçla çalışma yaprakları farklı etkinliklerle uygulanabileceğı gibi değışik soru tipleri eklenerek de uygulanabilir. Bu soru tipleri kısa cevaplı, boşluk doldurma, doğru/yanlış, eşleştirme, çoktan seçmeli ve açık uçlu sorular şeklinde sıralanabilir. Bu soru tipleri sadece çalışma yapraklarında değıl, aynı zamanda diğer zamanlarda öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarının ölçülmesinde ve değerlendirilmesinde de kullanılabilir. Her bir soru tipine ilişkin kısa kısa açıklamalar aşağıda verilmiştir.

a) Kısa cevaplı ve boşluk doldurma soruları

Bir kelime, cümle, sayı veya sembol ile cevaplanacak soru tipidir. Kısa cevaplı soruları direkt olarak sorudan oluşurken, boşluk doldurma soruları yarım kalmış cümlelerden oluşur. Bu kategoride ayrıca öğrenciler tarafından çözülecek problemler de yer almaktadır.

b) Doğru/yanlış soruları

Öğrencilerin olgular ve ilkeler ile ilgili ifadelerin, terimlerin tanımlarının doğruluğunu belirleme becerilerini ölçmede kullanılır.

c) Eşleştirme soruları

Eşleştirme paralel sütunların birinde yer alan kelime, sayı ve sembollerin diğer sütunda yer alan kelime, cümle veya ifadelerle eşleştirilmesidir. Genellikle iki konu arasındaki ilişkiyi tanımlama becerisinin vurgulandığı kazanımlar için kullanılır.

d) Çoktan seçmeli sorular

Çoktan seçmeli sorular problem ve listelenmiş çözümlerden oluşur. Problem bazen doğrudan soru olarak yöneltilir veya tamamlanmamış bir cümle olarak verilir ve sorunun kökü olarak adlandırılır. Öğrencilerden sorunun kökünü okuyup verilen seçeneklerden doğru olduğunu düşündüğünü işaretlemesi istenir.

e) Açık uçlu sorular

Açık uçlu sorularda öğrenciler fikirlerini kendi kelimelerini kullanarak ifade edebilirler. Bu sorular, üst düzey zihinsel/bilişsel becerilerin değerlendirilmesinde kullanılır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.1.3. Çalışma yaprağı örneği

Öğrencilere çalışma yaprağı olarak üzerinde “Aşağıdaki boşluğa perspektif kurallarına uygun bir yol boyunca dizilmiş en az on adet ağacın yer aldığı bir resim çiziniz” ifadesi bulunan resim kâğıdı dağıtılır. Öğrencilere bir ders saati süre verilir. Öğrenciler çalışmayı tamamladıktan sonra resim kâğıtları toplanır.

2.1.4. Perspektif değerlendirmede kullanılan ölçütler

1. Ağaçlar uzaklaştıkça küçülüyor mu?
2. Yol gittikçe daralıyor mu?
3. Etrafta görülen diğer nesnelere uzaklaştıkça küçülüyor mu?
4. Ağaçlar düzenli dizilmiş mi?
5. Ufuk çizgisi var mı?
6. Kaçan çizgiler kullanılmış mı?

Aşağıdaki boşluğa perspektif kurallarına uygun bir yol boyunca dizilmiş en az on adet ağacın yer aldığı bir resim çiziniz.

2.1.5. Çalışma Yaprakı ile Dönüt Verme

Dönüt vermek için öncelikle öğrencilerin çalışma yaprakları incelenir. Yukarıda bahsedilen altı ölçütün hepsi de çalışmada varsa bu çalışma iyi bir çalışmadır. Öğrenciye “Perspektifi anlamışsın, çalışmalarında kullanabiliyorsun.” şeklinde dönüt verilebilir. Ağaçlar, yol ve etraftaki diğer nesnelere gittikçe küçülmüyorsa öğrenciye “Resimlerde nesnelere var olduğu gibi değil, görüldüğü gibi çizildiği; dolayısıyla gözümüze en yakın nesnenin en büyük, en uzak nesnenin ise en küçük çizilmesi gerektiği” söylenir.

2.1.6. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-1

Sınıf düzeyi	6
Öğrenme alanı	Kültürel Miras; Sanat Eleştirisi ve Estetik
Alt öğrenme alanı (Konu)	Anadolu Uygarlıkları: Hatti ve Hititlerde Sanat
Süre	Ders bir çalışma olarak hazırlanır ve konu üç haftada (120 dk.) işlenir. Sanat tarihsel bilgi, eleştiri ve estetik için ilk hafta: 40 dk.; sanatsal uygulama için de iki hafta iki ayrı uygulama için: 40x2=80 dk. kullanılır.
Değerlendirilecek göstergeler:	<p>Sanat tarihi bilgisi açısından:</p> <ul style="list-style-type: none">Hatti ve Hitit Uygarlıklarında tarihi sanat eserlerini konuları ve değerleri açısından yorumlar. <p>Sanat eleştirisi açısından:</p> <ul style="list-style-type: none">Hatti ve Hitit Uygarlıklarına ait sanat eserlerinden örnekleri betimler. <p>Estetik algı açısından:</p> <ul style="list-style-type: none">Hatti ve Hitit Uygarlıklarında tarihi sanat eserlerindeki estetik anlatımı algılar. <p>Sanatsal uygulama açısından:</p> <ul style="list-style-type: none">Hatti güneş kurslarından ve Hitit kabartma resimlerinden esinlenerek kendi özgün sanatsal çalışmalarını gerçekleştirir.Uygulamaları grup çalışması biçiminde gerçekleştirme becerisini gösterir. <p>Bu göstergeler G.6.2.1, G.6.2.4, G.6.2.5, G.6.3.1, G.6.3.2 ve G.6.3.3 kazanımları ile ilgili olup bireylerin bu göstergelerden bir kaçına veya tamamına ulaşması hedeflenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler:	<p>Beceriler: Sanat tarihsel ve sosyo-kültürel bilgi, eleştirel düşünme becerisi, estetik değer ve görsel algı gelişimi, sanatsal uygulama bilgi ve becerisi, beyin, göz ve el koordinasyonu sağlama.</p> <p>Tutum: Anadolu uygarlıklarına ilgi, tarihi mirası koruma bilinci, sanat ve tasarımın iletişimde etkisini görme.</p> <p>Değerler: Tarihi ve kültürel mirasa saygı, tarihi sanat eserlerine duyarlılık, sanatçıları ve tasarımcıları takdir etme.</p>
Kullanılan ölçme ve değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gerekçesi:	
Çalışma yaprakları	
<p>Görsel sanatlar dersi öğretim programında yer alan kazanımların işlenmesi sürecinde belirlenen konular kuramsal bilgiler ve sanatsal uygulamalar olarak öğrenim aşamasında eşit derecede yer alır. Bu açıdan öğretmenler hazırladıkları çalışma tabanlı ders planları yoluyla konuları işlerken öğretimi bir bütün olarak düşünmek durumundadırlar. Öğretmen üç ders saati süresi içerisinde ilk ders saatini ders konusunun sanat tarihi, sanat eleştirisi ve estetik içeriklerini öğrencilere aktarmaya ayırır. İkinci ve üçüncü derslerde ise öğrencilerin sanatsal uygulama yapmalarını sağlar. Kazanımların gerçekleştirilmesi için ders çalışmaları hazırlanır ve ders planlarına dönüştürülür. Eklerdeki örneklerde olduğu gibi hazırlanacak çalışma yaprakları dört disiplinle ilgili göstergelere yönelik olmalıdır. Bunların işleniş sürecinde özellikle konuların pekiştirilmesi, öğrenme güçlüğü çekenler ve diğer dezavantajlı gruplar için bilgi ve uygulama tekrarları amacıyla hazırlanacak destek çalışmalarının planları, alana özgü üstün yetenekleri olanlara yönelik örneklemelerin çoğaltılması ve zenginleştirilmesinin yanı sıra süreç içi biçimlendirici değerlendirmeler için kullanılacak dönütleri içeren çalışma yaprakları kullanılır (Ekler: 1,2,3).</p>	
Uygulamaya yönelik yönergeler	
<p>Hatti ve Hitit Uygarlıklarında Sanat konusu için aşağıdaki yönergeler kullanılır:</p> <ul style="list-style-type: none">Sanat tarihi çalışma yaprağı için yönergeSanat eleştirisi çalışma yaprağı için yönergeEstetik çalışma yaprağı için yönergeSanatsal uygulama çalışma yaprağı için yönerge	

İncelenecek Hatti ve Hitit Sanat Eserleri

Eser 1

Eserin türü: Tunç Heykeltik
Eserin adı: Geyik Figürlü Güneş Kursu
Ait olduğu uygarlık: Hatti uygarlığı
Bulunduğu yer: Alacahöyük / Çorum'un Alaca İlçesi
Yapıldığı dönem/tarih: Eski tunç çağı (İ.Ö. 2500-2000)
Sergilendiği yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi/Ankara

Eser 2.

Eserin türü: Resimli Kaya Kabartması (Rölyef)
Eserin adı: Törensel Ziyafet
Ait olduğu uygarlık: Hitit uygarlığı
Bulunduğu yer: Karatepe / Osmaniye'nin Kadırlı ilçesi
Yapıldığı dönem/tarih: Geç Hitit Dönemi (İ.Ö. 800 yüzyıl)
Sergilendiği müze: Karatepe Aslantaş Açık Hava Müzesi, Kadırlı

Sanat tarihi çalışma yaprağı için yönerge:

- Sanat tarihi çalışma yaprağı Anadolu'nun ilk kavimlerinden Hatti ve Hitit Uygarlıkları hakkında temel tarihsel bilgi verecek şekilde hazırlanır (Ekler: 1,2,3). Bir hafta öncesinden öğrencilere konu ile ilgili araştırma ödevi verilir.
- Çalışma yaprağı öğrencilerin cevaplaması için aşağıdaki 3 sorudan oluşan bir ön test ile başlatılır:
 - › Hattitler ve Hititler kimlerdir, ülkemizin hangi bölgelerinde yaşamışlardır, başkentleri neresidir?
 - › Hattitler ve Hititler hangi sanatlarıyla ünlenmişlerdir?
 - › Kabartma resim ne demektir?
- Konuya ilişkin görseller, PP sunusu ve belgesel video film (varsa) ders öncesinde öğretmen tarafından kullanıma hazır hale getirilir.
- Çalışma yaprakları öğrencilere dağıtılır.
- İlk aşamada öğrencilerin tarihsel bilgilenmeleri, siyasi ve sosyo-kültürel yapıyı öğrenmeleri için belgesel video film (varsa) özetlenerek gösterilir.
- Power point sunusu yoluyla o dönemde yapılmış kabartma resimler (rölyefler), anıtsal heykeller, mühürler, dini tören malzemeleri, çanak, çömlek vb. günlük kullanım araçları hakkında temel bilgiler verilir.
- Eser 1 ve eser 2 görselleri temel bilgiler vermek üzere projektörle perdeye / duvara yansıtılır.
- Öğrencilerin küçük gruplar halinde bu tarihi sanat eserlerinin sanatsal ve işlevsel yönlerini bugünküyle karşılaştırılarak tartışmaları ve önemli buldukları birkaç maddeyi sıralayarak yazmalarını sağlanır. Daha sonra grupların liderleri yoluyla tahtaya yansıtılarak sınıfla paylaşılır.

Sanat tarihsel bilgilenme için dönüt verme:

Öğretmen öğrencilerin bilgi ve deneyimlerini artırmak ve zenginleştirmek amacıyla sorular hazırlayabilir. Burada dikkat edilmesi gereken bu soruların süreç odaklı (biçimlendirici) değerlendirmeye hizmet ediyor olmasıdır. Öğretmen öğrencilere "Anadolu'nun bilinen en eski kavimlerinin adları nedir, yaşadıkları bölge içinde şimdi hangi kentlerimiz var, Hatti ve Hititlerin başkentlerinin adları nedir, Güneş Kursu ne demektir, kabartma resim (rölyef) ne demektir ve Hatti ve Hititli sanatçıların yaptığı dinsel amaçlı küçük heykeltiklere ne denir?" gibi kısa cevaplı sorular sorar. Her bir soru için farklı öğrencinin cevap vermesi sağlanır. Yanlış cevap veren ya da cevap vermekte zorlanan öğrenciler için öğretmen "Başkentleri İç Anadolu Bölgesindeki iki ilimizin sınırları içinde; formlarınızdaki okulumuzun simgesinin bir amacı var, eskiden bazı ilkel topluluklar kendi yaptıkları küçük nesnelere taparlardı" gibi hatırlatmalar yapar.

Öğretmen öğrencilere dağıtacağı çalışma yaprağına boşluk doldurma türü sorular koyabilir ve ders sürecinde doldurmaları istenebilir. Örneğin; "Hatti ve Hititler tarafından yönetiyordu. Hattitler bir topluluk olmasına karşın, Hititler ataerkil bir topluluktu. Hattitler madeni ile madenini birleştirerek tunç metalini elde etmişlerdi." gibi. Daha sonra öğretmen sınıfta gezerek bunlara öğrencilerin yazdıkları cevapları kontrol eder ve yanlış cevap veren öğrencilere yönelteceği "Bizi şimdi kim yönetiyor?" "Bizim toplumumuzda ailede baba tek söz sahibi midir?", "Bugün kullandığımız metal eşyalar neden yapılmıştır?" gibi açıklamalarla öğrencilerin anlatılanları hatırlamasını sağlar.

Öğretmen öğrencilere dağıtacağı çalışma yaprağına doğru-yanlış sorular da koyabilir ve bunlara da dönüt verebilir. Örneğin öğretmen yanlış cevap veren öğrencilere "İslam dininde tek tanrı vardır, peki bu halklarda da tek tanrı inancı vardı sence? Tespih neyin simgesidir sence?" gibi hatırlatıcı sorular sorarak doğru cevabı bulmalarını sağlar.

Açık uçlu sorular farklı öğrencilere ders esnasında konunun pekiştirilmesi için sorulabilir. Cevaplamakta zorluk çeken ya da yanlış cevaplayan öğrencilere dönüt verilerek konuyu daha iyi anlamaları sağlanabilir. Örneğin; "Hatti ve Hititlerde en çok görülen el sanatları örnekleri nelerdir ve neden yapılmışlardır?" sorusuna cevap veremeyen ya da yanlış cevap veren öğrenciye; "Bugün de kullandığımız su taşıma kaplarına ne ad veriyoruz? Bu kapları birbirinden ayırmak için nasıl adlandırıyoruz?" şeklinde hatırlatıcı sorular yöneltilir. Aynı şekilde, "Hatti ve Hititlerde sanatçılar hangi sanat türünde eserler yapmışlardır?" sorusuna cevap veremeyen ya da yanlış cevap veren öğrenciye; "Günümüzde görsel sanatçıların yaptıkları sanat eserlerini çevremizde görüyoruz. En çok da Atatürk'ü ve diğer Türk büyüklerini betimleyenleri" diyerek sanat eserlerinin türlerini hatırlamaları sağlanabilir. Hattili ve Hititli sanatçılar eserlerinde hangi konuları daha çok işlemişlerdir? sorusuna cevap veremeyen ya da yanlış cevap veren öğrencilere; "Geçen haftaki dersimizde en çok sevdiğimiz meyvelerin resmini yapmıştık ve bu türe 'Ölü Doğa' dediğini öğrenmiştik. Bazı sanatçılar Ölü Doğa konusunda çok güzel resimler yapmışlardır" diyerek öğrencilerin doğru cevabı bulmalarını sağlanabilir.

Bütün çabalara rağmen öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Sanat eleştirisi çalışma yaprağı için yönerge:

- Sanat eleştirisi çalışma yaprağı Anadolu'nun ilk kavimlerinden Hatti ve Hitit Uygarlıklarına ait sanat eserleri ile el sanatları hakkında eleştirel inceleme ve buna bağlı olarak eserlerin betimlenmesini, çözümlenmesini, yorumlanmasını ve son olarak da bazı yargılarda bulunulmasını içerecek şekilde hazırlanır (Ekler: 1,2,3).
- Çalışma yaprağı öğrencilerin yanıtlaması için aşağıdaki 3 sorudan oluşan bir bölümle başlatılır:
 - › Hatti ve Hitit kültüründe hangi sanat dalları yaygın olarak kullanılmıştır?
 - › Hatti kültüründe yer alan metal sanatsal nesnelere hangi canlılara ait figürler vardır?
 - › Hititli sanatçılar kaya kabartmalarını hangi amaçla yapmış olabilirler?

Betimsel ve çözümsel incelemelerin ardından bu tarihi sanat eserlerinin yorumlanması ve bazı yargılar oluşturabilmeleri için öğrenciler üçerli gruplara ayrılır ve öğretmen öğrencilere dönütler vererek düşüncelerin ortaya çıkmasına yardımcı olur.

Sanat eleştirisi için dönüt verme:

Süreç odaklı değerlendirmeye hizmet etmesi için kısa cevaplı sorular farklı öğrencilere ders esnasında konunun pekiştirilmesi için sorulabilir. Cevap vermelerini kolaylaştırıcı bazı açıklamalar yapılabilir. Örneğin; "Hattilerin güneş kursları hangi malzemeden yapılmıştır?" sorusu için "Yemek kaşık ve çatalları metalden yapılmıştır" gibi.

Öğrencilere dağıtılacak çalışma yaprağında "Hatti geyikli güneş kursunda boyutlu bir anlatım var, ya da Hitit resimli kaya kabartmasında görsel tasarım öğelerinden ögesi ağırlıklı kullanılmıştır" gibi boşluk doldurma yoluyla öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadıkları anlaşılabilir. Yanlış cevap veren öğrencilere sanat eserlerinde iki boyutluluk kavramı için resim, üç boyutluluk kavramı için de heykel örneği verilebilir. Görsel tasarım öğelerini (çizgi, doku, renk, şekil vb.) ve ilkelerini (bütünlük, oran, hareket vb.) farklı örneklerle tekrar hatırlatır.

"Hatti ve Hititlerde sanat eserlerinin bir üslubu oluşmuştur. Eserlerin bu uygarlıklara ait olduğu hemen anlaşılıyor" gibi doğru- yanlış sorularına öğrencilere dağıtılan çalışma yaprağında yer verilebilir. Öğrencilere "Üslup sanatçıları kullandığı anlatım dilidir. Her sanatçının bir üslubu vardır. Sanatçılar bir dönem eserlerinde ortak bir dil de kullanabilirler, buna üslup birliği ve/veya sanat akımları da denir." gibi açıklamalar yapılarak konunun daha iyi anlaşılması sağlanabilir.

Gerek çalışma yaprağında gerekse ders esnasında öğrencilere bazı açık uçlu sorular sorulabilir ve bunlara verilecek cevaplar yanlışsa doğrudan düzeltmek yerine açıklayıcı sorularla ya da örneklerle öğrencilerin keşfetmeleri sağlanır. Yukarıdaki eserlerle ilgili olarak örneğin; "Eser 1 ve Eser 2'de yer alan biçimsel öğeler nelerdir?" sorusuna cevap veremeyen öğrenciye, "Bu eserlerde hangi çizgiler çoğunlukla kullanılmış; düz, eğri, kıvrık, çapraz, paralel vb.", "Şekil iki boyutlu anlatımdır. Bu eserde hangi şekiller tercih edilmiş; doğal mı, geometrik mi, yoksa her ikisi de mi?", "Biçim üç boyutlu anlatımdır. Buna göre kabartma resim üç boyutlu biçim tanımlamasına girer mi?", "Yaşadığımız yerlerde karşılaştığımız Atatürk ve Kurtuluş Savaşı'nı betimleyen yüksek kabartmalı resimler bunlara örnektir." Her iki eserde de hareketlilik sağlamak için hangi öğeler kullanılmış, çizgiler mi, şekiller mi?", "Şekil basketbol sahasında olduğu gibi iki boyutlu alan demektir." gibi örnekler verilebilir.

Estetik çalışma yaprağı için yönerge:

- Estetik çalışma yaprağı Hatti ve Hitit Uygarlıklarına ait sanat eserleri ile el sanatları örneklerini estetik açıdan incelenecek şekilde ve öğrencilerin estetik algı ve duyarlılıklarını geliştirmek üzere hazırlanır (Ekler: 1,2,3). Bu amaçla bir hafta öncesinden öğrencilere Hatti ve Hitit Uygarlıklarına ait sanat eserleri ile el sanatlarından kendilerinin güzel olduklarını düşündükleri iki ve güzel bulmadıkları iki eserin görsellerini renkli fotokopi ya da dijital ortamda getirmeleri istenir.
- Çalışma yaprağı getirecekleri örnekler üzerinde tartışma yapmak üzere öğrencilerin yanıtlaması için aşağıdaki 2 sorudan oluşan bir bölümle başlatılır:
 - › Seçtiğiniz örnekleri neden güzel buldunuz?
 - › Diğerlerini neden beğenmediniz?
- Öğrenciler üçerli gruplandırılır ve her iki eser hakkında güzellik ve estetik bağlamında lehte ve aleyhte görüşlerini önce tartışıp sonra aldıkları ortak kararları yazmaları istenir. Bu etkinlik sırasında öğretmen öğrencilere soru-cevap şeklinde dönütler vererek düşüncelerin ortaya çıkmasına yardımcı olur.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Estetik öğrenme için dönüt verme:

Öğretmen konunun pekiştirilmesi için öğrencilere kısa cevaplı sorular yöneltebilir. Burada dikkat edilmesi gereken tüm soruların süreç odaklı değerlendirmeye hizmet ediyor olmasıdır. Cevaplamakta zorluk çeken ya da yanlış cevaplayan öğrencilere "Kompozisyon sözcüğünü Türkçe dersinden biliyorsunuz. Benzer şekilde görsel sanatçılar ve tasarımcılar da bu sözcüğü 'sanatsal düzenleme' anlamında kullanırlar. Hattili ve Hititli sanatçıların eserlerinde de görsel kompozisyon vardır." Şeklinde açıklama yapılabilir. Yine, "Başarılı bir kompozisyon görsel tasarım öğe ve ilkelerinin doğru kullanılması ile elde edilir, bu da sanat eserinin güzel olmasını sağlar." denilerek öğrencilerle Eser 1 ve 2 üzerinde konuşularak dönüt verilir.

Konunun pekiştirilmesi için öğrencilere bazı açık uçlu sorular ders esnasında sorulur. Sizce güzellik ne demektir? Doğadaki güzellikle sanattaki güzellik arasındaki fark nedir? Soyut sanat eserleri mi yoksa doğada var olan gerçek nesnelere betimleyen sanat eserleri mi daha güzeldir? gibi sorulara verilen cevapları zenginleştirmek için, çevrelerinde yer alan orman, göl, nehir, karlı dağlar, deniz gibi insanlara güzel görünen ve onları rahatlatan manzaralara doğal güzellik denildiğini; sanatçıların eserlerinin ise sanatsal güzellik olduğunu hatırlatarak öğrencilerin bunlara örnek vermelerini isteyebilir. Öğrencilerin uygun örnekler verememesi halinde öğretmen doğru örnekler verir. Eser 1 ve 2'nin hangi sınıfa dahil olabileceğini sorar. Yanlış yanıtları açıklayarak düzeltir.

Sanatta soyut ve somut kavramları çok kullanılır ve öğrenciler tarafından tam anlaşılmaz. Bu kavramların daha iyi anlaşılması amacıyla yukarıdaki eserlerden hareket ederek, "Soyut sanat eserleri mi yoksa doğada var olan gerçek nesnelere betimleyen sanat eserleri mi daha güzeldir?" gibi bir açık uçlu sorulabilir. Türk ressam ve heykeltıraşları ile hat sanatçılarından örnekler vererek soyut ve yansıtmacı üslupta yapılmış sanat eserleri hakkında bilgi verir. Soyut sanat eserlerine hat sanatını, sadece çizgi, şekil ve biçimlerden oluşan resim, figürlü olmayan heykelleri örnek olarak verir; yansıtmacı olarak da doğada var olan gerçek nesnelere betimleyen sanat eserlerini görsel örnekleriyle açıklar. Öğrencilerin hangisini tercih ettiklerini sorar. Soyut sanatı anlamadıkları için tercih etmeyen öğrenciler olursa, soyut sanat eserlerinin arkasında yatan biçimci ve anlatımcı düşünceleri ve ilettiği kapalı mesajları açıklar. Daha sonra incelenen Eser 1 ve 2'nin hangi sınıfa dahil edilebileceğini sorar. Yanlış cevapları yeni örnek görsellerle yapacağı açıklamalarla düzeltir.

Öğretmen öğrencilerin estetik duyarlılıkla ilgili bilgilerini artırmak ve görsel hassasiyetlerini geliştirmek için "güzellik" konusunun sınıfta tartışılmasını sağlar. Her bir bireyin ve her farklı toplumun güzellik anlayışının farklı olabileceği gibi, çoğunluğun üzerinde görüş birliği halinde olduğu güzelliklerin de varlığından söz eder ve öğrencilere incelenen Eser 1 ve Eser 2'nin kendileri için güzel olup olmadığını sorar. Öğrencilerin lehte ve aleyhteki görüşleri üzerine açıklamalar yapar. Konunun daha iyi anlaşılması için günümüzde kişilerin ve toplumların güzellik anlayışından örnekler verir. Bunun için evlerindeki, halı, kilim, mobilya, tabak, bardak, elbise gibi tasarım ürünlerini Hattı ve Hitit dönemlerindeki benzerleriyle güzellik bağlamında karşılaştırarak tartışır, öğretmen açıklayıcı bilgilerle dönüt verir. Aynı şekilde müze ziyareti ya da müzelerin web siteleri yoluyla görececekleri ya da öğretmenin sunumu ile bilgi edindikleri çağdaş sanat eserleri ile Hattı ve Hitit dönemlerindeki güzellik açısından karşılaştırarak farklı güzellik ve beğeni anlayışının sebepleri üzerine konuşurlar. Bireylerde ve topluluklarda güzellik ve beğeni anlayışının zamanla değişmesinin doğal bir gelişme olduğunu kavrarlar. Bu açıdan görerek öğrendikleri sanatsal güzelliklerin onların gerçekleştirecekleri sanatsal uygulama çalışmasını da yansıyabileceği kendilerine fark ettirilir. Bu uygulamaların öğrencilerin estetik yönlerini geliştireceği söylenir.

Bütün çabalara rağmen öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Uygulama çalışma yaprağı için yönerge:

- Uygulama çalışma yaprağı Hattı ve Hitit Uygarlıklarına ait sanat eserleri ile el sanatları örneklerini tarihsel, eleştirel ve estetik açıdan inceledikten sonra öğrencilerin sanatsal yaratıcılıklarını sergilemeleri, yeteneklerini ve el becerilerini geliştirmeleri için hazırlanır (Ekler: 1,2,3). Bu amaçla ev ödevi olarak, bir hafta öncesinden öğrencilere o ana kadar inceledikleri eserlerden esinlenerek önce kendi güneş kurslarına, sonra da ilginç buldukları bir konuya ilişkin kabartma resimlerine (rölyef) hazırlık amaçlı 3-5 taslak desen (çizgi resim) çizmeleri istenir.
- Güneş kursu çalışması için kendi okullarında spor yarışmalarında dereceye giren öğrencilere kupa gibi verilme üzere tasarlanacak bir üç boyutlu simge esere temel oluşturacak desen çalışması yaptırılır.
- Görsel sanatlar dersliğinin duvarına yerleştirilmek üzere popüler müzik şarkıcılarının gruplarının konserini betimleyen kabartma resimler için desen çalışmaları yaptırılır.
- Öğretmen öğrencilerin yaratıcılıkları, yetenek ve becerilerindeki gelişme ile ilgili dönüt vererek dersi sonlandırır.
- Tamamlanan sanatsal çalışmalar sergilenmek üzere saklanır.

Uygulama Çalışma Yaprağı için yönerge:

- Uygulama çalışma yaprağı Hattı ve Hitit Uygarlıklarına ait sanat eserleri ile el sanatları örneklerini tarihsel, eleştirel ve estetik açıdan inceledikten sonra öğrencilerin sanatsal yaratıcılıklarını sergilemeleri, yeteneklerini ve el becerilerini geliştirmeleri için hazırlanır (Ekler: 1,2,3). Bu amaçla ev ödevi olarak, bir hafta öncesinden öğrencilere o ana kadar inceledikleri eserlerden esinlenerek önce kendi güneş kurslarına, sonra da ilginç buldukları bir konuya ilişkin kabartma resimlerine (rölyef) hazırlık amaçlı 3-5 taslak desen (çizgi resim) çizmeleri istenir.
- Güneş kursu çalışması için kendi okullarında spor yarışmalarında dereceye giren öğrencilere kupa gibi verilme üzere tasarlanacak bir üç boyutlu simge esere temel oluşturacak desen çalışması yaptırılır.
- Görsel sanatlar dersliğinin duvarına yerleştirilmek üzere popüler müzik şarkıcılarının gruplarının konserini betimleyen kabartma resimler için desen çalışmaları yaptırılır.
- Öğretmen öğrencilerin yaratıcılıkları, yetenek ve becerilerindeki gelişme ile ilgili dönüt vererek dersi sonlandırır.
- Tamamlanan sanatsal çalışmalar sergilenmek üzere saklanır.

Sanatsal uygulama için dönüt verme:

Görsel sanatlar derslerinde gerçekleştirilen tüm sanatsal uygulamalarda öğrenci öğretmen etkileşimi ön plandadır. Öğrencilerin gerçekleştirecekleri uygulamaların türü ve çeşidine göre onlara sık sık dönüt verilir. Bu sözlü olabildiği gibi daha çok bizzat yaparak ve göstererek olur. Bundan dolayıdır ki yapılan eylem aslında bir süreç odaklı (biçimlendirici) değerlendirmedir. Uygulamalarda işlenen bir konunun pekiştirilmesi uygulamaların nitelikli olması için öğrencilere çeşitli dönütler verilir. Bunlardan bazıları soru-cevap şeklinde ders esnasında uygulamalar yapılırken de gerçekleşir. Öğrencilerin uygulama becerilerini geliştirmek onlara verilecek dönütlere çok bağlıdır. Öncelikle uygulama sırasında kullanılan sanatsal ve teknik kavramlar açıklanır. Daha sonra boya, fırça, pense, yan keski, çekiç, maket bıçağı, merdane gibi araçlar ve gereçlerin nasıl kullanılacağı, nerede kullanılacağı ve kullanılmasında dikkat edilecek hususlar hakkında göstererek bilgi verilir. Daha sonra uygulamalar sırasında tehlikeli ve kesici araçların kontrollü kullanılması gerçekleştirilir. Öğrencilerin el becerilerinin gelişmesi bu araçların doğru kullanılmasına sıkı sıkıya bağlıdır, bu nedenle öğrencilere başaramadıkları yerde kullanımı bizzat öğretmen tarafından gösterilmelidir.

Uygulamaların gereçleri öğrencilere açıklanır, görevler grup üyelerine kapasitelerine göre dağıtılır ve uygulamaya geçilir. Hayal güçlerini kullanarak ve Eser 1'den esinlenerek hazırladıkları eskizlerden birisine karar verilir ve uygulanacak tasarım desene dönüştürülür. Bu aşamada öğretmen desenin büyüklüğü, oran ve orantılarla ilgili göstererek uygulamalı dönütler verir. Öğrencilerin daha önce desenini çizdikleri kupa ve kabartma resim için gerekli malzemeleri nasıl ve nerede kullanılacağı gösterilir. Bazı öğrenciler diğerlerine göre daha az yetenekli olabilir, bu durumda üçerli gruplar oluşturulurken bunların dağılımına dikkat edilir. Güneş kursu temalı kupa yapılırken öğrencilerin çeşitli eskizler ve bunların tasarıma dönüştürülmesi sırasında soracakları "Biz boyutlar ve ne tür malzemenin uygun olacağı konusunda karar veremedik", ya da "Tasarımımız için hangi gereçler daha uygun olur? Nasıl ve nereden başlamalıyız?" gibi sorulara öğretmen, "Malzemenizin yeteceği boyutta olması için 30 cm'yi geçmemeli. Metal yaprakları kıvrarak ve ağaç sapın üzerine tel zimba ile şu şekilde tutturarak" diyerek uygulamayı göstererek açıklayıcı ve kolaylaştırıcı dönütler vermelidir. Kullanılacak tellerin kalınlıkları ve kupadaki metaller ya da kartonlar için kullanılacak tutturucular gösterilerek açıklanır. Öğrencilerin teli istenilen şekle getirememesi durumunda öğretmen bir kâğıda çizerek bir örnek gösterebilir ve daha sonra bükmelemini isteyebilir. Kupayı ayakta tutmak için nasıl bir düzence gerektiği konusunda örnekler göstermelidir. Kupanın dengede durması için denge ile ilgili açıklamalar yapmalı ve öğrencilerin birkaç deneme yapmasını sağlamalıdır.

Sanatçıların uygulamalarında simgeleri kullanma nedenleri öğrencilere sorulur. Pekiştirmek amacıyla okul formalarındaki amblemler, bayraklar, bakanlık amblemleri, kurum simgeleri gösterilir, anlamlarıyla çizimlerin bağlantıları hakkında öğrencilerin düşünmeleri istenir. Öğrenme güçlüğü çeken öğrencilere, dezavantajlı öğrencilere ve becerisi zayıf öğrencilere sık sık yardım ve tekrar uygulama yapma şeklinde dönütler verilir.

Popüler müzik grubu konulu kabartma resim için kilin nasıl yoğrularak yumuşatılacağı, merdane ile nasıl düzleştirileceği, kabartmanın alçak ve yüksek olarak iki şekilde yapılacağı uygulanarak gösterilir. Kilin yumuşaklık derecesi için öğrencilerin kulaklarına dokunmaları istenir ve kulak memesi kıvamında olması gerektiği belirtilir. Öğrencilerin hayal güçlerini kullanarak hazırladıkları eskizlerden biri ortak kararla seçilir, gerekiyorsa üzerinde öğretmen tarafından bazı eklemeler ve çıkarmalar yapılır ve kilin üstüne uygulanacak kompozisyona dönüştürülür. Bu çalışmalar sırasında grup üyesi üç öğrencinin de etkin olmasına dikkat edilir ve aralarında görev bölümü yapılır. Kabartma resimde kullanılacak özel oyma kalemlerinin nasıl kullanılacağı, yüksekliğin ve alçaklığın nasıl elde edileceği öğretmen tarafından gösterilir.

Hattı ve Hitit kabartma kaya resminden ilham almalarını sağlamak için öğretmen "hangi figürler neden diğerlerinden büyük yapılmış olabilir? Tanrıyı ve kralı diğerlerinden yüce göstermek için olabilir mi? Öyleyse pop müzik grubunda da şarkıcının büyük ve önde betimlenmesi iyi olabilir" gibi dönütler vermesi uygulamanın başarısını artıracaktır.

Öğrenci başarısına dönüt verme

Biçimlendirici değerlendirme modeli ile hazırlanan çalışma yaprakları yoluyla öğrencilerin ders sürecinde başarılarını kolaylaştıracak, öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerle dezavantajlı öğrenciler için bilgi ve uygulama tekrarlarını mümkün kılacak bir yapı oluşturulmaktadır. Sanat alanında üstün yetenekli öğrencilerin zenginleştirilmiş örnekler ve çeşitlendirilmiş görseller yoluyla daha fazla sanatsal çalışmalar yapmalarını sağlanmalı, desen ve uygulamalarında daha üst düzeyde dönütler verilmelidir. Öğretmen öğrencilere süreç içinde eksik kalan bilgilerini tamamlamak için sorular sorarak ve sanatsal çalışmalarının işlem basamaklarını inceleyerek her bir öğrencinin hangi konularda yeterince bildiğini ya da yetersiz kaldığını, gözlemlediği uygulama süreçleriyle birleştirerek keşfetmeye çalışır. Örneğin; Hattilerle Hititlerin sanatlarını birbirinden ayıran temel özellikleri kavrayamayan öğrenciler için, "Hattili sanatçılar genellikle hayvan figürleri işlenmiş pişmiş topraktan ve metalden küçük heykelticiler yaparken, Hititli sanatçılar insan figürleri işlenmiş daha kütleli ve büyük boyutlu taş heykeller ve kaya kabartmalar yapmışlardır." diyerek dönüt verebilir. Uygulamalar için de, "Deseninizde ince çizgileri biraz daha kalınlaştırırsanız nesne öne çıkar." gibi dönütler verebilir.

Bütün çabalara rağmen öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Ders sonunda ise bütüncül bir yapı içinde biçimlendirici değerlendirme yapılması uygun olur. Bu amaçla dereceli puanlama anahtarı (DPA) kullanılabilir.

Bütün çabalara rağmen öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Kullanılan araçla ilgili yararlanılabilecek kaynaklar

Akurgal, E. (2017). *Anadolu uygarlıkları*, (ikinci Baskı), Ankara: Phoenix Yay.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi web sitesi. <http://www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr/>

Özsoy, V. – Alakuş, A.O. (2017). *Görsel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri*, (ikinci Baskı), Ankara: PegemA Yay.

Özsoy, V. (2015). *Görsel sanatlar eğitimi resim-iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri* (Üçüncü Baskı), Ankara: PegemA Yay.

Özsoy, V. – Ayaydın, A. (2015). *Görsel tasarım öge ve ilkeleri (Visual design elements and prenciples)*, Ankara: PegemA Yay.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ek-1 Öğrenci çalışma yaprağı

Hatti ve Hitit uygarlıklarında sanat (Sanat tarihi, eleştirisi ve estetik)

Eser 1

Eserin türü: Tunç Heykelcik
Eserin adı: Geyik Figürlü Güneş Kursu
Ait olduğu uygarlık: Hatti uygarlığı
Bulunduğu yer: Alacahöyük / Çorum'un Alaca İlçesi
Yapıldığı dönem/tarih: Eski tunç çağı (İ.Ö. 2500-2000)
Sergilendiği yer: Anadolu Medeniyetleri Müzesi/Ankara

Eser 2.

Eserin türü: Resimli Kaya Kabartması (Rölyef)
Eserin adı: Törensel Ziyafet
Ait olduğu uygarlık: Hitit uygarlığı
Bulunduğu yer: Karatepe / Osmaniye'nin Kadırlı ilçesi
Yapıldığı dönem/tarih: Geç Hitit Dönemi (İ.Ö. 800 yılları)
Sergilendiği müze: Karatepe Aslantaş Açık Hava Müzesi, Kadırlı

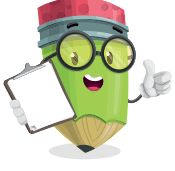
Sevgili öğrenciler bu çalışma yaprağı ile Anadolu uygarlıklarından Hattiler ile Hititlerde sanat konusunda bilgilerinizi oluşturmanız gerekmektedir. Bunu iki görselde yer alan sanat eserleri hakkında tarihsel bilgi edinecek, bu eserleri eleştirel olarak inceleyerek ve eserlerdeki estetik yönleri belirterek yapabilirsiniz. Son adımınız ise bir sanatsal uygulama yapmak olacaktır. Bunun için önce görsellerde yer alan sanat eserlerini inceleyiniz sonra da aşağıdaki adımları izleyiniz:

1. Üçerli gruplar halinde çalışın. Bu ilk dersimizde bilgileneceğinizi, son iki derste de uygulama yapacağınızı unutmayın.
2. Hattiler ile Hititlerin ne zaman ve ülkemizin hangi bölgelerinde yaşadıklarını ve nasıl yönetildiklerini, başkentlerini tartışıp kararlaştırarak yazın.
3. Bu uygarlıklarda yapılan sanat eserleri ve el sanatları örneklerini listeleyin. Bunların konularını ve ne işe yaradıklarını yazın.
4. Güneş kursunun ve kabartma resmin ne anlamlara geldiğini görsellerdeki eserlere bakarak söyleyin. Aralarındaki benzerlikleri ve farkları yazın. Bunun için kullanılan malzemelere dikkat edin.
5. Geyikli güneş kursunun simgelediği şeyin ne olabileceğini grubunuzla tartışın ve kararınızı yazın.
6. Figürün ne demek olduğunu ve kabartma resimde figürlerin adlarını listeleyin.
7. Görsellerdeki eserlere bakarak iki ve üç boyutlu eser ne anlama geliyor tartışın.
8. Eserlerdeki değişik çizgileri, şekilleri ve dokuları söyleyin. Hangisinde hareketlilik var tartışın.
9. Her bir eserde güzel ya da güzel olmadığını düşündüğün özellikleri grubunuzla tartışarak listeleyin.
10. Bu dersten sonraki iki derste yapacağınız uygulamaya grupta tartışarak karar verin. Yapacağınız sanatsal uygulamada kullanacağınız araç, gereç ve malzemeleri listeleyin.

Çalışma yaprağına dönüt verme

Öğretmen ders anlatımı sırasında tarih, eleştirisi ve estetik konuları arasında öğrencilere belirli bir süre vererek anlatılan her bir konuya yönelik öğrencilerin yukarıdaki sorulara kendi aralarında tartışarak cevap vermelerini sağlar. Bu sırada sınıfta gezinir, öğrencilerin cevaplarını kontrol eder, yanlış cevapları açıklayıcı bilgilerle düzeltir. Örneğin; "Başkentler İç Anadolu Bölgesindeki iki ilimizin sınırları içinde.", "Hattili sanatçılar demir madeni henüz keşfedilmediği için bakır ve kalayın karışımından elde edilen tunç metali ile heykelcikler yaparken günümüzde heykeltraşlar demir döküm heykeller yapmaktadırlar.", "Güneş kursları Hatti inancını simgelerken bugün minarelerin ucundaki metal hilal (ay) İslam dinini simgeler." gibi. Aynı zamanda iki uygarlığa ait farklı sanat eserlerini içeren dergi, kitap, kartpostal gibi materyalleri gruplara dağıtarak bunlar üzerinden iki uygarlığın neden farklı olduklarını açıklar. Örnek olarak; "Hattilerin bakırı kalayla karıştırarak elde ettikleri tunç metali sayesinde çok yüksek bir uygarlığa eriştiler, bu metal sayesinde sanatçıların çeşitli boyutlarda güzel heykeller yaptılar. Hititler ise büyük bir imparatorluk kurdukları için, sınırlarını ve güçlü olduklarını göstermek amacıyla sanatçılarına kaya kabartma resimleri ile çok büyük taş heykeller yaptırıldılar." şeklinde dönütler verebilir. Öğretmen ayrıca eski ve yeni dergilerden örnekleri gruplara dağıtarak "Güzellik anlayışımız her döneme göre değişiklik gösterebilir, eskiden geniş paçalı pantolonlar gözümüze güzel görünürken şimdi dar paça pantolonlar güzel görünüyor." gibi dönütler verebilir.

Bütün çabalara rağmen öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Ek-2 Öğrenci çalışma yaprağı

Hattı uygarlığında sanat
(Sanatsal uygulama: güneş kursu temalı kupa)

Sevgili öğrenciler bu çalışma yaprağı ile Anadolu uygarlıklarından Hattili sanatçıların sanat eserlerinden olan Geyikli Güneş Kursundan esinlenerek bir sanatsal uygulama çalışması yapacaksınız. Konu güneş kursu temalı kupa olacak. Okulunuzda ya da bölge okulları arasında düzenlenen bir spor yarışmasında ödül alan arkadaşınıza verilmek üzere bir heykel tasarlayacaksınız. Bunun için önce görselde yer alan Geyikli Güneş Kursunu inceleyiniz sonra da aşağıdaki adımları izleyin:

Güneş kursu temalı kupa uygulaması

1. Üçerli gruplar halinde iki ders boyunca çalışacaksınız. Bir önceki derste seçtiğiniz uygulama için görev bölümü yapın.
2. Hangi araç, gereç ve malzemeleri nasıl kullanacağınıza karar verin.
3. Daha önce hiç kullanmadığınız araçlar varsa bunlar için öğretmeninizden yardım isteyin.
4. Her biriniz hayal ederek bir normal boy resim kâğıdına karakalemle küçük eskizler halinde kupa resimleri çizin.
5. Eskizlerinizin güneş kursundan esinlenmiş olmasına özen gösterin. Bunun için örneği birkaç kez iyice gözlemleyin.
6. Eskizlerinizi grupta tartışın ve birisine karar verin. Kararınızı diğer gruptaki arkadaşlarınıza ve öğretmeninize gösterin, eleştirilerini alın. Gerekliyse grupta ortaklaşa görüşle eskize eklemeler ya da eskizden çıkarmalar yapın.
7. Eskizinizi 35x50 cm'den büyük 20x35 cm'den küçük olmayacak şekilde desene (çizgi resim) dönüştürün. Bunun için gerekliyse öğretmeninizden yardım isteyin.
8. Deseni tamamladıktan sonra bunu üç boyutlu bir kupaya dönüştürmek için uygun olacak gereci seçin. Bu bir karton, mukavva, tel, ahşap, ip, teneke, saç, demir parçası, metal folyo yaprak ya da bunların birkaçı birlikte olabilir. Tutturucu tel, yapıştırıcı, zımba, kelepçe gibi malzeme kullanacaksanız bunların tehlikeli olmadığından emin olmak için öğretmeninize sorun.
9. Tehlike oluşturabilecek ve gücünüzün yetmeyeceği durumlar için öğretmeninizden yardım alın.
10. Deseninize varsa kıvrımları, bağlantıları, ekler, figürleri üç boyutlu kupa tasarım uygulamasında gerçekleştirebilmek için denemeler yapın.
11. Boyanması, yazı yazılması ya da üzerine çizim yapılması gereken yüzeyler için de eskizlerle denemeler yapın.
12. Kupa tasarımınızın ayakta durabilmesi için bir ahşap kaideye tutturun.
13. İlerleyen aşamalarda tasarımınızın eleştirisini hem kendi grubunuzda hem de diğer gruplarla yapın.
14. Tasarımın en zayıf ve en iyi yönlerini, kupa olarak rahatlıkla algılanıp algılanmadığını tartışın.
15. Kupanıza bir isim verin ve güzel olup olmadığını diğer arkadaşlarınızla tartışın.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Çalışma yaprağına dönüt verme

“Biz boyutlar ve ne tür malzemenin uygun olacağı konusunda karar veremedik”, ya da “Tasarımımız için hangi gereçler daha uygun olur? Nasıl ve nereden başlamalıyız?” gibi sorulara öğretmen, “Kupanın simetrik olduğunu unutmayın. Malzemenizin yeteceği boyutta olması için 30x50 cm’yi geçmemeli. Metal yaprakları kıvrarak ve ağaç sapın üzerine tel zimba ile şu şekilde tutturarak” şeklinde uygulamayı göstererek açıklayıcı ve kolaylaştırıcı dönütler vermelidir. “Deseninizde kullandığınız çizgiler çok karışık olmuş, biraz sadeleştirin. Kenar çizgileri biraz daha kalınlaştırın ki şekil ortaya çıksın. Daire çizmek için pergel kullanabilirsiniz, ancak daha sonra 2B yumuşak kalemle çizgiyi biraz kalınlaştırmanız gerekir. Gölgeleme için açıktan koyuya doğru karalama yapmanız gerekiyor. Kupanın kulpları ince olmuş, daha da kalın olmalı ki orantısı doğru olsun. Kupanın üstünde yer alan güneş kursu biraz daha büyük olabilir. Güneş kursunun üzerine küçük hayvan heykelcikleri yapıp yerleştirebilirsiniz. Kaideyi perspektife uygun çizmek için ön çizgileri arka çizgilerden uzun tutmalısınız. Kaideyi tahtaları üst üste koyarak oluşturabilirsiniz. Kupanın gövdesini sert iki tane olacak şekilde mukavvadan kesip gümüş yaldız boyayla, başlık kısmını da altın yaldız boyayla boyarsanız birbirinden ayrılırlar. Böylece ızgara görünümü için telleri aralara yerleştirebilirsiniz.” gibi çeşitli dönütlerle uygulama kolaylaştırılabilir. Öğrenme gücünü çeken öğrencilere, dezavantajlı öğrencilere ve becerisi zayıf öğrencilere daha basit uygulamalar için örnek çizimler yapılabilir ve sık sık yardım ve tekrar uygulama yapma şeklinde dönütler verilir. Hızlı çalışan yetenekli öğrencilerden işlerini bitirenlerin bu gruplara yardım etmesi sağlanır.

Bütün çabalara rağmen öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Ek-3

Öğrenci çalışma yaprağı

Hitit uygarlığında sanat

Sanatsal uygulama: Popüler müzik grubu konulu kabartma resim uygulaması

Sevgili öğrenciler bu çalışma yaprağı ile Anadolu uygarlıklarından Hititli sanatçıların eserlerinden olan Kaya Kabartma Duvar Resminden esinlenerek bir sanatsal uygulama çalışması yapacaksınız. Konu popüler müzik grubu konulu kabartma resim olacak. Bunun için önce görselde yer alan sanat eserini inceleyin sonra da aşağıdaki adımları izleyin:

1. Üçerli gruplar halinde iki ders boyunca çalışacaksınız. Bir önceki derste seçtiğiniz uygulama için görev bölümü yapın.
2. Hangi araç, gereç ve malzemeleri nasıl kullanacağınıza karar verin.
3. Daha önce hiç kullanmadığınız araçlar varsa bunlar için öğretmeninizden yardım isteyin.
4. Her biriniz hayal ederek bir normal boy resim kâğıdına karakalemle küçük eskizler (hızlı çizilmiş taslak resimler) halinde ses sanatçısı ve orkestra resimleri yapın. Bunlara desen ya da çizgi resim diyoruz.
5. Desen eskizlerinizin Eser 2 örneğindeki kaya kabartma resminden esinlenmiş olmasına özen gösterin. Bunun için örneği birkaç kez iyice gözlemleyin. Konuyu anlamaya çalışın; kabartmada neler oluyor, kimler var, sadece insanlar mı var yoksa hayvanlar da var mı, bu ne sahnesi olabilir, giysileri nasıl, hangi figürler diğerlerinden büyük, sizce neden? gibi sorulara vereceğiniz cevapları grup arkadaşlarınızla tartışarak resmi doğru algılamaya çalışın.
6. Betimleyeceğimiz popüler müzik grubunun giysileri ve müzik aletlerini tartışarak belirleyin.
7. Eskizlerinizi yapın ve grupta tartışarak birisine karar verin. Kararınızı diğer gruptaki arkadaşlarınıza ve öğretmeninize gösterin, eleştirilerini alın. Gerekiyorsa grupta ortaklaşa görüşle eskize eklemeler ya da eskizden çıkarmalar yapın.
8. Eskizinizi 35x50 cm'den büyük 20x35 cm'den küçük olmayacak şekilde desene dönüştürün. Bunun için gerekiyorsa öğretmeninizden yardım isteyin.
9. Deseni tamamladıktan sonra bunu üç boyutlu bir kabartma resme (rölyef) dönüştürmek için uygun olan kili suyla yoğurarak yumuşatın. 35x50 cm'den büyük 20x35 cm'den küçük, 3 cm'den kalın olmayacak şekilde yayın ve dikdörtgen şekli verin.
10. Deseninizi bir karbon kopya kâğıdı ile kil yüzeye aktarın.
11. Öğretmeniniz vereceği oyma araçlarını, metal kaşıkları ve ahşaptan kesicileri öğretmeninizin gösterdiği şekilde kullanarak kilde figürleri ve nesnelere ortaya çıkarmaya çalışın. Alçaltılar ve yükseltmeler oluşturun.
12. Tutturucu tel, yapıştırıcı, zimba, kelepçe gibi malzeme kullanacaksanız bunların tehlikeli olmadığından emin olmak için öğretmeninize sorun. Tehlike oluşturabilecek ve gücünüzün yetmeyeceği durumlar için öğretmeninizden yardım alın.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

13. Kabartmanın en zayıf ve en iyi yönlerini, müzik grubu olarak rahatlıkla algılanıp algılanmadığını tartışın.
14. İlerleyen aşamalarda kabartmanızın eleştirisini hem kendi grubunuzda hem de diğer gruplarla yapın.
15. Kaya kabartma resim panonuzun arkasına asma halkaları eklemeyi unutmayın ve kurumaya bırakın.
16. Kaya kabartma resminize bir isim verin ve güzel olup olmadığını diğer arkadaşlarınızla tartışın.

Çalışma yaprağına dönüt verme

Popüler müzik grubu konulu kabartma resim panosu için kilin nasıl yoğrulacak yumuşatılacağı, merdane ile nasıl düzleştirileceği uygulamalı olarak gösterilir. Kabartmanın alçak ve yüksek olarak iki şekilde yapılacağı uygulanarak gösterilir. Öğrencilerin hayal güçlerini kullanarak hazırladıkları eskizlerden biri ortak kararla seçilir, gerekiyorsa üzerinde öğretmen tarafından bazı eklemeler ve çıkarmalar yapılır ve kilin üstüne uygulanacak kompozisyona dönüştürülür. Bu çalışmalar sırasında grup üyesi üç öğrencinin de etkin olmasına dikkat edilir ve aralarında görev bölümü yapılır. Kabartma resimde kullanılacak özel oyma kalemlerinin (modelaj kalemleri de denir) nasıl kullanılacağı, yükseltinin ve alçaltının nasıl elde edileceği öğretmen tarafından gösterilir.

Hattı ve Hitit kabartma kaya resminden ilham almalarını sağlamak için öğretmen “hangi figürler neden diğerlerinden büyük yapılmış olabilir? Tanrıyı ve kralı diğerlerinden yüce göstermek için olabilir mi? Öyleyse pop müzik grubunda da şarkıcının büyük ve önde betimlenmesi nasıl olur?” gibi dönütler vermesi uygulamanın başarısını artıracaktır. Müzik grubunun eskizlerini çizerken hayal etmekte zorlanan öğrencilere “En çok sevdiğin müzik grubu hangisi? Giysilerini hatırlıyor musun? Çaldıkları müzik aletleri nelerdi?” gibi sorularla öğretmen yardımcı olabilir. Öğrencilerin dikdörtgen kâğıdı yatay kullanmaları halinde sahne görüntüsü vermesi için uygun olacağını söyler. Ayrıca eskizlerden tek bir desene geçiş aşamasında yapacakları seçimde “Sizi en çok hangi figür etkiliyor? Bunlardan bazı figürleri alıp bir desende birleştirebilirsiniz. Çok fazla figür kullanmanıza gerek yok. Figürleri önce başka bir kâğıtta çizebilirsiniz. Başla gövdenin, ellerin ve ayakların oranına dikkat etmelisiniz. Hititli sanatçılar bu oranları tam tutturabilmişler mi sizce? Yoksa elleri, ayakları bir de gözleri iri mi çalışmışlar?” gibi soru ve cevaplarla dönütler verilebilir. Desen çizerken kompozisyon kurmada zorlanan öğrencilere hazırladıkları figür eskizlerini kesip asıl resim kâğıdının üstüne yerleştirmeleri, beğenmediklerinde yerlerini değiştirerek en güzel görünen sahneyi oluşturabilecekleri ve daha sonra çizimleri tamamlayabilecekleri söylenebilir. Figür ya da çalgı aleti çizmekte zorlanan öğrencilerin kâğıtlarının boş bir köşesine küçük örnekleri öğretmen tarafından çizilerek dönüt verilebilir. Hazırlanan kilin dikdörtgen hale getirilmesi için merdanenin nasıl kullanılacağı ve kalınlığın nasıl aynı tutulacağı öğretmen tarafından açıklanarak gösterilir. Tamamlanan desenin hazırlanan kil zemin üzerine karbon kâğıdı ile ya da toplu iğne ile delerek aktarılması sırasında zorlanan öğrencilere “Her biriniz ayrı köşelerden başlayabilirsiniz” diye dönüt verilebilir. Figürleri yükseltmek için modelaj kalemlerini nasıl kullanacakları gösterilir. Bazı dokuları elde etmek için taraklardan ve parmak izlerinden yararlanabilecekleri söylenir. Giysilerdeki parçaların birbirlerinden ayrılması için derinliği değişen çizgileri kullanmaları gerektiği gösterilerek söylenir. Öğrencilerin uygulamada zorlanmaları halinde onlara kabartma Atatürk resimleri ya da başka kabartmalardan örnekler gösterilir. El, yüz ve elbiselerdeki yuvarlak ve köşeli formlara dikkatleri çekilir ve nasıl oluşturuldukları uygulanarak gösterilir. Dersin bitiminde bir hafta sonra devam edilecek çalışma için kabartma resimlerin kuruyup çatlamalarını önlemek gerektiği söylenir ve bunun için önce ıslatılmış bezlerle sonra da naylonlarla kil panoların nasıl sarılacağı gösterilir. Sonraki derste kalınan yerden devam edilir. Öğrenme güçlüğü çeken öğrencilere, dezavantajlı öğrencilere ve becerisi zayıf öğrencilere daha basit uygulamalar için örnek çizimler yapılabilir ve sık sık yardım ve tekrar uygulama yapma şeklinde dönütler verilir. Hızlı çalışan yetenekli öğrencilerden işlerini bitirenlerin bu gruplara yardım etmesi sağlanır.

Bütün çabalara rağmen öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

2.2. Ürün dosyası (Portfolyo)

Ürün dosyası, günümüzde eğitimde en sık kullanılan tamamlayıcı değerlendirme yöntemlerinden biridir. Ürün dosyasının geniş kapsamlı ve çok amaçlı doğasından dolayı birçok tanımı yapılmıştır. Grace'e (1992) göre ürün dosyası, öğrencilerin öğrenme sürecinin kayıdır. Öğrencilerin ne öğrendiğini, öğrenmeyi nasıl gerçekleştirdiğini, nasıl düşündüğünü, sorulan soruları nasıl analiz edip sentezlediğini, problemleri nasıl çözümlendiğini, birleştirdiğini ve ürettiğini kayıt altına alan araçtır. Arter, Spandel ve Culham'a (1998) göre ise ürün dosyaları öğrencilere öz değerlendirme ve öğrenme sürecini kendi kontrol altına almayı öğretme, dolayısıyla öğrencilerin özgüvenlerini yapılandırıp geliştiren çok amaçlı araçlardır. Paulson, Paulson ve Meyer'a (1991) göre ürün dosyaları, geleneksel sınavlarla ölçülmesi zor olan öğrenmeleri hem öğretimi hem de değerlendirmeyi birleştirerek değerlendirmeye yarayan araçlardır.

Özetlemek gerekirse, ürün dosyaları:

- Öğrenci ürünlerini biriktirerek öğrenme sürecini kayıt altına alır.
- Hedeflere yönelik oluşturulur (ör. öğrencilere bazı becerilerin kazandırılması, öz değerlendirme ve/veya akran değerlendirme becerilerin geliştirilmesi).
- Ürün dosyaları, öğrencilere ürünleri hakkında yansıtma ve yorum yapma fırsatı verir.

Portfolyo kullanımı sanat, mimarlık, gazetecilik gibi mesleklerde uzun bir geçmişe dayansa da eğitimde kullanımı oldukça yenidir. Sanat ve tasarım eğitimi alanlarında ölçme ve değerlendirmelerde bu alanın uygulama ağırlığı dolayısıyla farklı yöntemler kullanılır. Alanın doğası gereği derslerde süreç değerlendirmesi ve sonuç değerlendirmesi için farklı yöntemler kullanılır. Sanat ve tasarım eğitimi alanında süreç değerlendirmesi genellikle uygulamalara anında verilen genellikle sözlü dönütlerle ve yer yer de diğer değerlendirme teknikleriyle yapılır. Bu dönüt ve tekniklerin belgeleri Süreç Dosyası (Process Portfolio) denilen bir dosyada toplanır. Dönem boyunca elde edilen iki ve üç boyutlu özgün sanatsal çalışmalar ve tasarım uygulamaları ile dönem sonu diğer değerlendirme araçları ise Ürün Dosyası (Product Portfolio) ile genel ölçümleme ve değerlendirme hazır hale getirilir. Buna uygun olarak okul eğitim programlarında çeşitli düzeylerde yer alan Görsel sanatlar Derslerinde de süreç ve sonuç değerlendirmesi ayrı ayrı yapılır. Öğrencilerin gerçekleştirdikleri çalışmalara sanatsal çalışma, tasarım çalışması ya da sanat eseri, tasarım eseri denir. Bu çalışmalar "biricik" ve "özgün" oldukları için bunlara "ürün" denmez. Dolayısıyla görsel sanatlar derslerinde biçimlendirici değerlendirmede kullanılan portfolyo karşılığı olarak Ürün Dosyası yerine Eğitsel Gelişim Dosyası (EGD) adlandırması kullanılır (Mamur, 2009). Bu nedenle bu kitapta bir karışıklığa yer verilmemesi için bu adlandırma da kullanılmaktadır.

2.2.1. Etkili bir ürün dosyası hazırlama

- Öğrencilere ürün dosyasının amaçları ve öğrenim hedefleri anlatılmalı ve sürece katılımları sağlanmalıdır.
- Ürün dosyasına dâhil edilen çalışmalar öğrencileri ve performanslarını en iyi yansıtan çalışmalar olmalıdır. Öğrencilerin bu belgeleri seçebilmeleri için malzeme seçme kriterlerinin belirlenip öğrencilere açık şekilde anlatılması gerekmektedir.
- Öğrenciler tarafından seçilen çalışmaların değerlendirme kriterleri belirlenmelidir (Kan, 2007; Paulson ve diğ., 1991).

2.2.2. Ürün dosyası geliştirme basamakları

Ürün dosyası geliştirme aşamasında tek bir doğru yol yoktur. Her bir kurumun, sınıfın/seviyenin (ör. orta, lise) ve branşın (ör. yabancı dil, matematik, müzik), alternatif değerlendirmeye farklı bir yaklaşımı olduğundan tasarlanan ürün dosyaları farklılık gösterebilir. Ancak, ürün dosyası geliştirme sürecinin örgütlenme ve planlama, biriktirme ve yansıtma olmak üzere üç temel aşaması vardır. Bu aşamalar alt boyutlarıyla birlikte aşağıda açıklanmıştır.

a) Örgütlenme ve planlama aşaması

Örgütlenme ve planlama aşamasında ürün dosyasının kapsam ve amaçları, görsel sanatlar çalışmalarının ürün dosyasına dâhil edileceği, biriktirilen eserlerin nasıl sergileneceği ve ürün dosyalarının nerede tutulacağı (ör. öğrenci dolapları, sınıf içindeki raflar) gibi önemli konularla ilgili kararlar alınır. Örgütlenme ve planlama aşamasında dikkat edilmesi gereken adımlar aşağıdaki gibidir.

i) Ürün dosyasının kapsam ve amaçlarının belirlenmesi

Okuldaki paydaşların (ör. okul yöneticisi, öğretmenler, öğrenciler, veliler, okul-aile birliği temsilcileri) fikirleri alınarak, değerlendirmede hangi bilgilere ihtiyaç duyulduğu ve bu bilgilerin nasıl ve nereden toplanacağına karar verilmelidir. Karar verme aşamasında alan/branş öğretmenleri süreci yönetebilmelidir (Kan, 2009).

ii) *Ürün dosyası değerlendirme takviminin belirlenmesi*

Öğretmenler, yöneticiler ve mümkünse aileler bir araya gelerek ürün dosyasında hangi eser ve ürünlerin yer alması ve bunları geliştirirken hangi aşamalardan, ne kadar zamanda geçilmesi gerektiği konusunda kararlar alırlar. Tablo 4'te bir değerlendirme takvimi örneğine yer verilmiştir. Verilen örnekte öğrencilerden belirleyecekleri bir konu hakkında araştırma raporu ve bu konu ile ilgili bir poster hazırlamaları istenmektedir.

iii) *Puanlama ölçütleri ve standartların geliştirilmesi*

Çalışma ortakları (ör. öğretmen, öğrenci, alan uzmanları) öğrenim hedeflerinin ve amaçlarının ne olacağını belirledikten sonra bunların nasıl değerlendirileceğine karar verir. Ürün dosyaları bir bütün olarak değerlendirilebileceği gibi, ürün dosyası içindeki her bir çalışma ayrı ayrı da incelenebilir (Okçu, 2007). Alınan karara göre kontrol listeleri, oranlama ölçeği ve/veya puanlama rubrikleri vb. oluşturulur. Ürün dosyasında farklı türden eser ve ürünlerin yer alacağına karar verilirse (ör., kısa öykü, grafikler), her biri için ayrı puanlama planı yapılabilir (Rolheiser, Bower ve Stevahn, 2000). Daha önceki yıllarda üretilen ve öğrenci çalışmalarına rehberlik edebilecek örnekler varsa öğrencilerle paylaşılır.

Tablo 4. Değerlendirme takvimi örneği

Olması gereken ürünler	Aşamalar	Zaman (Not: Kesin tarihler de yazılmalıdır)
1. Bilgilendirici deneme yazısı	1.1 Beyin fırtınası	1 ders saati (03 Ocak 2019)
	1.2 Konuyu araştırma	1 hafta
	1.3 Yazı planı	1 ders saati
	1.4 İlk taslak	1 hafta (ödev olarak verilebilir)
	1.5 Akran değerlendirmesi	30 dakika
	1.6 İkinci taslak	1 ders saati
	1.7 Öğretmenin dönüt verme aşaması	1 hafta
	1.8 Son ürün	1 hafta (ödev olarak verilebilir)
2. Kitap kapağı tasarımı	2.1. Belirtilen kitabın okunması	2 hafta
	2.2. Kitapla ilgili yansıtıcı yazının yazılması: ana fikir, karakterler, çıkarılması gereken dersler, öğrencide bıraktığı izler, duygu	3 gün
	2.3. Kitap kapağının ilk taslağının hazırlanması (ör. kullanılacak malzemeler, renkler, bölümler, yazılar)	1 hafta
	2.4. İlk taslakların seçilen sınıf arkadaşlarıyla tartışılması	1 ders saati
	2.5. Kitap kapağına son halinin verilmesi	1 hafta

iv) *Değerlendiricilerin eğitilmesi*

Ürün dosyasının iki ya da üç uzman (ör. farklı seviyelerde ders veren branş öğretmenleri) tarafından değerlendirilmesi, bu kişilerin de değerlendirme konusunda iyi bir eğitimden geçmiş olması değerlendiricinin güvenilirliği, geçerliliği ve ürün dosyasından elde edilecek kazanımların en yüksek seviyede olması açısından önemlidir. Bu yüzden değerlendirme yapacak kişilere ürün dosyası puanlama kriterlerinin ne olduğu ve referansların nasıl kullanılarak puanlama yapılacağı konusunda eğitim verilmelidir.

v) *Ürün dosyalarının değerlendirilmesi*

Komisyon (ör. uzman öğretmen, dışarıdan gelen alan uzmanı) ürün dosyalarını daha önceden belirlenmiş kriterleri kullanarak puanlar.

vi) *Sonuçların rapor edilmesi*

Sonuçlar ürün dosyasının tüm paydaşlarına (öğretmen, öğrenci, aile ve diğer toplum üyeleri) anlayabileceği formatta ve dilde, daha önce ilan edilen/belirlenen zamanda ilan edilir (Kan, 2007).

b) Biriktirme aşaması

Biriktirme aşamasında öğrenciler, ürün dosyasının hazırlanmasındaki amaca uygun olduğunu düşündükleri ürünleri bir araya getirirler. Ürün dosyasına dâhil edilecek ürünler ve belgeler seçilirken aşağıdaki etmenler rol oynar:

- Üzerinde çalışılan konular,
- Öğrenme süreci aşamalarının sayısı ve süresi,
- Özel çalışmaların var olup olmadığı,
- İncelenen temaların kapsam ve derinliği,
- Ürünlerin değerlendirmeye tâbi tutulacak ölçütleri yansıtması gerekliliği (Erdoğan, 2006).

c) Yansıtma aşaması

Yansıtma aşamasında öğrenciler öğrenme süreçleri ve gelişimleri, neyi bildikleri ve yapabildikleri, bunları nasıl edindikleri konusunda üst bilişsel (bilişüstü) yansıtma yapar (Erdoğan, 2006). Bu yansıtma farklı yerlere (ör. öğrenme kayıtları, yansıtma günlüğü) ve farklı biçimlerde (ör. notlar, resimler) not edilebilir.

2.2.3. Ürün dosyası türleri

Ürün dosyaları başlıca iki kategoriye ayrılır (Rolheiser ve diğ., 2000; Tedick ve Klee, 1998):

a) Gelişim/süreç ürün dosyası

Gelişim/süreç ürün dosyası öğrencilerin belirli bir zaman dilimi içinde (ör. bir dönem ve/veya akademik yıl boyunca) hedefe yönelik olarak akademik, beceri vs. alanlarında nasıl ilerleyip geliştiklerini kayıt altına alan araçtır. Bu ürün dosyaları öğrencilerin kısa veya uzun süreli olarak sürdürdüğü bütün çalışmalarını içerir, dolayısıyla da biçimlendirici değerlendirme aracı olarak kullanılmaya çok uygundur. Gelişim/süreç ürün dosyası içinde yer alan çalışmalara genellikle puan verilmemesi, öğrenciye durumu ile ilgili geri bildirim verilmesi daha uygundur.

b) En iyi ürün/vitrin ürün dosyası

En iyi ürün portfolyosuna sıklıkla vitrin ürün dosyası da denilmektedir. Öğrenciler buraya kendilerini en iyi yansıttığına inandıkları çalışmalarını koyarlar. Bu nedenle bu portfolyoların düzey belirleyici değerlendirme aracı olarak kullanılması daha uygundur.

Vitrin ürün dosyalarının en önemli özelliklerinden biri de öğrencilere öz değerlendirme fırsatı vermesidir. Öğrenciler en ileri düzey öğrenmeyi gösteren ürünlerini seçerler ve kendilerinden bu ürünlerin neden en iyi çabalarını ve başarılarını temsil ettiğini anlatmaları istenir. Bu da öğrencilerin kendi gelişimlerini nasıl gördüklerini, kendilerini hangi kıstasları önemseyip kullanarak değerlendirdiklerini anlama fırsatı verir.

2.2.4. Ürün dosyası kullanımının nedenleri

Ürün dosyası, aşağıda da görüleceği gibi pek çok değerlendirme çalışmasında kullanılmaya uygun bir araçtır.

a) Çoklu zekâyâ uygun gelişim gösterme

Farklı öğrencilerin farklı yetenekleri ve öğrenme biçimleri bulunmaktadır. Bu yüzden tüm öğrenciler aynı şekilde değerlendirilmemelidir (Georgi ve Crowe, 1998). Klasik ölçme ve değerlendirme araçları öğrencilerin "zekâ profillerini" dikkate almamaktadır (Lazear, 1992). Oysa ürün dosyası ile öğrencilere değişik alanlardaki zekâlarını sergileme imkânı verilebilmektedir. Örneğin, yabancı dil eğitim dersinde bir hikâyeye okuduktan sonra öğrencilerden hikâyenin onlarda oluşturduğu duyguyu ifade etmeleri istendiğinde, bazı öğrenciler duygularını yazarak, bazıları resim çizerek, bir başka grup da melodi/müzik ile ifade edebilir. Böylece farklı zekâ profillerindeki öğrencilere kendini en iyi şekilde ifade etme fırsatı verilir.

b) Dezavantajlı öğrenciler

Sınıf içinde farklı özellik ve becerilere sahip öğrenciler bulunduğu gibi farklı yerlerde (ör. şehir ve köy) yaşayan öğrenciler de vardır. Ürün dosyaları her öğrencinin belirli bir zaman diliminde hedeflere yönelik gerçekleştirdiği gelişim ve ilerlemeyi gösterdiğinden, her gruptan öğrencinin değerlendirilmesinde kullanılmaya uygun bir araçtır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

c) Okul-aile iş birliği

Ürün dosyası değerlendirmenin en önemli özelliklerinden biri de öğrenciler, öğretmenler ve aileler arasındaki iş birliğini yansıtmaya fırsat vermesi (Little, 2009; Valencia, 1990), böylece daha geniş ama birbirine daha sıkı bağlı bir okul-aile iş birliği oluşturmasıdır. Öğrenciler ve öğretmenler karşılıklı konuşarak ürün dosyası içindeki malzemeleri zaman içinde ve adım adım geliştirirler. Bu iş birliği sayesinde öğrenciler, konuları ne kadar iyi öğrendiklerini ve sonra ne öğreneceklerini öğrenebilmektedirler. Bunun yanında, öğrenci ailelerinin, ürün dosyası değerlendirme sürecinin her aşamasına katılması önemlidir (Ioannou-Georgiou ve Pavlou, 2002). Ailelerin değerlendirme sürecine dâhil edilmesi, öğrencilerinin öğrenmelerinin bir parçası olmalarını ve okulda yapılanları daha iyi anlamalarını sağlamaktadır.

d) Öz değerlendirme

Öğrenciler ürün dosyalarına tüm çalışmalarını koymazlar. Seçilen ürünler, programda belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda, öğrencilerin performanslarını en iyi yansıtan seçkin çalışmalardır. Bu belgeler aynı zamanda öğrencilerin hedeflere giderken nasıl bir gelişme gösterdiklerini kanıtlayan dokümanlardır (Kan, 2007). Bu kıstasları anlayan öğrencilerde öz değerlendirme becerileri gelişmektedir. Öğrencilerde, ilk önce oluşturdukları ürün dosyalarına, daha sonrasında da genel anlamda öğrenme ve değerlendirmeye yönelik sahiplik duyguları artmaktadır (Erdoğan, 2006).

2.2.5. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-2

Sınıf Düzeyi:	8
Öğrenme alanı:	Görsel İletişim ve Biçimlendirme
Alt öğrenme alanı (Konu):	Desen (çizgi resim) çalışması <ul style="list-style-type: none">Görsel sanat çalışması oluşturma sürecini eskiz defterinde gösterir.Görsel sanat çalışmalarından oluşan bir sunum dosyası hazırlar.Gözleme dayalı çizimlerinde farklı bakış açılarını yansıtır.
Süre:	Ders iki haftada 80 dk. içerisinde işlenir. 40 dk. desen çizimi; 40 dk. ürün dosyası hazırlamak için.
Değerlendirilecek göstergeler:	Öğrenciler; <ul style="list-style-type: none">Oturan insan figürün duruşunu yansıtır,Figürün baş, gövde eller, kollar, bacaklar ve ayaklar gibi parçalarının özelliklerini ve oranlarını bilir.Figürün parçalarının birbirine olan oranlarını yansıtır.Figürün oturduğu sandalye ile olan bağlantısını kurgular.Desende çizgi, doku, şekil, biçim ve mekân öğelerine yer verir.Desende kompozisyonu oluşturan bütünlük, hareket, ritim, oran ve orantı ilkelerine uyar.Üç boyutlu bir tasarım olarak sunum dosyası (portfolyo) hazırlar. Bu göstergeler G.8.1.1 , G.8.1.2 ve G.8.1.7 kazanımları ile ilgili olup bireylerin bu göstergelerden bir kaçına veya tamamına ulaşması hedeflenmektedir.
Beceriler, tutum ve değerler:	Beceriler: İnsan figürünün fiziksel görünüşünü dış çizgileriyle (kontur) tanıma. Figürün parçalarının birbiriyle olan oranlarını yansıtma. Figürün oturma hareketini verme. Çizgi ve doku değerlerini desende kullanma. Şekilleri ve biçimleri doğru belirtme. Desende bütünlük sağlama. Kendi sunum dosyasını (portfolyo) hazırlama becerisi gösterir. Tutum: Desen çizebilmeye, resim yapabilmeye ilgi. Değerler: Gördüklerini bir desen ve resim olarak kâğıt, tual gibi yüzeylere yansıtabilme beceri ve yeteneğine sahip bireyler olma ve sanatçılara saygı duyma. El becerisinin yaşamı kolaylaştırmaya olan etkisini ve katkısını görme.

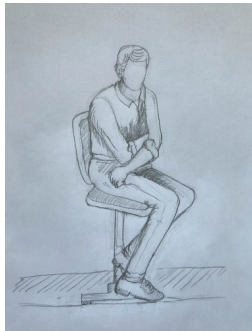
Kullanılan ölçme ve değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gerekçesi:

Süreç ve ürün dosyası (Portfolyo / Eğitsel Gelişim Dosyası)

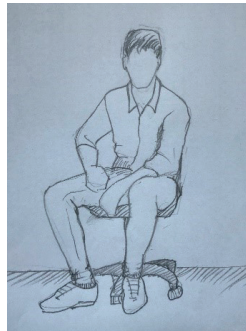
Öğrencilerin desen (çizgi resim) çalışmalarını biçimlendirici değerlendirme ile daha nitelikli hale getirmek için süreç dosyası yardımcı olabilmektedir (Ek-1). Süreç dosyası desen çalışmaları için önceden eskiz (küçük taslak çizimler) olarak yapılan birçok araştırma çizimlerini içerir. Süreç dosyası ayrıca tamamlanmış bir desen çalışmasına ulaşmada izlenen basamakları ve öğrencinin nasıl bir gelişim gösterdiğini gösteren araçları da kapsar. Ürün dosyası ise tamamlanmış tüm desenlerle resimleri, bunları oluşturmak için kullanılmış diğer tüm görsel çalışmalarını da içerir. Süreç ve ürün dosyasının birlikte bulunduğu dosyaya da Eğitsel Gelişim Dosyası (EGD) denir. EGD'ler bu iki dosyanın yanı sıra Dereceli Puanlama Anahtarları, Gözlem Formları, Yansıtıcı Günlükler, Öz ve Akran Değerlendirme Formlarını da içine alır. EGD hem biçimlendirici hem de bütüncül değerlendirmede kullanılabilir. Burada portfolyolar belirli aralıklarla biçimlendirici değerlendirmeye tabi tutulur ve öğrenci gelişimi izlenir. Eksikliği görülen öğrencilere dönütler verilerek tamamlamaları sağlanır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

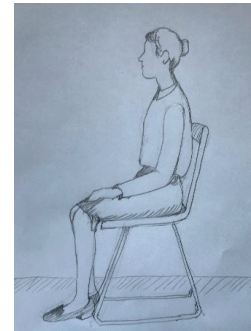
Modelden Desen Uygulaması ve Sanatsal Portfolyo Değerlendirmesi

Görsel 1

Görsel 2

Görsel 3

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Oturan figür deseni için bir çalışma yaprağı hazırlanır. Öğrencilerin bir hafta öncesinden evlerinde kendilerinin ve aile üyelerinin baş, el, ayak çizimlerini kroki ve eskiz olarak becerebildikleri kadarıyla en az ikişer tane olmak üzere A4 kâğıtlarına çeşitli boyutlarda çizimleri ve bu derse getirmeleri istenir.
- Oturan figür deseni için bir hafta öncesinden öğrencilere gerekli malzemeleri getirmeleri söylenir. Bunlar en az 2 adet 35x50 cm ölçülerinde resim kâğıdı, 1 adet HB ve 1 adet 2B resim kalem, 2 adet kâğıt kısıkaçı, 1 adet silgi, altlık olarak kullanılmak üzere 35x50 cm ölçülerinde 1 adet kalın mukavva ve 4 adet A4 kâğıt olmalıdır.
- Süreçte ve sonuçta elde edilecek belge ve sanatsal çalışmaların yer alacağı bir ürün dosyası yapımı için gerekli olan; 50x70 cm ölçülerinde iki adet mukavva ve 4 adet aynı ölçülerde renkli karton, yapıştırıcı, iplik, marker kalem ve köşebent yapımı için gerekli karton getirmeleri istenir (bk. Ek-1).

Görsel 4

- Öğrencilerin oturan figür deseninin özgün ve doğru örneklerini görmesi için usta sanatçıların çalışmaları fotoğrafı olarak çoğaltılır ve sınıfa dağıtılır. Eğer varsa ahşap desen modeli açıklamalar için bulundurulur (Görsel 4).
- PP sunusu veya kitaplar yoluyla çokça örnek gösterilerek ve aşağıdaki sorulara cevap verilerek öğrenciler çalışma öncesi bilgilendirilir:
 - › Desen ve figür ne demektir?
 - › Resim kâğıdının hangi yüzünü kullanacağız?
 - › Kâğıdımızı dikey mi yatay mı tutacağız, neden?
 - › Kısıkaçları nasıl tutturacağız?
 - › A4 beyaz kâğıtlar ne işimize yarayacak?
 - › Modellik yapacak arkadaşınız nasıl oturmalı?
 - › HB ve 2B kalemleri hangi tür çizgiler için kullanılmalı?
- Öğrenciler bilgilendirildikten sonra bir sandalye öğrencilerin tamamının görebileceği bir yere konur ve modellik yapmak üzere seçilen gönüllü öğrenci oturtulur.
- Eğer ders normal bir sınıfta yapılıyorsa zorunlu olarak sandalye öğretmen masasının üstüne, ancak görsel sanatlar dersliğinde (atölye) yapılıyorsa yarım ay çizecek şekilde oturacak öğrencilerin görebileceği bir yere konur.
- Öğrencilere vücut oranları hakkında (varsa ahşap model kullanılarak) bilgi verilir. Bunun için öğrencinin baş, gövde, kol ve bacakların ölçüleri gösterilir.
- Model sandalyede oturuyor olacağı için desenin çizilmesinde ölçü ve oranların değişeceği söylenir ve gösterilir. Her bir öğrencinin oturduğu yerden farklı bir açı ile modeli göreceği, dolayısıyla desenler arasında kendiliğinden bir fark oluşacağı belirtilir.
- Çizgi resim yapma sürecinde uygulamalarda başarı için gerekli sözlü dönütler verilir.
- Öğrencilerin kendi süreç ve ürün çalışmalarının yer alacağı portfolyolarını kendilerinin yapmaları sağlanır. İçinde bulunması gereken belge ve çalışmaları listelenir.
- Portfolyo sanat eğitiminde iki tür etkinlik için gereklidir. Birincisi öğrencilerin el becerilerini geliştirmek, ikincisi de içereceği bilgi ve belgelerle sanat eğitiminde biçimlendirici değerlendirmeye hizmet etmek içindir. Öğrencilerin desen çalışmasının değerlendirmesinde bu iki amaç örtüşmektedir.
- Portfolyo içinde sanatsal çalışmalar, dereceli puanlama anahtarları, öz ve akran değerlendirme, gözlem formları gibi değerlendirme araçları bulunur. Portfolyo öğrenci tarafından hazırlandığı için gözlem formları daha sonra öğretmen tarafından dosyaya eklenir. Öğrencilere uygulama için birer çalışma yaprağı dağıtılır (bk. Ek 1).

Öğrenci başarısına dönüt verme

Biçimlendirici değerlendirme sanat derslerinde kullanılan bir uygulamadır. Hazırlanan portfolyolar belirli aralıklarla belirli haftalarda değerlendirilir ve öğrenciye dönüt verilir. Portfolyoda yer alan sanatsal çalışmaları öğretmen ve öğrenci düzenli aralıklarla birlikte gözden geçirirler. Öğretmenin öğrencinin sergilemiş olduğu benzer bilgi ve becerilerde gösterilen ilerlemenin öğrenci ile paylaşılması ve gerektiğinde performansın artırılmasına yönelik dönütler verilmesi biçimlendirici değerlendirme açısından önemlidir.

Bu konu ile ilgili olarak 8. sınıf öğrencileri ilk hafta 40 dakikada desen çizimlerini, ikinci hafta 40 dakikada da portfolyolarını hazırlarlar. Öğretmen öğrencilere uygulama süreci içinde eksik kalan bilgilerini tamamlamak ve çizim becerilerinin gelişmesini sağlamak için daha fazla örnekler gösterir, çeşitli türden sorular sorar. Desen çiziminin işlem basamaklarını tekrarlayarak her bir öğrencinin hangi konularda yeterince bilgilendiğini ya da yetersiz kaldığını, gözlemlediği çizim uygulama süreçleriyle birleştirerek keşfetmeye çalışır. Örneğin; her öğrencinin desen çizmeye başlamadan önce evde yaptığı kroki ve eskiz çalışmalarına bir kez daha bakmalarını söyler. Daha sonra da ellerindeki A4 kâğıtlarına oturan model arkadaşlarının sandalyede oturuş şeklini bir bütün olarak görmeleri gerektiğini hatırlatır. Bunun içinde figürün dış hatlarından oluşan bir kroki çizmelerini ister. Kendisinden yardım isteyen ya da bir türlü çizime başlayamayan öğrencilerden birisine krokinin nasıl çizilebileceğini, diğer öğrencileri de başına toplayarak aşama aşama gösterir. Daha sonra kroki çizimlerini daha ayrıntılı hale getirmeleri için ne yapılması gerektiğini onlara sorar, aldığı cevapları düzeltmek ve daha doğru çizim yapmalarını sağlamak üzere "Şimdi modelimizin, başını, gövdesini, kollarını, ellerini, bacaklarını ve ayaklarını ayrı ayrı eskizler olarak A4 kâğıtlarımıza çalışalım. Sonra da krokisini yaptığımız modelimizin desenini oluşturmak için bunlara da bakarak çizmeye başlayalım" gibi dönütler verebilir. "Başın kaş ve gözleri, el ve ayakların da parmakların çok ayrıntılı çizilmeden birer kütle olarak çizilmesi" hem bu organlarımızı bir bütün olarak görmemizi ve tüm vücudumuzla oranlamamızı sağlar hem de zamanı iyi kullanmamıza yardımcı olur" şeklinde dönütlerle öğrencilerin bütünden kopmamaları ve desenlerini yetiştirmelerini sağlayabilir. Öğretmen süreç içerisinde, modelin bacak boylarını ve oturuş duruşunu çizmede zorlanan öğrenciler için sandalyenin bacak boy ölçülerinin modelin bacaklarının doğru çizilmesinde oran için kullanılabileceğini göstererek açıklayabilir. Ayrıca örnek sanatçı desenlerini göstererek hem ölçü, oran ve orantıları, hem de koyu, açık, sert ya da yumuşak olabilecek çizgi karakterlerini açıklayabilir. Böylece öğrencilerin kullanacakları HB ve 2B kalemlerin çizgi çizmede sertlik ve yumuşaklık özellikleri de kavratılmış olur. Bunun için "Vurgu yapılacak ve bize yakın olacak çizgiler koyu ve kalın, aksi olanlar açık ve ince olursa çizim daha doğru görünür" gibi dönütlerle de öğrenmeyi ve uygulamayı kolaylaştırabilir.

Bir sonraki hafta öğrencilerin yapacakları portfolyolarıyla ilgili kâğıt, karton, mukavva, makas, yapıştırıcı ile ilgili bilgiler verir (bk. Ek: 1).

Bütün çabalara rağmen öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Kullanılan araçla ilgili yararlanılabilecek kaynaklar

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi Grafik ve Fotoğraf, İnsan Figürü Çizimi, Ankara, 2008. Erişim: 02.0.2019.
https://ismek.ist/files/ismekOrg/file/2013_hbo_program_modulleri/insan_figuru.pdf

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ek-1

Öğrenci çalışma yaprağı

Portfolyo (süreç ve ürün / eğitsel gelişim dosyası) yapımı

Portfolyo görselleri

Sevgili öğrenciler bu çalışma yaprağı ile eğitsel gelişim, süreç dosyası ya da ürün dosyası da denilen portfolyo yapımını öğrenecek ve içeriğini inceleyeceğiz. Daha sonra becerilerinizi geliştirecek bir el işi (zanaat) uygulaması yapacağız. Çalışmamızın konusu portfolyo hazırlama. Portfolyoya eğitsel gelişim dosyası, süreç dosyası veya ürün dosyası da denilmektedir. Bunun için önce aşağıdaki soruları cevaplamanız gerekiyor:

- Görsel sanatlar dersinde ne tür sanatsal çalışmalar yapıyorsunuz?
- Bu çalışmalar için araştırma yapmaya ve çeşitli bilgiler edinmeye ihtiyaç duyuyor musunuz?
- Bilgi yapraklarınızı ve çalışmalarınızı değerlendirmek için ölçütler olmalı mı?
- Siz de kendinizi ve arkadaşlarınızı değerlendirmek ister misiniz?
- Sanatsal çalışmalarınızı ve bilgi yapraklarınızı nerede biriktirip koruyorsunuz?

Çalışma yaprağına dönüt verme

Öğrencilerin yukarıdaki sorulara kendi aralarında tartışarak cevap vermeleri sırasında öğretmen sınıfta gezinerek uygulama öncesi çeşitli dönütler verebilir. "Bundan önceki derslerimizde yaptığımız uygulamaları hep bir konuyu araştırdıktan sonra gerçekleştirdik. Şimdi de sizleri değerlendirebilmek için ihtiyaç duyduğumuz bu dosyaları birlikte hazırlayacağız" diyerek konuya giriş yapabilir. Uygulamanın kendi eşyanı kendin yap ilkesine göre yapılacağını açıklar. "Herkes zevkine göre dosya hazırlayabilir ancak hepsinin ölçüleri aynı olmak durumunda. Kalın mukavvadan yapacağımız dosyayı istediğiniz renkte kartonla kaplayabilirsiniz" dedikten sonra yapım aşamalarını açıklar ve öğrencileri izler. Kartonların kenarlardan döndürülüp yapıştırılabilmesi için mukavvaların kenarlarından birer santim kesilmesi gerektiğini, bunu da maket bıçağı ile kendisinin gösterdiği şekilde ve dikkatlice kesileceğini, kendisinin bu iş için yardımcı olacağını söyler. Uygulamada güvenliğin çok önemli olduğunu örnekler vererek açıklar.

Dosyaların üzerleri kaplandıktan sonra diledikleri takdirde üzerlerine soyut tasarımlar yapabileceklerini söyler ve rafyalarla ya da kalın ipler örülerek tutacaklarının nasıl yapılacağını gösterir. Yapım aşamasında aletlerin nasıl kullanılacağını ve öğrencileri için yabancı olabilecek kullandığı her sözcüğün ve kavramın açıklamasını yapar. Becerisi zayıf olan ve dezavantajlı öğrencilerle daha fazla ilgilenir. İşini erken bitiren daha becerikli öğrencilerin arkadaşlarına yardım etmelerini sağlar.

Öğrencilerin sanatsal çalışmalarını ve ilgili diğer belgeleri yapılış tarih sırasına göre yerleştirmelerinin hem kendilerinin hem de değerlendirecek öğretmenin kolay bulmasını sağlayacağını söyler. Dosyaların nasıl korunacağını açıklamasını yapar ve dosyanın üzerine tutturmak üzere kimlik bilgilerinin yer alacağı bir etiket, cep vb. tasarımlarını, bunun da dosya ile bütünleşerek güzel görünecek türden olmasını salık verir.

Bütün çabalara rağmen öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Tamamladığınız çalışmalarından birbirinden farklı konu veya teknikte yaptığınız 5 tanesini seç. Neden bu çalışmalarını seçtiğinizi düşünerek aşağıdaki formdaki soruları cevaplandır. Çalışmanı ve formu ürün dosyaya yerleştir.

Ürün (Sanatsal Çalışma) Açıklama Formu

Adı Soyadı :
Numarası :
Şubesi :
Tarih :
Çalışmanın İsmi :

1. Bu çalışmayı dosyama neden koydum?

.....
.....
.....

2. Bu çalışmayı hangi teknikle yaptım?

.....
.....
.....

3. Bu çalışmayı yaparken neler hissettim?

.....
.....
.....

4. Çalışmayı yaparken güçlük çektiğim yerler oldu mu? Bu güçlükleri aşabildim mi? Nasıl?

.....
.....
.....

5. Çalışmayı yaparken destek aldığım kişiler var mı? Varsa kimlerdi ve bana nasıl yardımcı oldular?

.....
.....
.....

6. Bu çalışmadan neler öğrendim?

.....
.....
.....

7. Bu çalışmayı yeniden yapmak istesem değişiklikler yapar mıyım? Nasıl?

.....
.....
.....

**Bu form, ürün seçkisi istenen tüm üniteler/durumlar için ayrı ayrı hazırlanmalıdır. Burada örnek olarak tek bir form verilmiştir.*

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Görsel sanatlar dersi boyunca yaptığın çalışmalarını incele. Bu çalışmalar arasından yeniden yapmak istediğin birini seçip tekrar yap. Bu çalışmayla ilgili aşağıdaki formu doldur. Eski ve yeni çalışmanı, tekrar çalışması açıklama formunu ürün dosyasına yerleştir.

Tekrar Çalışması Açıklama Formu

Adı Soyadı :
Numarası :
Şubesi :
Tarih :
Çalışmanın İsmi :

1. Bu çalışmayı neden tekrarlamak istedim?

.....
.....
.....

2. Bu çalışmayı ilk kez yaparken geçirdiğim süreç ile şimdiki arasında fark var mı? Varsa bu farklar neler?

.....
.....
.....

3. Çalışmayı ilk kez yaparken hissettiklerimle şimdiki arasında fark var mı? Varsa bu farklar neler?

.....
.....
.....

4. Bu çalışmayı tekrarlamak bana ne kazandırdı?

.....
.....
.....

2.3. Performansa dayalı değerlendirme

Performansa dayalı değerlendirme, öğrencileri yeni öğrenme durumlarına sevk edip gözlemlemek amacıyla onlara gerçek hayatta karşılaşmaları muhtemel problem durumları sunan, öğrencilerin üst düzey zihinsel becerilerinin geliştirilmesi ile ölçülmesini sağlayan etkinliklerdir (Popham, 2005; Kutlu, Doğan ve Karakaya, 2017). Başka bir tanıma göre performansa dayalı değerlendirme, öğrenmeyi pekiştirme amacıyla öğrencilerin sahip oldukları bilgi ve becerileri kullanarak günlük hayatla ilişkilendirilmiş bir ürün ortaya koymaları esasına dayanan uygulamalardır (Başol, 2015).

Eğitim-öğretim faaliyetlerinde öğrencilere birtakım görevler verilebilmektedir. Performans görevlerine örnek olarak yaratıcı performanslar (sergi, dergi, gazete, pano, tarih şeridi, rol oynama vb.), yazılı görevler (araştırma raporu, makale, kompozisyon, açık uçlu soruları cevaplama, çalışmalar vb.), sunumlar, sınıf dışı çalışmalar (işlenecek konu hakkında bilgi toplama, metin okuma, görüşme yapma, etkinlikte kullanılacak materyalleri hazırlama vb.) gibi etkinlikler gösterilebilir (MEB, 2009).

Öğrencilerin performansları belirlenirken iki tür performansa dayalı değerlendirme yapılabilir: Bunlardan birincisi **“sınırlanmış yanıtli performansa dayalı değerlendirme”** iken, diğeri **“sınırlanmamış yanıtli performansa dayalı değerlendirme”**dir. Sınırlanmış yanıtli performansa dayalı değerlendirme uzun süreç ve veri toplama gerektirmeyen, genellikle sınıf içerisinde öğretmen kontrolünde gerçekleştirilen performansa dayalı değerlendirme türüdür. Sınırlanmış performansa dayalı değerlendirmeye dilsiz harita doldurma, tablo ve grafik oluşturma ile yarım bırakılan hikâyeyi tamamlama gibi birtakım etkinlikler örnek olarak verilebilir. Sınırlanmamış yanıtli performansa dayalı değerlendirme ise herhangi bir konuya ilişkin daha uzun süreç (bir hafta-bir ay) ve okul dışı faaliyet gerektiren, bilginin toplanması, çözümlenmesi ve düzenlenmesi gibi genellikle problem çözmeye yönelik etkinlikler içeren performansa dayalı değerlendirme türüdür. Sınırlanmamış yanıtli performansa dayalı değerlendirmeye çevre kirliliğini önlemek için yapılması gereken çalışmalar ve kültürel mirasın geleceğe aktarılmasını sağlamak için özgün fikirler geliştirme gibi konular örnek olarak verilebilir (Kutlu, Doğan ve Karakaya, 2017). Buna ilaveten, öğrencilerin performansını değerlendirmede ürün ve süreç olmak üzere iki yön bulunmaktadır. Ürün, öğrencilerin ürettiği süreç ise öğrencilerin ürünü tamamlarken yaptığı etkinliktir (Göçer, 2014).

Performansa dayalı değerlendirme dört temel bölümden oluşmaktadır (Alıcı, 2017; Kutlu, Doğan ve Karakaya, 2017):

- 1. Tanımlama:** Öğrencilere verilen görevin ait olduğu ders, sınıf düzeyi, kazanım, konu, öğrenme çıktıları ve puanlama yöntemi gibi genel bilgilerin tanıtıldığı bölümdür.
- 2. Görev:** Öğrencilere çözüm bulmaları/araştırmaları gereken bir problem durumunun verildiği bölümdür.
- 3. Yönerge:** Öğrencilerin görevlerini yerine getirirken dikkat etmesi gereken hususların tanıtıldığı kısım olup; görev öncesi, görev sırası ve görev sonrası olmak üzere üç boyutta ele alınan bölümdür.
- 4. Puanlama:** Öğrencilerin görevlerinin değerlendirilmesinde kullanılacak araç ve yöntemlerin (dereceli puanlama anahtarı ve formlar gibi) bulunduğu bölümdür.

Öğrencilerin belirli bilgi ve becerileri gösterme ve uygulama yeteneklerini değerlendirmede kullanılan performans dayalı değerlendirmenin birtakım yararları ve sınırlılıkları bulunmaktadır. Performansa dayalı değerlendirme öğrencilerin herhangi bir problem durumunu ilgili olarak gerçekleştirdiği işlem basamaklarının net olarak görülmesini sağlar. Doğru cevaba/cevaplara ulaşmak için alternatif yolları ve çözüm önerilerini ortaya çıkarır. Genellikle günlük yaşama ilişkin konu ve sorunlara odaklandığı için öğrencileri gerçek yaşama hazırlar. Öte yandan, performansa dayalı değerlendirme ile ilk defa karşılaşan öğrencilere görevler zor gelebilir. Ayrıca, performansın değerlendirilmesine ilişkin ölçütler net olmadığında birtakım sorunlar ortaya çıkabilir. Performansa dayalı değerlendirme yapılırken şu hususlara dikkat edilmelidir (Bahar, Nartgün, Durmuş ve Bıçak, 2014; MEB, 2009):

- Görev türünün belirlenmesinde öğrenci özelliklerinin yanı sıra sınıf ve okulun olanakları dikkate alınmalıdır.
- Performans görevlerinin bireysel mi grup değerlendirmeleri şeklinde mi yapılacağı önceden belirlenmelidir.
- Görev sürecinde velilerin üstleneceği roller tanımlanmalı, velilerin öğrencilerin görevlerini yapmak yerine onlara yardımcı olmaları gerektiği hatırlatılmalıdır.
- Seçilen görevler öğretim programında verilen kazanımlar ve öğretilen konularla doğrudan ilişkili olmalıdır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Görevlerin değerlendirme araç ve yöntemleri önceden belirlenmeli, ölçütler önceden hazırlanmalıdır. Ölçütlerin öğrencilerle birlikte de hazırlanabileceği unutulmamalıdır.
- Görevler üzerinde çalışılmaya başlamadan önce öğrenme çıktıları ve değerlendirme ölçütleri öğrencilere açıklanmalıdır.
- Süreç içerisinde ve sonunda öğrencilere yaptıkları göreve ilişkin mutlaka etkili dönüt verilmelidir. Bu amaçla öğrencilerin görevleriyle ilgili pozitif yönler ve geliştirilmesi gereken yönler olumlu dil kullanılarak öğrencilere açıklanmalı, öğrencilerin eksikliklerinin giderilmesi adına onlara ek etkinlikler ve çalışmalar yaptırılmalıdır.

Performansa dayalı değerlendirmenin gerçekleştirilme aşamaları sınırlandırılmamış yanıtli performansa dayalı değerlendirme örneği üzerinden şu şekilde açıklanabilir (Kutlu, Doğan ve Karakaya, 2017):

- 1. Ölçülecek zihinsel süreçlerin belirlenmesi ve ders içeriğiyle ilişkilendirilmesi:** İlk aşamada öğrencilere kazandırılmak istenen üst düzey zihinsel süreçler belirlenir ve bunlar, öğretim programında verilen kazanım veya kazanımlarla ilişkilendirilir. Burada önemli olan, üst düzey zihinsel süreçlerin belirlenmesi ve bunların gerektirdiği davranışların/göstergelerin açık bir şekilde ortaya konulmasıdır.

Örneğin, görsel sanatlar öğretmeni Ayşe Hanım, vereceği görev aracılığıyla öğrencilerine üst düzey düşünme becerileri kazandırmak istemekte ve ölçme ve değerlendirme sürecini performansa dayalı değerlendirmeye yürütmek istemektedir. Bunun için üst düzey zihinsel süreç olarak yaratıcı düşünme becerisi, kazanım olarak da 2018 görsel sanatlar dersi öğretim programı görsel iletişim ve biçimlendirme öğrenme alanı içerisinde yer alan “**G.3.1.3.** görsel sanat çalışmasını yaparken güncel kaynaklara dayalı fikirler geliştirir” ve “**G.3.1.7.** görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır” kazanımlarını seçmiştir.

Şekil 5. Ölçülecek zihinsel süreçlerin belirlenmesi ile ilgili örnek metin

- 2. Görev kısmının oluşturulması:** İkinci aşamada öğretmen, öğrencilerinin tamamlayabileceği bir görev veya çözebileceği bir problem durumu oluşturur. Bu, bir tür sorudur ve öğrencinin problemle ilgili olarak hangi görevleri yerine getirmesi gerektiğini açıklar. Görev veya problem gerçek yaşama dayalı veya gerçek yaşamda gerçekleşme olasılığı olan kurgusal bir durumu içerebilir.

Ayşe Öğretmen ikinci aşamadaki görev kısmını şöyle yapılandırmıştır:

Sevgili öğrenciler,

Oyuncak dünyasındaki gelişme ve değişimleri takip ediniz. Günümüzdeki oyuncaklarla geçmişte kullanılan oyuncakları karşılaştırınız. Sizin nasıl bir oyuncakınız olmasını isterdiniz? İnternette eski oyuncakların fotoğraflarını bulup kâğıda yapıştırınız.

- Bu eski oyuncakta sizi etkileyenin ne olduğunu altına yazınız.
- İnternette bulduğunuz günümüzdeki oyuncakların fotoğraflarını kolaj tekniği ile kâğıda yapıştırınız.
- Çizgi resim ile işlevsel ve özgün olan bir oyuncak tasarlayınız.
- Pastel ve sulu boya ile tasarımınızı renklendiriniz.

Şekil 6. Görev kısmının oluşturulması ile ilgili örnek metin

3. Yönergenin hazırlanması: Üçüncü aşamada öğrencilere görevlerini yaparken neleri, nasıl yapmaları gerektiğini açıklayan kısa bir yönerge hazırlanır. Yönergede görevin kolayca başarılmasını sağlayacak ipuçları verilmemeli, göreve ilişkin soruların bulunmamasına da özen gösterilmelidir. Öte yandan yönergenin sonunda öğrencilerin performans görevini ne zaman, nasıl teslim edeceği, sunum yapılıp yapılmayacağı ve görevin hangi ölçütler ışığında değerlendirileceği açıklanmalıdır.

Görevinize başlamadan önce şunlara dikkat etmelisiniz:

- Konuya ilişkin bilgi eksiklerinizi gideriniz.
- Çalışma planı hazırlayınız.
- Farklı alanlarda yapılmış başarılı çalışmalarını inceleyiniz.

Görevinizi yaparken şunlara dikkat etmelisiniz:

- Konuya ilişkin kaynak taraması yapınız.
- Kaynak taramanız sırasında farklı model ve renkte tasarlanmış ve üretilmiş size ilginç gelen araçları belirleyiniz.
- Belirlediğiniz araçlar hakkında düşüncelerinizi yazınız.
- Görevinizle ilgili olarak kaynak kişilerden ve/veya velilerinizden yardım alabilirsiniz.

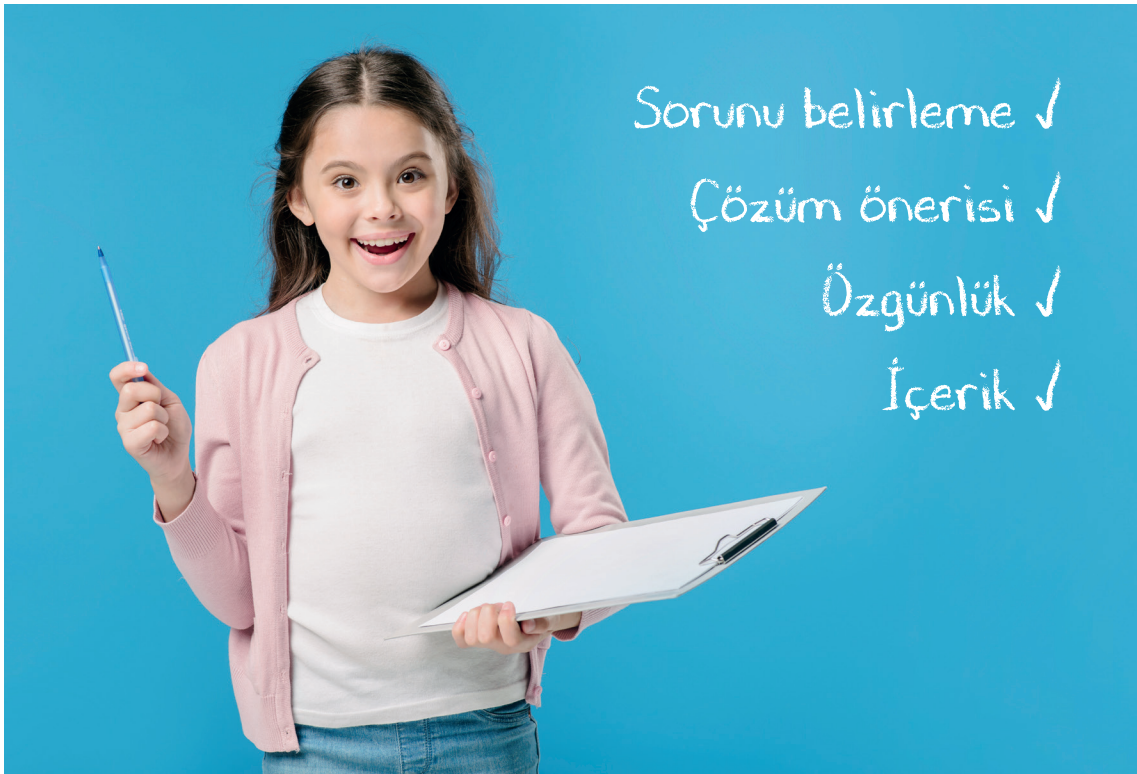
Görevinizin bitiminde şunlara dikkat etmelisiniz:

- Görevinizde yararlandığınız kaynakları lütfen yazınız.
- Görevinize ilişkin raporunuzu lütfen el yazısıyla hazırlayınız.
- Raporu yazarken dil bilgisi kurallarına dikkat ediniz.
- Görevinizin son teslim tarihi'dur.
- Görevinizi sunuma dönüştüreceğinizi ve arkadaşlarınızla paylaşacağınızı unutmayınız.
- Her bir sunum için süre en fazla 7 dakika olacaktır.
- Sunumunuzu sözlü sunum şeklinde veya bilgisayar kullanarak yapabilirsiniz.

Göreviniz aşağıdaki ölçütlere göre değerlendirilecektir:

- **Araştırma süreci:** Geçmişte ve günümüzde kullanılan oyuncaklar araştırmalı ve bu süreçte bulunduğu görsellerden bir kolaj hazırlamalıdır.
- **Tasarım:** Tasarım ve uygulama sürecinde görsel sanat elemanlarından çizgi, renk ve doku ile denge ve bütünlük ilkelerini gözeterek sanat çalışması yapılmalıdır. Yapacağınız sanat çalışması yaratıcı olup, kendine has özellikler taşımalıdır.

Şekil 7. Yönergeyle ilgili örnek metin

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

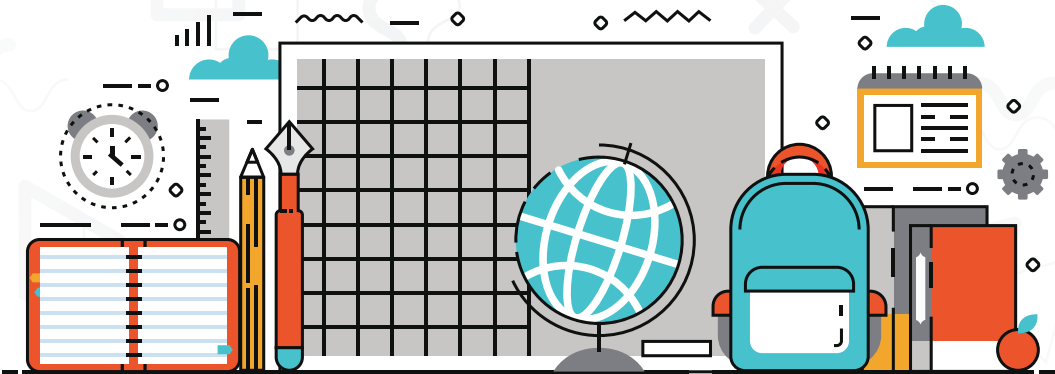
4. Puanlama yönteminin belirlenmesi: Son aşamada ise görevlerin değerlendirileceği biçimlendirici değerlendirme aracı (bütüncül, analitik dereceli puanlama anahtarı vb.) ile öğrencilerin kullanacağı diğer biçimlendirici değerlendirme araçları (öz değerlendirme, akran değerlendirme vb.) hazırlanır. Görevler değerlendirilir. Öğrencilerin eksik yönlerinin neler olduğu ve bunları gidermek için neler yapmaları gerektiğine ilişkin hususlar kendilerine açıklanır.

Ali öğretmen puanlama yöntemi olarak aşağıdaki dereceleme ölçeği kullanmıştır:

Ölçütler	Başarı düzeyleri			Puan	Düşünceler
	Geliştirilmesi gerekir (1)	Kabul edilebilir (2)	Oldukça başarılı (3)		
Araştırma süreci	Geçmiş ve günümüzde kullanılan oyuncaklarla ilgili herhangi bir araştırma yapmamış ve kolaj çalışma hazırlamamıştır.	Geçmiş ve günümüzde kullanılan oyuncaklarla ilgili araştırma yapmış ama kolaj çalışma hazırlamamıştır.	Geçmiş ve günümüzde kullanılan oyuncaklarla ilgili araştırma yapmış ve kolaj çalışma hazırlamıştır.		
Tasarım	Sanat çalışmasında görsel sanat elemanlarından çizgi, renk ve doku ile denge ve bütünlük ilkelerini gözetmemiştir.	Sanat çalışmasında çizgi, renk ve dokuyu kullanmış ama denge ve bütünlük ilkelerini gözetmemiştir.	Çizgi, renk ve dokuyu kullanmış, denge ve bütünlük ilkelerini gözeterek özgün bir sanat çalışması yapmıştır.		
Genel toplam					

Şekil 8. Dereceli puanlama anahtarı

2.3.1. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-3

Sınıf düzeyi:	8
Öğrenme alanı:	Görsel İletişim ve Biçimlendirme, Kültürel Miras, Sanat Eleştirisi ve Estetik
Alt öğrenme alanı (Konu):	Güncel Sanat: İnci Eviner "Biz, Başka Yerde"
Süre:	Ders bir çalışma olarak hazırlanır ve konu üç haftada (120 dk.) işlenir. Görsel sanatlarda güncel uygulamalar konusunun anlatımı için ilk hafta 40 dk., sanatsal uygulama için ikinci ve üçüncü hafta: 80 dk. süre ayrılır.
Değerlendirilecek göstergeler:	<p>Güncel sanat açısından:</p> <ul style="list-style-type: none">21. Yüzyıl sanatının ilgilendiği küresel sorunları bilir.Çağdaş sanatçıların özgün ve yenilikçi uygulamalarını ifade eder.Güncel sanat eserlerini inceleme yoluyla eleştirel düşünce ve bakış açısı gelişir.Sanat eserinde kullanılan görsel dilin ifadeleri aktarmadaki etkisini analiz eder. <p>Sanatsal uygulama açısından:</p> <ul style="list-style-type: none">21. Yüzyıl sanatçılarının değişen anlatım tarzlarını yapacağı sanatsal çalışmada kendisine örnek alır.Çağdaş sanatçıların küresel sorunlara ve gelişmelere yönelik çalışmalarından esinlenerek kendi özgün sanatsal çalışmalarını gerçekleştirir.İki veya üç boyutlu sanatsal uygulamalarında çizgi, doku, şekil, biçim, değer (valör), ton, renk ve mekân öğelerinden birkaçını ya da tamamını kullanır.İki veya üç boyutlu sanatsal uygulamalarında ritim, hareket, oran, denge, vurgu, uyum, bütünlük, örüntü ilkelerinden birkaçını ya da tamamını kullanır.Çalışma için sorun ya da konu belirleme, buna uygun sanat türüne karar verme ve kullanacağı tekniği belirleme ve özgün sanatsal çalışma (sanat eseri) gerçekleştirme yeteneği sergiler.Bir sanat eserinin değerlendirilmesinde bilgi ve deneyimlerin etkisini bilir. <p>Bu göstergeler G.8.1.3, G.8.1.5, G.8.2.1, G.8.3.1 ve G.8.3.2 kazanımları ile ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birkaçına veya tamamına ulaşması hedeflenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler:	<p>Beceriler: Güncel sanatın ne olduğunu ifade etme becerisi; sanat eserinin niteliğini ve değerini tartışabilme becerisi; sosyo-kültürel bilgiye dayalı yorum yapabilme becerisi; eleştirel düşünme becerisi, sanatsal uygulama bilgi ve becerisi; beyin, göz ve el koordinasyonu sağlama, grupta çalışma, paylaşma, yardımlaşma becerileri.</p> <p>Tutum: Sanata ve sanatçıya sahip çıkma ve koruma bilinci, sanatın toplumsal ve küresel sorunlara dikkat çekmede ve çözüm üretmedeki etkisini görme; sanatı takdir etme ve sanatçıya saygı duyma.</p> <p>Değerler: Sorgulayıcı, estetik yönü gelişmiş, geniş bakış açısı olan, empati duyguları gelişmiş, sanata anlamlı tepki verebilme yetisine sahip bireyler.</p>

Kullanılan ölçme ve değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gerekçesi:

Performansa dayalı değerlendirme ve dereceli puanlama anahtarı

Görsel sanatlar dersi öğretim programında yer alan amaç ve kazanımların işlenmesi için belirlenen konular kuramsal bilgiler ve sanatsal uygulamalar şeklinde gerçekleştirilir. Bu açıdan öğretmenler proje tabanlı ders planları yoluyla konuları işleyerek öğrencilerde üst düzey zihinsel düşünme becerilerinin, sanatsal uygulama becerilerini ve estetik algılarının gelişmesini hedefler. Bu becerilerin gerçekleştirilmesi süreçte yapılacak etkili ve yapıcı dönütlerle ve sonuçta yapılacak ürün değerlendirmesi ile olur. Bu nedenle biçimlendirici değerlendirme araçlarından performans değerlendirme süreç için, dereceli puanlama anahtarı da hem süreç hem de ürün değerlendirme için kullanılacaktır. Performansa dayalı değerlendirme, öğrencileri yeni öğrenme durumlarına sevk edip gözlemlemek amacıyla onlara gerçek hayatta karşılaşmaları muhtemel problem durumları sunan, öğrencilerin üst düzey zihinsel becerilerinin geliştirilmesi ile ölçülmesini sağlayan etkinliklerdir. Bu yönüyle güncel sanat uygulamalarının kavram temelli olması, eleştirel içeriği ve düşünsel mesajlar içermesi öğrencilerin bu zihinsel ve eleştirel becerilerinin geliştirilmesini sağlayacaktır. Performansa dayalı değerlendirme, öğrenmeyi pekiştirme amacıyla öğrencilerin sahip oldukları bilgi ve becerileri kullanarak günlük hayatta ilişkilendirilmiş bir ürün ortaya koymaları esasına dayandığı için de Güncel Sanat projesinin yaratıcı sanatsal uygulama bölümü için uygun bir araç olacaktır. "Güncel Sanat" konulu bu proje tabanlı görsel sanatlar dersinde "Sınırlanılmamış yanıtli performansa dayalı değerlendirme" kullanılacaktır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Biçimlendirici değerlendirme yöntemlerinden olan sınırlandırılmamış yanıtli performansa dayalı değerlendirme herhangi bir konuya ilişkin daha uzun süreç ve okul dışı faaliyet gerektiren, bilginin toplanması, çözümlenmesi ve düzenlenmesi gibi genellikle problem çözmeye yönelik etkinlikler içeren performansa dayalı değerlendirme türüdür. "Güncel Sanat" konusu öğrencilerin üç hafta sürecek üç ders saatinde gerçekleştirecekleri bir proje olduğu için uygulama süreci içerisinde değerlendirme yapmak üzere kişisel ve grup performansını ölçmede Bilgilenme ve araştırma süreci puanlama ölçeceği araç olarak kullanılacaktır.

Gruplar halinde öğrencilerin proje sonucunda elde ettikleri ürünlerin değerlendirmesinde dereceli puanlama anahtarları kullanılacaktır. Dereceli puanlama anahtarları süreç içerisinde kullanıldığında bir biçimlendirici değerlendirme aracı olup farklı değerlendirme araçları ile kullanılacak bir puanlama yöntemidir. Hazırlanacak dereceli puanlama anahtarlarında öğrencilerden beklenen performans açık biçimde, alt göstergeleri ile tanımlanmış olacaktır. Böylece, öğrencinin performansının dereceli puanlama anahtarındaki hangi düzeyde olduğu net olarak belirlenebilecektir. Düzeyin açıklaması da yer aldığı için seçilen düzey aynı zamanda öğrenciye durumu hakkında kısa ama açık dönütler verebilecektir.

Uygulamaya yönelik yönergeler

Güncel Sanat konusu için seçilen sanatçı İnci Eviner'in "Biz, Başka Yerde" adlı performansının incelenmesi ilk iki derste yapılmalı ve bundan esinlenerek üçüncü derste de sanatsal uygulama etkinliği bir performans olarak düzenlenmelidir. Bu amaçla performans değerlendirmesine kaynaklık edecek etkinlikler aşağıdaki işlem basamakları kullanılarak gerçekleştirilebilir:

Tanımlama:

Görsel sanatlar resim, heykel, seramik gibi performans sanatını da kapsar. Görsel sanatlar dersinde üç haftalık iki ders süresi içerisinde ülkemizi Venedik Bienali 58. Uluslararası Sanat Sergisi Türkiye Köşesinde 11 Mayıs – 24 Kasım 2019 tarihleri arasında sergilediği kavramsal performansını ile temsil eden sanatçımız İnci Eviner'i ve eserini incelenecektir. Bu çalışma ile 8. sınıf öğrencilerinin, Görsel İletişim ve Biçimlendirme, Kültürel Miras, Sanat Eleştirisi ve Estetik alanlarında bilgi ve deneyim sahibi olmaları amaçlanmıştır. Ders bir proje olarak tasarlanmış olup üç hafta içerisinde öğrencilerin **G.8.1.3, G.8.1.5, G.8.2.1, G.8.3.1 ve G.8.3.2.** numaralı kazanımları elde etmeleri hedeflenmiştir:

Güncel Sanat: İnci Eviner, Biz, Başka Yerde konulu derste öğrencilerin performansları süreç içerisinde kendilerine verilecek dönütlerle desteklenecek, ders sonunda da bir veya birkaç DPA ile ölçülecektir.

Görev:

Sevgili öğrenciler,

21. yüzyılın ilk çeyreğinde çağdaş sanatçıların görsel sanatlar dersine konu olabilecek düşünce ve eleştiri temelli uygulamaları olmaktadır. Günümüz görsel sanatlarının bir veya birkaç alanı ile yapılan performansların insanların ilgisini ve dikkatini küresel sorunlara, ekosistemlerdeki sıkıntılara, sürdürülebilirliğe, savaşa, teröre ve ırk ayrımcılığına çekmek amacıyla gerçekleştirildiği bilinmektedir. Bu amaçla sizin ilginizi çekeceğini düşündüğümüz bir konu olarak Güncel Sanat: İnci Eviner, Biz, Başka Yerde adlı sanatsal çalışmayı seçtik. Bu eser içeriği itibarıyla toplumsal yaşama yönelik kavramsal bir yaklaşım sergilemekte ve eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır.

Ülkemizi temsilen uluslararası bienalde sergilenen bu çalışmanın amacının ne olduğu, sanatçıyı bu sanat çalışmasına yönlendiren sosyo-politik durumların neler olabileceği, sanatçının izlenimlerini ve düşüncelerini ifade etmek için neden böyle bir yöntem seçtiği gibi soruları araştırmanız sizin bu sanat çalışması hakkında bilgilenmenizi sağlayacaktır. Ayrıca ressam İnci Eviner'in bu performansında hangi bilgi, belge ve diğer kaynaklardan yararlandığı, diğer sanat ve bilim alanlarının katkısının olup olmadığı, ne tür teknik desteklere ihtiyaç duyduğu, çalışmayı tek başına mı yoksa başkalarının da yardımıyla mı gerçekleştirdiği gibi sorulara cevaplar bulabilirsiniz. Sanatçıyı bu sergi için seçen bir değerlendirme kurulu olup olmadığı, hangi ölçütleri karşıladığı için Türkiye'yi temsil etme yeterliği gösterdiği, destek veren kişi ve kuruluşların kimler olduğu gibi hususları araştırabilirsiniz. Sanatçının Venedik Bienalinde ülkemizi temsil etmesinin sizin okul çevrenizde ne kadar bilindiğini, kimlerin bu tür sanat etkinlikleriyle daha ilgili olduklarını, uyguladığı sanat dalının ne kadar bilindiğini ve sanat sayılıp sayılmayacağını, bu tür sanatların insanlara nasıl ve ne tür katkılar sağladığını sorgulayabilirsiniz.

Yönerge:

Görevinize başlamadan önce şunlara dikkat etmelisiniz:

- Güncel Sanat: İnci Eviner, Biz, Başka Yerde konusuna ilişkin bilgi eksiklerinizi ilgili web sitesi yoluyla gideriniz.
- Üçerli gruplar oluşturunuz. Grubunuzda bir çalışma planı hazırlayınız ve görev bölümü yapınız.
- Görsel sanatlar alanında ülkemizde düzenlenen sanat bienali hakkında bilgi edininiz.
- Günümüz sanatçılarının farklı yöntem ve teknikler kullanarak gerçekleştirdikleri başarılı çalışmalarını inceleyiniz.
- Güncel Sanat: İnci Eviner, Biz, Başka Yerde adlı görsel sanatlar dersi projesi için küçük bir tanıtıcı rehber hazırlayınız. Bu rehberde aşağıdaki bilgiler yer veriniz:
 - › Proje hakkında özet bilgi.
 - › Bienal, sanatçı ve eseri ile ilgili bilgi.
 - › Araştırılacak hususlar ve cevap bulunacak sorular. Bunların derste öğrencilerle birlikte hazırlanması gerekir.
 - › Görüşülebilecek sanatçılar, uzman kişiler, öğretmenler, okul ve mahalle arkadaşları ve velilere sorulabilecek sorulardan örnekler.
 - › İnternet kaynaklarına ulaşma yolları ve ilgili site adresleri.
 - › Öğretmenle yapılacak acil görüşmeler ve araştırma sırasında sorulacak acil sorular için telefon numarası.

Görevinizi yaparken şunlara dikkat etmelisiniz:

- Güncel Sanat: İnci Eviner, Biz, Başka Yerde konusuna ilişkin kaynak taraması yapınız.
- Sanatçının ve bienalin web sitelerini inceleyiniz.
- Sanatçı ile e-mail yoluyla iletişim kurup hazırlayacağınız soruları sorunuz.
- Küresel ve toplumsal sorunlara yönelik eleştirel sanat eserleri üreten sanatçıları araştırınız.
- 21. Yüzyılın küresel sorunlarıyla ilgilenen diğer Türk sanatçıları araştırınız.
- Görevlerin yer aldığı bir kontrol listesi hazırlayınız.
- Bilgi kaynakları olarak internet ve kütüphanelerin yanı sıra okuldaki diğer görsel sanatlar öğretmenlerinden, varsa yaşadıkları yerdeki sanatçılardan, üniversitelerin ilgili bölümlerindeki hocalardan ve sanatçıların adreslerine e-posta yollayarak bilgi edininiz.
- Görüşmelerde ihtiyaç duyacağınız ses kayıt cihazı ya da cep telefonunu nasıl bulabileceğinize karar veriniz.
- Görüşme ses kayıtlarının önemli gördüğünüz bölümlerini yazıya dökmek için görev bölümü yapınız.
- Bir sonraki hafta grubunuzun bienal sergisinden esinlenerek bir performans sanatı sergilemesi için özgün fikirlerinizi yazınız.
- Performans sergisi için gerekli araç ve gereçler belirleyiniz. Bunların nasıl sağlayabileceğinize karar veriniz.
- Performanslar için yardımlaşacağınız grubu belirleyiniz.
- Okulun bir mekânında ya da görsel sanatlar dersliğinde sergileme yapmak için hazırlanınız. Aranızda görev bölümü yapınız. Gerekirse okul yönetiminden ve diğer öğretmenlerden de yardım alınız.

Görevinizin bitiminde şunlara dikkat etmelisiniz:

- Görevinizde yararlandığınız yazılı ve görsel kaynakları, görüştüğünüz kişileri yazınız.
- Görevinize ilişkin raporunuzu grup olarak hazırlayınız.
- Raporu yazarken görev bölümü yapınız ve dil bilgisi kurallarına dikkat ediniz.
- Görevinizin son teslim tarihinin/...../20.....olduğunun unutmayınız.
- Görevinizi sunuma dönüştüreceğinizi ve arkadaşlarınızla paylaşacağınızı unutmayınız.
- Grubunuza sunum için ayrılan süre 10 dakikadır. Ona göre sunumunuzu kontrol ediniz.
- Sunumunuzu isteğinize bağlı olarak sözlü sunum şeklinde veya bilgisayar kullanarak yapabilirsiniz.
- Performans uygulamasında ele aldığınız konuyu gerçekleştirme aşamalarını gösteren fotoğrafları ürün dosyanıza koymayı unutmayınız.

Değerlendirme

Görevinizi değerlendirmek için birlikte belirlediğimiz ölçütleri kullanacağız.

Buna göre göreviniz aşağıdaki ölçütlere göre değerlendirilecektir:

Sorunu belirleme: Günümüz sanatçılarının küresel ve toplumsal sorunlarla ilgilenme nedenlerini anlamak için araştırma yapmak.

Çözüm önerisi: İnci Eviner'in, Biz, Başka Yerde adlı bienal sergisini inceleyerek sanatçının eleştirel performansının düşünsel geri planını öğrenerek günümüz sanatçılarının küresel ve toplumsal sorunlarla ilgilenme nedenlerini anlamak. Gruplar olarak bunlardan yola çıkarak bir sanatsal çalışma yapmak.

Özgünlük: İnci Eviner'in, Biz, Başka Yerde adlı bienal sergisini özgün yapan özelliklerini belirlemek.

İçerik: Serginin oluşumuna katkı yapan düşünsel temelin yanı sıra onu gerçekleştirebilmek için başvuru olan diğer sanat ve meslek alanlarının katkılarını bilmek önemlidir. Gruplar olarak yapılacak çalışmayı bu eserden esinlenerek ancak tamamen gruba özgü düşünce ve uygulama olarak gerçekleştirmek.

Eleştirel anlatım: Grupların yapacağı sanatsal çalışmanın küresel sorunlara yönelik bir eleştiri sergilemesine dikkat etmek.

Uygulama becerisi: Özgün sanatsal performans gerçekleştirme ve grup olarak çalışma becerisi göstermek.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Puanlama:

Burada kullanılan puanlama araçları sürecin değerlendirmesine yönelik olup biçimlendirici değerlendirme amacıyla öğrencinin süreçteki durumunu belirlemek, eksiklerini gidermesine yardımcı olmak ve pekiştirici dönütler vermek amacıyla kullanılır (biçimlendirici). Dönem sonu ders başarı notu vermek için kullanılmazlar (düzey belirleme).

Öğrencilerin görevlerinin değerlendirilmesinde kullanılacak araçlar:

1. Bilgilenme ve araştırma süreci puanlama ölçeği
2. Dereceli puanlama anahtarı (DPA)

Bilgilenme ve araştırma süreci puanlama ölçeği

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin,

Adı Soyadı :
Numarası :
Şubesi :
Tarih :
Çalışmanın İsmi :

Dersin Hedefleri	Ölçütler	4	3	2	1
Eleştirel Düşünme	Temaları ve problemleri farklı yönleriyle ele alır mı?				
	Sanat yapıtlarındaki nitelikleri ve farklılıkları analiz edebiliyor mu?				
Yaratıcı Düşünme	Sanat çalışmasını özgün ve yenilikçi düşünceler çerçevesinde yapılandırır mı?				
	Tekniği farklılaştırmada risk alır mı?				
Problem Çözme	Sanat çalışmasını geliştirmek için farklı taslaklar ve eskizler yapar mı?				
	Tekniğe ilişkin problemlerle başa çıkar mı?				
	Problemi çözmek için çaba harcar mı?				
Etkili İletişim	Sanat çalışması hakkında grup ve sınıf arkadaşları ile konuşur mu?				
	Sanat çalışması hakkında öğretmeni ile konuşur mu?				
Araştırma/Sorgulama	Kendisine ve gruba yardımcı olabilecek örnekleri araştırır mı?				
	Sanat çalışması hakkında öğretmenin verdiği yönergeler doğrultusunda araştırmalar yapar mı?				
Bilgiyi Kullanma/Uygulama	Konuyla ilgili örnekleri grup çalışması ile ilişkilendirerek yeniden yorumlar mı?				
	Çeşitli konularda elde ettiği bilgileri sanat çalışmasını geliştirmede kullanır mı?				

Nitelik	Mükemmel	İyi	Orta	Geliştirilmeli
Puan	52-38	37-25	24-13	0-12

Yorumlar:

.....
.....
.....
.....

Öğrenci başarısına dönüt verme

Çalışma iki aşamalı olduğu için dönütlerde iki aşamada sağlanmalıdır. Birinci aşama dönütleri aşağıdadır. İkinci aşama (dereceli puanlama anahtarı ile ölçülen boyut) dönütleri ise "sanatsal çalışmalar için dereceli puanlama anahtarının altında verilmiştir.

Birinci aşama için öğrencilere bilgilenme ve araştırma süreci için ölçekten aldıkları toplam puana göre dönütler verilir. Örneğin eğer öğrenciler 38 ve üzerinde puan almışlarsa kendilerini mükemmel geliştirmişlerdir. Bu durumda mükemmel başarı gösterdikleri için kendilerine yeni bir araştırma/bilgi edinme görevi/çalışma verilerek daha ileri düzeyde gelişimleri sağlanır/desteklenir. Örnek olarak "grup arkadaşlarıyla etkili iletişim kurarak sanat çalışmasını özgün ve yenilikçi düşünceler çerçevesinde yorumladın ve yapılandırdın. İnci evingen dışında başka bir sanatçının sergisi ve eserlerini inceleyerek özgün ve yenilikçi yönlerini içeren bir rapor hazırla" şeklinde bir dönüt verilebilir. Eğer öğrencilerden orta ve düşük kategorisinde puan alanlar varsa kendilerine eksik veya hatalı yaptıkları bilgilenme veya araştırma aşaması için ilgili kısmı/çalışmayı tekrar etmeleri istenebilir veya ödev verilerek grup olarak hazırlık yapmaları istenebilir ve bir sonraki derste durumları yeniden değerlendirilebilir. Örnek olarak eleştirel düşünme becerisi ile ilgili bir eksiklikte öğretmen öğrenciyi "çalışmayla ilgili arkadaşlarında yapıcı tartışmalar yaptığın anlaşıyor fakat eserlerin nitelikleri ve diğer güncel eserlerden farklılıklarını ortaya koyan analizler yetersiz kalmıştır.

Kullanılan araçla ilgili yararlanılabilecek kaynaklar

Mamur, Nuray (2009). *Anadolu güzel sanatlar lisesi resim bölümlü öğrencilerinin sanatsal yeterliliğini ölçme ve değerlendirmede eğitsel gelişim dosyasının (portfolyo) rolü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Sanatsal çalışmalar için dereceli puanlama anahtarı

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin,

Adı Soyadı :
Numarası :
Şubesi :
Tarih :
Çalışmanın İsmi :

Ölçütler	Mükemmel (4)	İyi (3)	Orta (2)	Geliştirilmeli (1)	Derece
Anlatım ve Özgünlük	Sanatsal çalışma temaya uygun bir biçimde yapılandırılarak duygu ve düşünceler özgün bir biçimde ifade edilmiştir.	Sanatsal çalışmada temaya ilişkin duygu ve düşünceler ifade edilmiştir.	Sanatsal çalışmada temadan kopuk bir karakter geliştirilmiş ve bilinen örneklerin izlerini taşımaktadır.	Sanatsal çalışma özgün bir anlatımın izlerini taşımamaktadır.	
Araç-Gereç ve Tekniğin Kullanımı	Görsel sanat performansının anlamını güçlendirmede materyal ve tekniği analiz edip etkili bir biçimde kullanmıştır. Tekniğe ilişkin problemlerle başa çıkıp, tekniği farklılaştırma risk almıştır.	Görsel sanat performansının anlamını güçlendirmede materyal ve tekniği etkili bir biçimde kullanmıştır. Tekniğe ilişkin problemlerle başa çıkmış, fakat tekniğin sınırlılıklarını zorlamamıştır.	Materyal ve tekniği kullanmada ve tekniğe ilişkin problemlerin çözümünde öğretmeninden destek almıştır. Tekniğin kullanımında hatalar vardır.	Materyal kullanımı uygunsuzdur. Teknik yeterince anlaşılmamıştır.	
Tasarım ve Kompozisyon	Görsel tasarım öğeleri ve ilkeleri ile duyuşsal nitelikleri alışılmadık ve etkili bir biçimde kullanmıştır. Görsel bütünlüğü sağlamak için sürekli denemeler yapmıştır.	Görsel tasarım öğeleri ve ilkelerinin kullanımında başarılıdır, Görsel bütünlüğü sağlamak için oldukça sık denemeler yapmıştır.	Görsel tasarım öğeleri ve ilkelerinin kullanımında denemeler yapmıştır. Fakat kompozisyondaki görsel bütünlüğü sağlamada öğretmenin desteğini almak istemiştir.	Görsel bir bütünlük oluşturmada tasarım öğelerini ve ilkelerini kullanamamıştır.	
Çalışma Alışkanlığı	Sürece ilişkin tüm sorumluluklarını yerine getirmiş, zorluklar karşısında yılmamıştır. Beklentilerin ötesinde çalışmıştır. Öğretmen ve grup arkadaşları ile paylaşımında bulunmuştur. Görevleri zamanında bitirmiş, çalışma ortamının ve kullandığı araçların temizliğini yapmıştır.	Sorumluluk almış ve zorluklar karşısında yılmamıştır. Öğretmen ve grup arkadaşları ile paylaşımında bulunmuştur. Görevleri zamanında bitirmiş ve çalışma ortamının ve kullandığı araçların temizliğini yapmıştır.	Genellikle sürece ilişkin görevleri öğretmeninden ve grup arkadaşlarından gelen uyarılarla gerçekleştirmiştir.	Sürece ilişkin görevleri yerine getirmede yeterli bir çaba göstermemiştir.	

Nitelik	Mükemmel	İyi	Orta	Geliştirilmeli
Puan	16-13	12-9	8-5	4-0

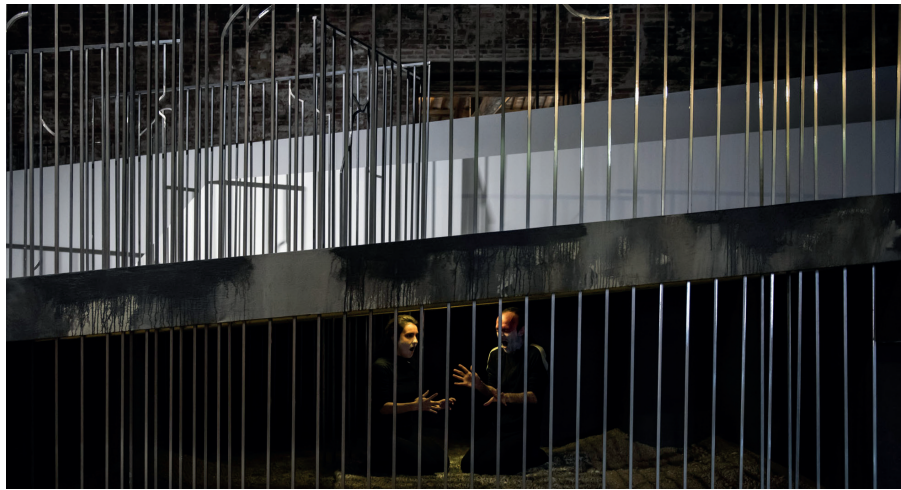
Öğrenci başarısına ikinci aşama (DPA) ile dönüt verme:

Öğrencilere Dereceli Puanlama anahtarından aldıkları toplam puana ve her bir kategoride aldıkları alt puana göre dönütler verilebilir. Örneğin eğer öğrenciler 13 ve üzerinde puan almışlarsa ve bütün alt kategorilerde dört ve üç gibi puanları varsa mükemmel performans göstermişlerdir. Bu durumdaki öğrencilere eğer zaman varsa daha iyi gelişmelerine fırsat verecek ek çalışmalar yaptırılabilir. Eğer öğrencilerden toplamda 8'den düşük ve her bir alt kategoriden orta (iki) ve düşük (bir) kategorisinde (puan alanlar varsa kendilerinden aynı çalışmayı veya daha basitleştirilmiş bir çalışmayı yapmaları istenebilir veya ödev verilerek bir sonraki derste durumları yeniden değerlendirilebilir. Örnek olarak "tasarım ve kompozisyon" açısından kötü puan alan bir öğrenciyi "Çalışman temaya uygun bir biçimde yapılandırılmış. Duygu ve düşüncelerini özgün bir biçimde ifade ettiğin anlaşılıyor. Diğer yandan görsel tasarım öğeleri ve ilkelerinin kullanımında denemelerin olmakla birlikte kompozisyondaki görsel bütünlüğü yeterince sağlayamadın. Bunun sebebi neydi? Tasarım öğelerini nasıl kullanman bütünlüğü sağlamada katkı sunar? Bunları araştırarak yeniden düzenlemen gerekir." şeklinde bir dönüt verilebilir.

Kullanılan araçla ilgili yararlanılabilecek kaynaklar

Mamur, Nuray (2009). *Anadolu güzel sanatlar lisesi resim bölümlü öğrencilerinin sanatsal yeterliliğini ölçme ve değerlendirmede eğitsel gelişim dosyasının (portfolyo) rolü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

İnci Eviner "Biz, Başka Yerde"

Venedik Bienali 58. Uluslararası Sanat Sergisi Türkiye Köşesi
11 Mayıs – 24 Kasım 2019, Sale d'Armi, Arsenale, İtalya

2.4. Gözlem formu

Öğretim programlarında psikomotor ve duyuşsal alan davranışlarıyla ilgili birçok kazanım olmasına rağmen uygulamada bu kazanımlara gereken önemin verilmediği gözlenmektedir (Turgut ve Baykul, 2013). Bu durum, bilişsel alan davranışlarının ölçülmesinde kullanılan ölçme yöntemlerinin psikomotor ve duyuşsal alan davranışlarının ölçülmesinde yetersiz kalışı ve bu davranışların ölçülmesinin oldukça güç olduğundan kaynaklanmaktadır. Ancak, tüm bilim dallarında eskiden beri sık kullanılan bir bilgi toplama yöntemi (Tekin, 1991) olan gözlem yöntemi, bu alandaki davranışların ölçülmesine olanak sağlamaktadır.

Eğitimde özellikle psikomotor (Gelbal, 2013) ve duyuşsal alan davranışlarının ölçülmesinde yaygın olarak kullanılan gözlem yöntemi (Nartgün, 2010; Turgut ve Baykul, 2013), ilgili davranışların öğretmen tarafından gözlenmesi ve bu gözlemlerin kayıt altına alınması esasları üzerine kuruludur. Öğretmenler, öğrenciler hakkında kapsamlı ve sürece dayalı olarak doğru ve hızlı bilgi edinmek ve öğrencilerin kazanımlara ulaşma derecelerini belirlemek amacıyla bu yöntemden faydalanabilirler. Gözlem formları performans ödevleri ve çalışmalarda, öğrencinin gelişim sürecini belirli zaman dilimleri içerisinde izlemek amacıyla kullanılabilir. Bunun yanında öğrencilerin kâğıt-kalem kullanımına engel bulunan durumlarda gözlem formları ile davranış gelişim sürecini izlemek mümkün olabilir. Gelişim sürecinin izlenmesi de öğrenciye ve aileye dönüt vermeyi kolaylaştırabilir (Gelbal, 2013). Gözlem yöntemi, daha önceden geliştirilen veya geliştirilecek gözlem formları, kontrol listeleri ve dereceli puanlama anahtarları kullanılarak uygulanabilmektedir.

2.7.1. Gözlem formu hazırlama

Gözlem formlarının geliştirilmesi sürecinde ilk yapılması gereken, gözlemin amacını saptamaktır. Bundan sonra, hangi davranışlarının gözleneceği sorusu cevaplanır (Turgut ve Baykul, 2013). Bunun için hedef kazanımın göstergesi sayılabilecek birtakım davranışların belirlenmesi gerekmektedir (Nartgün, 2010). Bu aşamadan sonra, gözlemin kim(ler) tarafından, nerede ve nasıl yapılacağı, gözlem sonuçlarının nasıl kaydedileceği ve puanlanacağı kararlaştırılır (Turgut ve Baykul, 2013). Örneğin, öğrencilere kazandırılmak istenen hedef "grupla iş birliği içinde çalışma alışkanlığı" ise bu hedefin göstergesi sayılabilecek davranışlar şunlar olabilir (Nartgün, 2010):

- İş birliği gerektiren grup çalışmalarına isteyerek katılma.
- Grup içindeki sorumluluklarını yerine getirme.
- Gruptaki diğer bireyleri sahip olduğu bilgi, beceri ve kaynaklarla destekleme.
- Grup içindeki çatışmaları grup içinde çözmeye çalışma.
- Grup üyelerinin farklı görüş ve düşüncelerine saygı duyma.

Öğrenciden beklenen davranışın iki çıktısı olduğu durumlarda, davranışlara karşılık gelen seçenek yapısı "gözlendi-gözlenmedi" veya "evet-hayır" vb. şeklinde düzenlenir. Bazen bir davranış tam olarak gösterilemeyebilir. Davranış kısmi olarak gösterilebilir ise gözlem formu dereceli (Gelbal, 2013) olarak da hazırlanabilir.

Bu araçların yapımı, kullanımı ve değerlendirilmesi oldukça kolaydır. Seçenek ifadeleri puanlara dönüştürülebildiği için toplam puan hesaplanabilir ve dolayısıyla gözlem sonuçları üzerinde istatistiksel çözümlenmeler de yapılabilir. Örneğin, görsel sanatlar dersinde öğrencilerin modelden desen çizme etkinliği yapmasını düşünelim. Bu etkinlik kapsamında öğrencilerin ortaya koyacağı beceriler, "Çizemedi=0, Çizdi=1" gibi bir puanlama yöntemiyle puanlanabilir. Eğer becerinin mükemmelliği de ölçülecekse puanlama, "Çizemedi=0, Çok Düşük =1, Düşük =2, Orta=3, İyi=4, Çok İyi=5" dereceli puanlama şeklinde yapılabilir. (Turgut ve Baykul, 2013).

2.4.2. Gözlem formunun kullanımı

Gözlem formunda yer alan davranışların gözlemlenebilmesi için uygun ortamların oluşturulması gerekmektedir (Nartgün, 2010). Çok karmaşık ve kısa sürede gerçekleşen becerilerin gözlemleneceği durumlarda, performans filme alınabilir ve yavaş çekimde davranışın ayrıntıları iyice gözlemlenebilir. Benzer davranışlar için performansın tekrar ettirilmesi ve her seferinde belirli kritik davranışların gözlenmesi (Turgut ve Baykul, 2013) ya da birden fazla gözlemci kullanılması önerilebilir. Gözlem formlarının kalabalık sınıflarda uygulanacağı durumlarda ise gözlenecek davranışların azaltılması, gözlem sürecinin birkaç dersi kapsayacak şekilde uzatılması veya gözlemci sayısının artırılması, karşılaşılabilecek problemlerin çözümü noktasında birer öneri olarak sunulabilir. Bunun dışında gözlem formlarının kullanımında başka problemlerle de karşılaşılması olasıdır. Bunlardan sık karşılaşılanlar aşağıda sıralanmıştır (Turgut ve Baykul, 2013):

- Davranış ifadelerinin kazanımı yansıtmaması, açık ve nesnel olmaması.
- Gözlenmek istenen davranışın yeterince gözlenmemesi nedeniyle form üzerinde gelişigüzel işaretleme yapılması.
- Gözlemcinin, kendi öznel eğilimlerine göre bazı öğrencilere daha yüksek, bazılarına daha düşük puan vermesi.
- Dereceli gözlem formlarında seçenek sayısının çok yüksek ya da çok düşük tutulması.
- İyi değerlendirilen bir davranıştan sonra iyiye, kötü değerlendirilen bir davranıştan sonra kötüye kayma eğilimi (hareleme etkisi).

2.4.3. Gözlem formu ile dönüt verme

Gözlem formları değerlendirildikten sonra karşılaşılan öğrenme eksikliklerinin giderilmesine yönelik dönütlerin işe koşulması gerekir. Dönütler sınıfın geneline yönelik olabileceği gibi sadece bir öğrenciye yönelik de olabilir. Örneğin, görsek sanatlar dersinde öğretmen öğrencilerinin içinde buldukları oyun gruplarındaki rolleri ile bu rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranıp davranmadıklarını gözlemlemek istemektedir. Tablo 5'teki üç numaralı davranış ile ilgili öğrenme eksikliği sınıfın genelini ilgilendiriyorsa öğretmen, soru-cevap yöntemini kullanarak estetik tavrın insanlar için neden önemli olduğuna ilişkin bir tartışma yaptırır. Bu davranışla ilgili öğrenme eksikliği olan bir öğrenciden ise kuralları belirlenmiş bir oyunu gözlemlemesi istenebilir. Öğretmen, ilgili davranışı gözlemlediği etkinlik süreci içerisinde de dönütler vererek eksikliklerin giderilmesine katkı sağlayabilir (Örneğin, Tablo 5'te yer alan dört numaralı davranış için gözlem sonucu "bazen" olan bir öğrenciye "Arkadaşlarına daha çok yardım etmelisin" şeklinde bir dönüt verilebilir.) Öğrencilere verilen dönütlerden sonra, ilgili davranışlar aynı ölçme aracı veya tamamlayıcı ölçme araçlarıyla tekrar gözlemlenerek öğrencilerin kazanıma ulaşma dereceleri ve dönütlerin işe yararlığı hakkında daha somut bilgiler edinilebilir.

Tablo 5. Oyun ve etkinliklere katılım gözlem formu

Gözlenecek davranışlar	Her zaman	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
1 Oyun ve etkinliklere katılır.	☐	☐	☐	☐
2 Oyun ve etkinliklerde kendine güven duyar.	☐	☐	☐	☐
3 Oyun ve etkinliklerde kurallara uyar.	☐	☐	☐	☐
4 Oyun ve etkinliklerde iş birliğine dayalı davranışlar gösterir.	☐	☐	☐	☐
5 Oyun ve etkinliklerde adil oyun anlayışına uygun davranır.	☐	☐	☐	☐
6 Oyun ve etkinliklerde bireysel farklılığı olanlarla çalışmaya isteklidir.	☐	☐	☐	☐

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.4.4. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-4

Sınıf düzeyi:	6
Öğrenme alanı:	Sanat Eleştirisi ve Estetik
Alt öğrenme alanı (Konu):	Eser İnceleme (Tasarım İlke ve Elemanları) Sen olsan nasıl çizerdin?
Değerlendirilecek göstergeler:	<ul style="list-style-type: none">• Sanatçının eserinde yansıttığı duyguları açıklar.• Sanatçının eserinde yansıttığı düşünceleri açıklar. Bu göstergeler G.6.3.2 kazanımı ile ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.
Beceriler, tutum ve değerler:	Beceriler: Çok yönlü düşünme, görsel okuryazarlık, analiz etme. Tutum: Sanat sevgisi, farklı tekniklere ilgi vs. Değerler: Farklı düşüncelere saygı.

Kullanılan ölçme ve değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gereksesi:

Gözlem formu:

Gözlem formu geniş kullanım alanına sahip bir araçtır. Dolayısıyla bu derste gözlem formunun kullanılması uygundur (Ek-2).

Uygulamaya yönelik yönergeler:

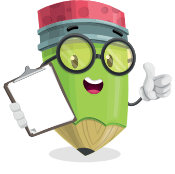
- Eser, öğrencilerin rahatça görebileceği şekilde sergilenir.
- Her öğrencinin esere ilgili rahatça konuşabileceği bir ortam hazırlanır.
- Öğrencilerin katılımı gözlemlenir.
- Öğrencilerin katılımı gözlem formuna not edilir.
(Her öğrenci çalışmasını aynı teknikle yapabileceği gibi farklı tekniklerin kullanılmasına da imkan tanınabilir.)

Öğrenci başarısına dönüt verme:

- Gözlem formu aracının kullanılması sonucunda tespit edilen eksik veya yanlış öğrenmenin giderilmesi için:
- Konuyla kopuk halde bulunan, çalışmaya başlayamamış veya geç başlamış öğrenciler teşvik edilir.
 - Öğrencilere yeni örnekler sunulabilir (Orta düzeyde devam eden ama daha iyi olabilecek öğrenciler için aynı sanatçının başka eserlerinin yanı sıra diğer arkadaşlarının çalışmaları da gösterilebilir).
 - Farklı teknikler kullanılabilir (Seçtiği çizim tekniğinde başarılı olamayan öğrenciler için daha kolay kullanılabileceği teknikler seçilebilir).
 - Alternatif etkinlikler olarak tablodaki sahne canlandırılabilir, figürlerin hareketleri taklit edilebilir, drama etkinliği yapılabilir. Ayrıca, öğretmenler tarafından incelenen tabloya ait farklı etkinlikler geliştirilebilir.
 - Ön yapı (tasarımın ilke ve elemanları) incelenir.
 - Arka yapı (eserin geçmişi, yapılış amacı, sanatçının geçmişi) incelenir.
 - Öğrenciden eseri kendine göre çizmesi istenir.
 - Öğrenci, sanatçının eserinde yansıttığı duyguları açıklar.
 - Öğrenci, sanatçının eserinde yansıttığı düşünceleri açıklar.

Yararlanabilecek kaynaklar:

- GOMBRICH, E.H. (2007). *Sanatın öyküsü* (çev: Erol Erduran-Ömer Erduran) Remzi Kitabevi.: İstanbul
- HURWITZ, Al ve M. DAY (1995). *Children and their art (Methods for the elementary school)*. Florida: Harcourt Brace College Publishers.
- ÖZSOY, Vedat. (2003). *Görsel sanatlar eğitimi resim-iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık: Ankara.

Ek-1

Hieronymus Bosch ("Hokus Pokus")

"Hokus Pokus", 1475-1505, Hieronymus Bosch, Belediye Müzesi, Saint-Germain-en Laye

Ek-2

Gözlem formu

Gözlenecek ölçütler	(1) Az	(2) Orta	(3) Çok
Resimdeki semboller			
Resmin renk düzeni			
Figürlerin beden dilini yorumlama			
Kompozisyon ve düzen			
Resmin anlatmak istedikleri			

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.4.5. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-5

Sınıf düzeyi:	5
Öğrenme alanı:	Görsel İletişim ve Biçimlendirme
Alt öğrenme alanı (Konu):	Peyzaj (Doğadan veya Fotoğraftan) (Reprodüksiyon çalışması veya açık hava etkinliği)
Değerlendirilecek göstergeler:	<ul style="list-style-type: none">Eskiz tekniklerini kullanır.Çizim yapar.Boyayı kullanır. <p>Bu göstergeler G.5.1.1. kazanımı ile ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler:	<p>Beceriler: El-göz koordinasyonu, gözlem yapma, malzeme kullanma, görsel okuryazarlık.</p> <p>Tutum: Resim sevgisi, renklendirme veya boyama istekliliği.</p> <p>Değerler: Sanat sevgisi, geleneksel ve çağdaş sanat tarihimize saygı.</p>

Kullanılan ölçme ve değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gerekçesi:

Gözlem formu:

Gözlem formu uygulamalı çalışmalar için oldukça kullanışlıdır. Herhangi bir çalışma sürecinde öğrencinin izlenmesi için elverişlidir. Bu derste psikomotor bir kazanım söz konusu olduğu için özellikle seçilmiştir (Ek-1).

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Öğrencinin peyzajda kullanacağı görsel malzemeler kontrol edilir ve eksikler tamamlanır.
- Teknik (guaj) aşamalı olarak öğretilir.
- Öğrencilere, araç-gereçleri nasıl doğru kullanabilecekleri anlatılır.
- Öğrencilere, küçük resmin nasıl büyütüleceği öğretilir.
- Öğrencilere, malzemelerini nasıl toplamaları gerektiği söylenir.
- Bu sürecin tamamı gözlemlenir.
- Gerekirse gözlem verileri not edilir.
- Öğrenciler görsel malzemelerini hazırlar (Bu etkinlik için seçilen teknik guaj boya olduğu için bu teknikte kullanılan malzemeler hazırlanır. Fakat bu etkinlikte temel amaç teknik etrafında şekillenmediği için farklı teknikler de seçilebilir).
- Öğrenci, tekniğe (guaj) uygun hareket eder (Aktivite peyzaj çalışması olsa da, yani amaç peyzaj konusunu işlemek olsa da tekniğin doğru kullanılmasına dikkat edilir).
- Öğrenci, araç-gereçleri doğru kullanır (Araç-gereçlerin nasıl kullanılması gerektiği de bu etkinlik için aktarılması gereken bir bilgidir).
- Öğrenci reprodüksiyon tekniğini kullanacaksa kareleme yöntemini tercih edebilir.
- Açık hava çalışmasında kalemle ölçü alma tekniği kullanılabilir.
- Öğrenci malzemelerini toplar (Malzemelerin toplanma süreci de bilgi gerektirir. Tekniğin doğru kullanılması malzemelerin açılmasıyla başlar, toplanmasıyla biter. Bu yüzden malzemelerin toplanma sürecinin de hatırlatılmasına gerek duyulmuştur).

Öğrenci başarısına dönüt verme

Gözlem formu aracının kullanılması sonucunda tespit edilen eksik veya yanlış öğrenmenin giderilmesi için:

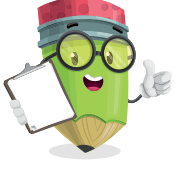
- Konu tekrarı yapılabilir (Başlangıçta tekniği takip edemeyen veya uygulama sürecinde başarılı olamayan öğrenciler için konu yeniden anlatılabilir).
- Çizim sürecinde yanlış uygulamada bulunan öğrencilere anında düzeltme yapılabilir (Nerede yanlış yapıldıysa doğrusu gösterilebilir).
- Farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanılabilir (Bu etkinlik sürecinde tekniği uygulamayan öğrenciler için peyzaj konusu sabit kalmak şartıyla daha kolay teknikler gösterilebilir. Böylece öğrencinin özgüvenini kaybetmemesi sağlanır).

Kullanılan araçla ilgili yararlanılabilecek kaynaklar

BİGALİ, Şeref. (1984). *Resim sanatı*, Ankara: Şafak Matbaası.

GOMBRICH, E.H. (2007). *Sanatın öyküsü* (çev: Erol Erduran-Ömer Erduran) İstanbul: Remzi Kitabevi.

ÖZSOY, Vedat. (2003). *Görsel sanatlar eğitimi resim-iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri*, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Ek-1

Gözlem formu

Adı Soyadı :
Numarası :
Şubesi :
Tarih :
Çalışmanın İsmi :

Gözlenecek ölçütler	Her zaman	Ara sıra	Hiç
Çalışmasına özenle başladı.	☐	☐	☐
Gözlemlerini kâğıda aktarmaya çalıştı.	☐	☐	☐
Çizim sırasında gözlem yaptı.	☐	☐	☐
Silgi kullandı.	☐	☐	☐
Kalemle ölçü aldı.	☐	☐	☐
Özenle çalıştı.	☐	☐	☐
Malzemeyi doğru kullandı.	☐	☐	☐
Teknik sıralamaya özen gösterdi.	☐	☐	☐
Arkadaşlarının çalışmalarına baktı.	☐	☐	☐
Öğretmeninden yardım istedi.	☐	☐	☐
Takıldığı yerde arkadaşlarına sordu.	☐	☐	☐

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.4.6. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-6

Sınıf düzeyi:	7
Öğrenme alanı:	Sanat Eleştirisi ve Estetik
Alt öğrenme alanı (Konu):	Müze Gezisi
Değerlendirilecek göstergeler:	<ul style="list-style-type: none">Eserdeki sosyal inanışların etkisini yorumlar.Eserdeki kültürel inanışların etkisini yorumlar. Bu göstergeler G.7.3.6. kazanımı ile ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.
Beceriler, tutum ve değerler:	Beceriler: Kültürel miras, eleştirel düşünme, estetik duyarlılık. Tutum: Sanat sevgisi, farklı kültürlerdeki resimlere ilgi. Değerler: Farklı kültürlere saygı, farklı inanışlara saygı.

Kullanılan ölçme ve değerlendirme aracı (araçları) ve kullanılma gerekçesi:

Gözlem formu:

Gözlem formu geniş kullanım alanına sahip bir araçtır. Hem teorik hem de uygulamalı derlerde kullanılabilir. Bu konu için uygun olabileceği düşünülerek (Ek-2) örnek olarak seçilmiştir.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Sosyo-kültürel inanışların sanat eseri üzerindeki etkisi üzerinde durulmalıdır.
- Sanat eseri-toplum-kültür ilişkisi üzerinde durulmalıdır.
- Müze gezisi sırasında (mümkünse birden fazla) sosyal ve kültürel farklılığı olan eserler gösterilmelidir.
- Öğrencilerin müze ortamındaki tutum, davranış ve ilgileri gözlem formu ile takip edilmelidir.
- Sanat eserinin (Ek-1) sosyal ve kültürel inanışlar üzerindeki etkisi öğrenciye çeşitli yollarla anlatıldıktan sonra öğrencinin yorumları beklenir. Bu yorumlar kişiye özel olsa da temelinde konuyla ilgili sanatsal bilgi yatmaktadır. Bu bilgiler kazanımın kapsamı içinde kabul edilebilir.
- Müze gezi planı yapılır (Müze gezi planının yapılması konusunda önceden hazırlık yapılması süreç boyunca kolaylık sağlayacaktır).
- Müzeden bir eser seçilir (Bu eser öğretmen tarafından seçilebileceği gibi seçim öğrencilere de bırakılabilir).
- Öğrenci, sosyo-kültürel inanışların sanat eseri üzerindeki etkisini yorumlar (Öncelikle sosyo-kültürel inanışlara yönelik sorular sorarak ilgi uyandırılabilir).
- Müze ortamındaki farklı eserler karşılaştırılarak bunlar sosyo-kültürel açıdan incelenebilir (En alt düzeyde soru-cevap tekniği kullanılabileceği gibi sınıfın seviyesine göre müzede çizim yapma gibi değişik etkinlikler de yapılabilir).

Öğrenci başarısına dönüt verme

- Gözlem formu aracının kullanılması sonucunda tespit edilen eksik veya yanlış öğrenmenin giderilmesi için:
- Öğretmen ön araştırma yapmalı, eserleri belirlemeli, öğrenciler müzede bu eserlere daha çok dikkat etmesini sağlamalıdır.
 - Öğrencilere müze bilinci aşılanmalıdır (Müze karşı olumsuz tutumu olan öğrenciler ile ayrıca ilgilenilmelidir).
 - Konu tekrarı yapılabilir (Müze ilgisi olduğu halde konuyu takip edemeyen öğrencilere zaman zaman müdahale edilmeli, gerekirse konu baştan anlatılmalı).
 - Yeni örnekler sunulabilir (Her öğrencinin beğenmediği eserler olabilir. Eğer seçilen resmi beğenmeyen öğrencilerin varlığı gözlemlenirse başka örnek eserler gösterilebilir).

Kullanılan araçla ilgili yararlanılabilecek kaynaklar

- DA VİNCİ, L. (2006). Da Vinci'nin Not Defteri, İstanbul: Carpe Diem Kitap
- HURWITZ, Al ve M. DAY (1995). *Children and their art (Methods for the elementary school)*. Florida: Harcourt Brace College Publishers.
- ÖZSOY, Vedat. (2003). *Görsel sanatlar eğitimi resim-iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri*, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Ek -1

Örnek eser

Ek 2

Öğrenci gözlem formu

Adı Soyadı :

Numarası :

Şubesi :

Tarih :

Çalışmanın İsmi :

Öğrencide gözlenecek davranış	Dereceler	
	Evet	Hayır
1. Eserin dönemi ile ilgilendi mi?	☐	☐
2. Eserin yapılış biçimi ile ilgilendi mi?	☐	☐
3. Yorumlayacak eser seçti mi?	☐	☐
4. Kültürle ilgili sorular sordu mu?	☐	☐
5. Eserdeki simgesel anlamlarla ilgilendi mi?	☐	☐
6. Eserde motifler aradı mı?	☐	☐
7. Figürlerin duruşunda anlam aradı mı?	☐	☐
8. Eseri yorumlamaya istekli mi?	☐	☐

2.5. Kontrol listesi

Kontrol listesi, bir ölçme aracı olarak kullanılabilir gibi bir öğretim aracı olarak da kullanılabilir. Öğrencinin bir davranışı öğrenmesi ya da bunun değerlendirilmesi evresinde neleri, hangi sıra ile ve nasıl yapacağını izlemek amacıyla kullanılır. Öğrenciden beklenen performansın en önemli gözlenebilir yanlarını içerir. Kontrol listeleri daha çok süreci ölçer ve kurallara uyulup uyulmadığını, belirli işlem yollarının izlenip izlenmediğini, bir davranışın gösterilip gösterilmediğini belirlemede önemlidir (Tekin, 2017).

2.5.1. Kontrol listesi hazırlama

- İfadeler öğrenci davranışına yönelik olmalıdır. Bu nedenle üçüncü şahıs çekimi tercih edilmelidir. Örneğin, dinliyor, yapıyor, konuşuyor, dikkat dikkat ediyor vb.
- Kazanımın/performansın alt basamaklarını mümkün olduğunca içermelidir. Bunun için de kazanımın/performansın göstergeleri listelenmeli ve her bir gösterge tabloya dâhil edilmelidir.
- Değerlendirmeyi kolaylaştırmak amacıyla gözlemlenebilir özelliklere sırasıyla yer verilmelidir.
- Eğer öğrencinin farklı zamanlardaki durumu karşılaştırılacaksa kontrol listesi tablosunda öğrencinin adı-soyadı ile birlikte tarih bilgisine de yer ayrılmalıdır.

Örneğin, "Sanat malzemelerini kullanarak rölyef veya heykel oluşturur" kazanımı üzerinden kontrol listesi örneği şu şekilde oluşturulabilir:

Tablo 6. Örnek kontrol listesi formu

Öğrencinin adı-soyadı:.....	Tarih:.....	
Malzemeler	Evet	Hayır
Kara kalem kullanıyor.	☐	☐
Resim kâğıdı kullanıyor.	☐	☐
Kil kullanıyor.	☐	☐
Kazıma bıçakları kullanıyor.	☐	☐
Elleriyle şekillendirme yapıyor.	☐	☐
Farklı açılardan bakıyor.	☐	☐
Hacim veriyor.	☐	☐
Malzemeleri ilişkilendiriyor.	☐	☐

2.5.2. Kontrol listesinin kullanımı

Kontrol listelerinde, değerlendirilmek istenen özellikler "var/yok", "evet/hayır" gibi kelimelerle veya bu kelimelerin yer aldığı sütunların "x" gibi sembollerle işaretlenmesi yoluyla belirtilir. Öğrencinin belirlenen özellikleri gözlemlenerek gözlem sırası ve/veya sonrasında ilgili kısım işaretlenir. Kontrol listeleri her bir öğrenci için bireysel olarak kullanılabilir gibi grup çalışmalarında birden fazla öğrenci için ortak olarak da kullanılabilir.

2.5.3. Kontrol listesi ile dönüt verme

Kontrol listesinden hareketle öğrencilere dönüt verilirken her bir özellik üzerinden ayrı dönüt verilmelidir. Özellikle "hayır" veya "yok" olarak işaretlenen hususlar üzerinde durularak eksikliğin/hatanın giderilmesi önemlidir. Örneğin, "Dinleyicinin işitebileceği bir sesle konuşuyor" maddesinde öğrenci için "hayır" işaretlenmişse ona konuşurken sesini biraz daha yükseltmesi konusunda telkinde bulunulmalı, doğru bir örnek dinletilmeli, eğer öğrencinin fiziksel veya psikolojik bir sorunu varsa ilgili birimlere yönlendirilmelidir.

2.5.4. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-7

Sınıf düzeyi:	4
Öğrenme alanı:	Görsel İletişim ve Biçimlendirme
Alt öğrenme alanı (Konu):	Karakalem Tekniği (Hayvanlar, bitkiler, çevre vs.)
Değerlendirilecek göstergeler:	<ul style="list-style-type: none">Malzemelerini hazırlar (Bu etkinlikte karakalem tekniği seçildiği için öncelikle malzemeler temin edilir).Tekniğe uygun hareket eder.Konuyla ilgili eskizler yapar.Açık-orta-koyu değerleri kullanır.Oran-orantıya uyar.Kâğıdı temiz tutar. <p>Bu göstergeler G.4.1.5. kazanımı ile ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler:	<p>Beceriler: Algılama, el-göz-beyin koordinasyonunu sağlama, görsel okuryazarlık.</p> <p>Tutum: Resim sevgisi, derinlik kazandırabilme istekliliği.</p> <p>Değerler: Sanat sevgisi.</p>
Kullanılan ölçme ve değerlendirme aracı (araçları) ve kullanılma gerekçesi:	
<p>Kontrol listesi:</p> <p>Bu araçlar, (Ek-1) "var-yok" düzeyinde hızlı cevap verebilen araçlardır. Öğrencilerin neyi yapıp yapmadığı konusunda hem öğrenciye hem öğretmene hızlı dönütler verebilir.</p>	
Uygulamaya yönelik yönergeler	
<ul style="list-style-type: none">Çizim ve gözlem tekniklerinden bahsedilir.Öncelikle konuyla ilgili eskizler yaptırılır.Karakalem tekniği ve incelikleri anlatılır.Açık-orta-koyu değerlere dikkat edilir.Kompozisyon kurallarına özen gösterilir.Oran-orantıya uyulur.Öğrencinin kâğıdı temiz tutmasına yardımcı olunur.Öğrencinin çalışmayı zamanında tamamlamasına yardımcı olunur.	
Öğrenci başarısına dönüt verme	
<p>Kontrol listesi aracının kullanılması sonucunda tespit edilen eksik veya yanlış öğrenmenin giderilmesi için:</p> <ul style="list-style-type: none">Konu tekrarı yapılabilir (Karakalem kullanmasını bilmeyen öğrenciler farkedildiğinde teknik yeniden anlatılabilir).Yeni örnekler sunulabilir (Uygulamaya başladıktan sonra pekiştirmek amacıyla yapılmış yeni örnekler gösterilebilir).Farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanılabilir (Aynı konuya ilişkin farklı teknik ve yöntem seçilerek ileri düzeydeki öğrencilere yeni imkanlar sunulabilir).	
Kullanılan araçla ilgili yararlanılabilecek kaynaklar	
<p>EDMAN, Irwin. (1998). <i>Sanat ve insan</i> (Çev: Turhan Oğuzkan) İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.</p> <p>ÖZSOY, Vedat. (2003). <i>Görsel sanatlar eğitimi resim-iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri</i>, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.</p>	

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ek-1

Kontrol listesi

Gözlenecek özellikler	Evet	Hayır
Malzemeleri doğru hazırladı mı?	☐	☐
Eskiz yaptı mı?	☐	☐
Kompozisyon kurallarına özen gösterdi mi?	☐	☐
Oran-orantıya uydu mu?	☐	☐
Kâğıdını ve ortamı temiz tuttu mu?	☐	☐
Malzemeleri topladı mı?	☐	☐

2.6. Öz, akran ve grup değerlendirme

Bu bölümde biçimlendirici değerlendirme araçlarından öz, akran ve grup değerlendirme araçlarından bahsedilmektedir. İlk olarak "öz, akran ve grup" değerlendirme formlarının ne olduğu hakkında genel bilgi verilmekte, ardından araçların geliştirilme süreci birer örnek üzerinde gösterilmekte ve son olarak da uygulamada dikkat edilmesi gereken hususlara yer verilmektedir.

2.6.1. Öz değerlendirme

Öz değerlendirme, öğrencilerin çalışmalarına ve davranışlarına ilişkin yansıtıcı düşünce ve değerlendirme yeterliklerini geliştirilmesi açısından önemli bir değerlendirme aracıdır. Öğrencilerin kendilerini bağımsız bir şekilde sorgulayarak öğrendiklerini, ürettiklerini ve ortaya koydukları ürünleri değerlendirmeleri, gözden geçirmeleri ve iyileştirmeleri için; aynı zamanda güçlü ve zayıf yönlerini keşfederek ortaya koymaları açısından önemlidir. Ayrıca, öğrencilerin öğrenmelerini teşvik edebilen bir araç özelliği de taşımaktadır. Öğrenciler öz değerlendirme yaparken kendilerini daha iyi tanıma, keşfetme ve ifade etme fırsatı bulurlar. Her öğrenci kendi öğrenmesini geliştirmek için sorumluluk almalı ve öz değerlendirme yaparak öğretmenleriyle birlikte sürece dâhil olmalıdır.

a) Öz değerlendirme formu hazırlama

Öğrenciler farklı gelişim düzeylerinde oldukları için öz değerlendirme formu hazırlanırken öğrencilerin gelişimsel düzeyleri göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, öğretim programında yer alan kazanıma bağlı göstergeler öz değerlendirme formu hazırlanırken ölçüt olarak kullanılabilir. Öğrencinin öğretim sürecinde ulaşması beklenen kazanımlara ne ölçüde ulaştığının bu form yardımıyla daha kolay değerlendirilebilmesi beklenmektedir. Bu yolla öğrencinin değerlendirme sürecine aktif katılımı ve kendi performansı hakkında kendi değerlendirmelerini yapabilmesi sağlanmış olur.

Bir öz değerlendirme formu hazırlamada dikkat edilecek önemli hususlar şunlardır:

- Dersin hangi aşamasında öz değerlendirme formu kullanılacağına karar verilir.
- Konu sonunda ulaşılabilecek kazanım göstergeleri listelenir.
- Bu göstergeler öz değerlendirme form ifadesine dönüştürülür.
- Formlarda madde ve seçenek sayısı fazla olmamalıdır.
- Form tasarımı yapılırken öğrencilerin farklı gelişim düzeyleri (ilkokul, ortaokul) göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin, küçük yaş grubu öğrenciler için hazırlanan formlarda yazılı ifadeler sade olmalı ve görsellerle desteklenmelidir.
- Farklı içerik ve konular için farklı öz değerlendirme formları geliştirilmelidir.

Takip eden sayfalarda yer alan iki öz değerlendirme formu örneği, öğrencilerin grup içi görev ve sorumluluklarını değerlendirmeleri için hazırlanmıştır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Öz Değerlendirme Formu -1

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin,

Adı Soyadı :

Numarası :

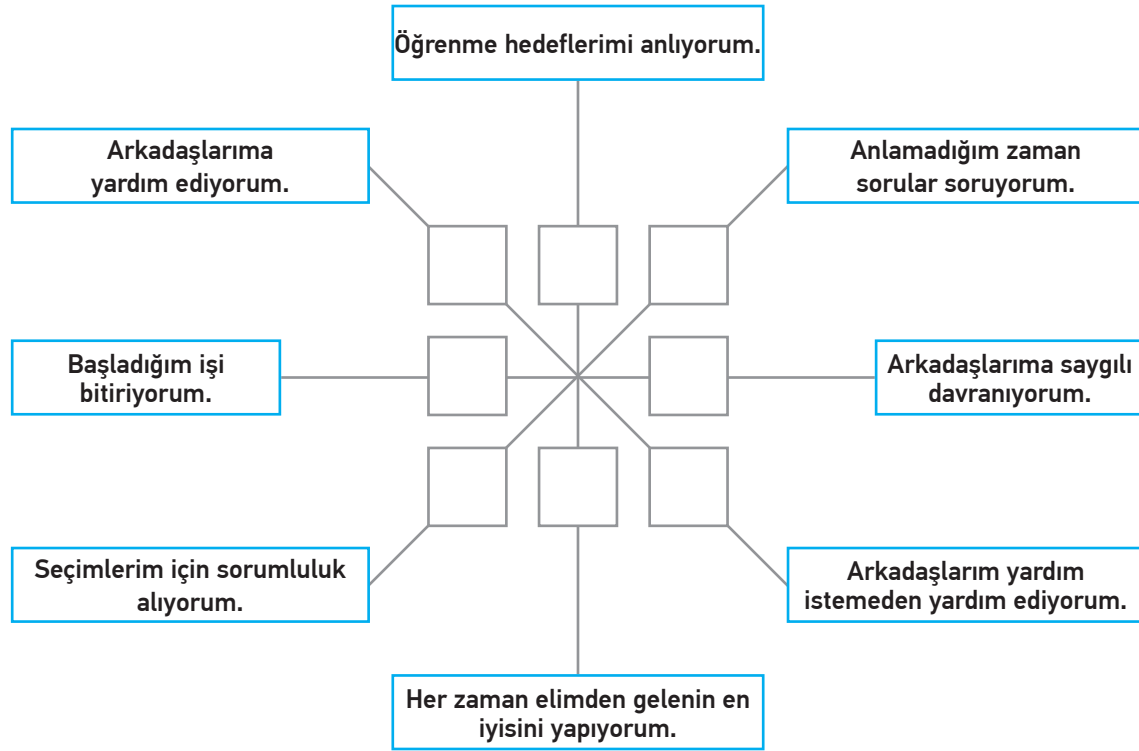
Şubesi :

Tarih :

Çalışmanın İsmi :

Sevgili öğrencim, aşağıda yer alan ifadelerin altında bulunan kutucuğu “bana çok benziyor” diye düşünüyorsan **yeşile** “bana biraz benziyor” diye düşünüyorsan **maviye** “bana hiç benzemiyor” diye düşünüyorsan **kırmızıya** boya.

Şekil 9. Öz değerlendirme örneği-1

Öz Değerlendirme Formu -2

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin,

Adı Soyadı :
Numarası :
Şubesi :
Tarih :
Çalışmanın İsmi :

Kendimi Değerlendiriyorum

Ölçütler	Hiçbir Zaman	Bazen	Sık sık	Her Zaman
Grup çalışmasında katkıda bulundum.	☐	☐	☐	☐
Grupta bilimsel ve yaratıcı fikirler ürettim.	☐	☐	☐	☐
Grupta herkesle uyum içerisinde çalıştım.	☐	☐	☐	☐
Grupta üstüme düşen tüm sorumluluğu yerine getirdim.	☐	☐	☐	☐
Grupta diğerlerinin fikirlerine saygılı oldum.	☐	☐	☐	☐

Şekil 10. Öz değerlendirme örneği-2

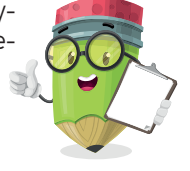

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Aşağıda verilen üçüncü öz değerlendirme formu örneği ise öğrencinin yansıtıcı düşüncelerini ortaya koymaya yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu tür öz değerlendirme formlarında aşağıda yer alan ifadelere benzer ifadeler kullanılabilir:

Öz Değerlendirme Formu -3

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin,

Adı Soyadı :

Numarası :

Şubesi :

Tarih :

Çalışmanın İsmi :

- Bu çalışmada bana kolay gelen:.....
.....
.....
- Bu çalışmada en çok beğendiğim:.....
.....
.....
- Bu çalışmada en çok zorlandığım:.....
.....
.....
- Bu çalışma bence farklı yapılabilirdi.
Örneğin;.....
.....
.....
.....

Şekil 11. Öz değerlendirme örneği-3

b) Öz değerlendirme formunun kullanımı

Öz değerlendirme her ne kadar öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerini ortaya koymaya yarasa da onlardan her zaman ve her şey hakkında yansıtıcı düşünceleri istenmemelidir çünkü kısa süre sonra sürekli öz değerlendirme yapmaktan sıkılacaklardır.

Ancak burada dikkat edilmesi gereken ikinci önemli nokta, öz değerlendirme aracının öğrencilerin kendi notlarını verdikleri bir değerlendirme aracı olarak kullanılmamasıdır. Eğer bu araç not verme amacıyla kullanılırsa, öğrenciler ne kadar dürüst olurlarsa olsunlar kendilerine verdikleri notların gerçeği yansıtmadığı, kendilerine oldukça yüksek notlar verdikleri ve yaptıkları hataları göz ardı ettikleri görülebilir. Bu nedenle, öz değerlendirmenin etkili olabilmesi için doğru bir amaca hizmet edecek şekilde kullanılması gerekmektedir.

Bu nedenle, öğrencilere öğrendiklerinin neden önemli olduğunun vurgulanması, hangi öğrenme stratejilerinde başarılı oldukları, neye odaklanmaları gerektiği ve niçin bunun önemli olduğu net olarak belirtilmelidir.

Ayrıca, öz değerlendirme araçlarının öğrencilere tanıtılması, ne işe yaradıklarının ve ne amaçla kullanılacaklarının çok iyi şekilde açıklanması gerekir. Özellikle vurgu yapılması gereken unsurlardan biri de öğrencilere dürüst cevap vermeleri, duygu ve düşüncelerini çekinmeden, utanmadan ve korkmadan yazmaları gerektiğinin söylenmesidir. Bu araçların geliştirilme aşamasında öğretmenler sınıfla birlikte ölçütler belirler ve daha sonra belirli aralıklarla öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri sağlanır.

c) Öz değerlendirme formu ile dönüt verme

Sınıflarda öğrencilere uygulanan öz değerlendirme formları daha sonra toplanıp gözden geçirilmelidir. Öz değerlendirme formlarının yanı sıra aynı öğrenciye ait bireysel değerlendirme formu ve akran değerlendirme formları karşılaştırılmalı, bunların birbiriyle ne kadar tutarlı olup olmadığına bakılmalıdır. Bu karşılaştırma yapıldıktan sonra her öğrenciye ait çok kısa değerlendirme cümlelerinin yazıldığı kayıtlar tutulmalıdır. Bunlar her öğrencinin gelişiminin takibini sağlar ve kolaylaştırır.

Bu değerlendirmeler sonucunda problem yaşayan ve kendisiyle ilgili olumsuz değerlendirme yapan öğrencilerle bireysel olarak konuşulmalı ve problemin ne olduğu ve nasıl çözülebileceği tartışılmalıdır. Buradan alınan bilgiler öğrenci ürün dosyalarına konularak ebeveynlerle paylaşılmalıdır. Aynı zamanda tutulan rapor ve formlar rehber öğretmenle paylaşılarak onların da yardımına başvurulabilir.

Öğrencilerin neleri başarabildikleri ve “henüz” neleri başaramadıkları tam olarak bilinmeli ve buna göre değerlendirme yapılmalıdır. Öğrencilere süreç içinde dönütler verilerek neleri yanlış, neleri doğru yaptıkları ifade edilmeli, böylece gelişimlerinin farkında olmaları sağlanmalıdır. Doğru ve yansız değerlendirme yapmak için her öğrenciye ait bir rapor defteri (dosyası) tutulmalıdır. Bu defterde hangi öğrenme ve gelişim alanlarına yer verileceğine karar verilmeli (akademik hedefler, beceriler, öğrenme yaklaşımı vb.), bunları belirlerken de kesin ve net olunmalıdır. Akademik ve akademik olmayan davranışlar iyi belirlenmeli ve eğer akademik başarı ölçülecek ise çaba, sınıf içi davranış, devam-devamsızlık, derse yönelik tutum gibi akademik olmayan faktörler bu değerlendirmenin içine katılmamalıdır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.6.2. Akran değerlendirme

Akran değerlendirme, öğrencinin gerçekleştirdiği etkinliğin veya ürünün önceden belirlenmiş ölçütlere göre arkadaşları tarafından değerlendirilmesidir. Akran değerlendirme, grup çalışmalarında grup üyelerinin birbirlerinin performanslarını değerlendirmesi amacıyla kullanılabilir. Bu form, öğrencilerin sosyal becerilerinin gelişimine katkı sağlamanın yanı sıra objektif karar verme becerilerini, eleştirme yeteneklerini ve öz farkındalıklarını da geliştirmeye yardımcı olur.

a) Akran değerlendirme formu hazırlama

Akran değerlendirme formu hazırlanırken de çocukların gelişimsel düzeyleri göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, öğretim programında yer alan kazanımlar akran değerlendirme formu hazırlanırken ölçüt olarak kullanılabilir. Öğrencinin öğretim sürecinde ulaşması beklenen kazanımlara ne ölçüde ulaştığının bu form yardımıyla daha kolay değerlendirilebilmesi beklenmektedir. Bu yolla öğrencinin değerlendirme sürecine aktif katılımı ve arkadaşlarının performansı hakkında kanaat oluşturması sağlanmış olur.

Bir akran değerlendirme formu hazırlamada dikkat edilecek önemli hususlar şunlardır:

- Dersin hangi aşamasında akran değerlendirme formu kullanılacağına karar verilir.
- Konu sonunda ulaşılabilecek kazanım göstergeleri listelenir.
- Bu göstergeler akran değerlendirme form ifadesine dönüştürülür.
- Formlarda madde ve seçenek sayısı fazla olmamalıdır.
- Form tasarımı yapılırken öğrencilerin farklı gelişim düzeyleri (ilkokul, ortaokul) göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin küçük yaş grubu öğrenciler için hazırlanan formlarda yazılı ifadeler sade olmalı ve görsellerle desteklenmelidir.

b) Akran değerlendirme formunun kullanımı

Akran değerlendirme aracı ortak hazırlanan grup ödevlerinde ve sunumlarda, grup olarak hazırlanmış performans görevlerinin değerlendirilmesinde ve uygulamaya dayalı öğrenci çalışmalarında kullanılabilir. Akran değerlendirme hem öğrencilerin grup içindeki bireysel çabalarını ortaya koymada hem de gruba katkısını değerlendirmede etkili araçlardan biridir. Ancak bu aracın etkili ve faydalı olabilmesi için sınıfta öğrencilere akran değerlendirme hakkında bilgi verilmeli, amacına ve önemine vurgu yapılarak değerlendirme ölçütleri ve akrandan beklenenler çok iyi bir şekilde ifade edilmelidir.

Uygulama aşamasında dikkat edilmesi gereken ilk şey, öğrencilerin akranlarına adil davranmalarıdır. Birbirlerine ilişkin değerlendirme yapacak bireyler çok yakın arkadaşlardan seçilmemeli ve tarafsız değerlendirme yapmaları konusunda uyarılmalıdır. Yapılan değerlendirmenin gerçek amacının öğrencilerin birbirlerinden dönüt almasını sağlamak olduğuna, herhangi bir puanlama veya notlandırma yapılmayacağına ve bu aracın tamamen biçimlendirici bir şekilde kullanılacağına vurgu yapılmalıdır.

c) Akran değerlendirme formuna dönüt verme

Öz değerlendirme başlığı altında verilen öneriler akran değerlendirme formları için de kullanılabilir.

2.6.3. Grup değerlendirme

Grup değerlendirmesi, bir gruba ait çalışmaların veya ürünlerin öğretmen, sınıftaki diğer gruba ait üyeler veya kendi gruplarında bulunan üyeler tarafından değerlendirilmesi şeklinde yapılır. Grup ödevinin temel hedefi sadece çalışılan konunun öğrenilmesi değil; ortak hareket edebilme, farklı görüşlere saygı duyma, ortak plan yapabilme, bilgiyi paylaşma, grup lideri olma, sorumluluk alma ve yardımlaşma gibi davranışları da kazandırmaktır.

a) Grup değerlendirme formu hazırlama

Grup değerlendirme formu hazırlanırken öncelikle öğrencilerin gelişim düzeyleri dikkate alınmalıdır. Ayrıca öğretim programında yer alan kazanımlar grup değerlendirme formu hazırlanırken ölçüt olarak kullanılabilir. Öğrencinin öğretim sürecinde ulaşması beklenen kazanımlara ne ölçüde ulaştığının bu form yardımıyla daha kolay değerlendirilebilmesi beklenmektedir. Bu yolla öğrencinin değerlendirme sürecine aktif katılımı ve grup arkadaşları hakkında değerlendirmeler yapabilmesi sağlanmış olur.

Bir grup değerlendirme formu hazırlamada dikkat edilecek önemli hususlar şunlardır:

- Dersin hangi aşamasında grup değerlendirme formu kullanılacağına karar verilir.
- Konu sonunda ulaşılabilecek kazanım göstergeleri listelenir.
- Bu göstergeler grup değerlendirme form ifadesine dönüştürülür.
- Formlarda madde ve seçenek sayısı fazla olmamalıdır.
- Form tasarımı yapılırken öğrencilerin farklı gelişim düzeyleri (ilkokul, ortaokul) göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin küçük yaş grubu öğrenciler için hazırlanan formlarda yazılı ifadeler sade olmalı ve görsellerle desteklenmelidir.

b) Grup değerlendirme formunun kullanımı

Öğrencilere grup ödevleri verildiği zaman genelde ödevin hazırlanma ve teslim (sunum, performans, uygulama vb.) aşamasında sıklıkla grup üyelerinden şikayetler geldiği gözlenir. Grupta herkesin eşit çalışmadığı ya da bazılarının sürece hiç katkı sağlamadığı, hatta sadece bir kişinin bütün sorumluluğu üstlendiği ve grup çalışması yapılması yerine bu kişinin tek başına işin üstesinden gelmeye çalıştığı dile getirilir. Bu, grup ödevlerinin en büyük sorunlarından biridir. Bu nedenle, öğretmenlerin büyük bir kısmı grup ödevi vermek yerine bireysel ödevler vermeyi tercih etmektedir. Ancak öğrencilerin yukarıda verilen ve öğrenilmesi istenen konunun dışında ifade edilen davranışları öğrenmesi oldukça önemlidir. Bu nedenle, grup ödevinde yaşanabilecek problemleri azaltabilecek tedbirler alınabilir. Yaşanabilecek bir diğer sorun ise öğrencilere bir araştırma konusu verildiğinde genelde konunun internette bulunup kopyalanması, hiç okunmadan ve üzerinde emek harcanmadan teslim edilmesi veya işin ebeveynlere ya da başkalarına yaptırılmasıdır. Bu noktada, öğrencilere en başta belirli yönerge ve kurallar verip yaşanabilecek olası problemler için tedbir almakta fayda vardır.

c) Grup değerlendirme formuna dönüt verme

Örneğin, ödev teslim edildikten sonra grup üyelerine ödev hakkında sözlü kısa bir sınav yapılarak o ödev için çalışan, emek veren ve konu hakkında bilgi sahibi olanlar tespit edilerek adil bir puanlama yapılabilir. Diğer bir alternatif ise şu şekilde olabilir: Örneğin, bir grup çalışmasında 500 puan üzerinden grubun toplamda aldığı puan 475 olsun. Öğretmen grup üyelerine "Bu puanı aranızda eşit dağıtım mı yoksa herkese ayrı ayrı hak ettiği puanı mı vereyim?" diye sorar. Burada öğretmen iki durumla karşılaşabilir: İlkinde öğrenciler aldıkları puanın eşit paylaşılmasına karar verebilir ve kendi aralarında uzlaşma sağlayarak az çalışana da aynı notun verilmesine rıza gösterebilir. İkincisinde ise az çalışan kişi dürüst davranarak hak etmediğini söyleyip az not almaya gönüllü olabilir.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Akran ve Grup Değerlendirme Formu

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin,

Adı Soyadı :
Numarası :
Şubesi :
Tarih :
Çalışmanın İsmi :

Sevgili öğrenciler,

Bu formda grup olarak çalışmada yerine getirdiğiniz görevlere ilişkin ifadeler yer almaktadır. Bu ifadeleri inceleyerek arkadaşlarınıza grup içerisindeki görevleri yerine getirme durumuna göre uygun sayıda ★ sembolü vermeniz beklenmektedir.

★★★★ : iyi

★★★ : orta

★ : geliştirilebilir

İfadeler	Gruptaki arkadaşlarınızın isimleri			

Grup toplantılarına katılma				
Grup çalışması için birlikte plan hazırlama				
Gruptaki görevini zamanında yerine getirme				
Çalışma süresince yararlı fikirler üretme				
Grup üyeleri ile yardımlaşma				

Şekil 12. Akran değerlendirme örneği

Şimdi ise grup olarak çalışmanızı değerlendirmeniz beklenmektedir. Aşağıdaki ifadeler sizin grubunuzda yapılmışsa “Evet”, yapılmamışsa “Hayır”ı işaretleyiniz.

Ölçütler	Evet	Hayır
Grup çalışması için plan hazırladık.	☐	☐
Çalışmamızı zamanında bitirdik.	☐	☐
Çalışmamızı eksiksiz yaptık.	☐	☐
Çalışma sırasında birbirimizle fikir alışverişinde bulduk.	☐	☐
Çalışma sırasında birbirimizin fikirlerine önem verdik.	☐	☐
Çalışma sırasında birbirimize yardım ettik.	☐	☐

Aşağıdaki ifadelerde boş bırakılan yerlere grup çalışmanızla ilgili görüşlerinizi yazmanız beklenmektedir.

Grup çalışmamızla ilgili görüşlerim:

1. Grubumuzdaki görev dağılımını
.....
.....
..... şeklinde yaptık.

2. Grubumuzda en verimli çalışanlar
.....
.....

3. Grupla çalışmanın en güzel yanı/yanları
.....
.....

4. Grupla çalışmanın en zor yanı/yanları.....
.....
.....

5. Bir dahaki grup çalışmasında
.....
.....değiştirmek isterim.

6. Aynı çalışmayı tekrar yapacak olsam
.....
..... şeklinde değiştirdim.

Şekil 13. Grup değerlendirme örneği

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.6.4. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-8

Sınıf düzeyi:	5
Öğrenme alanı:	Görsel iletişim ve biçimlendirme
Alt öğrenme alanı (Konu):	Sanat ve dijital teknoloji
Süre:	40 dk.
Değerlendirilecek göstergeler:	<ul style="list-style-type: none">Görsel sanat çalışmasını oluştururken ihtiyaç duyacağı uygulama basamaklarını belirler ve kullanır.21. Yüzyıl sanatçı ve tasarımcılarının kullandıkları dijital teknolojileri tanır.Dijital sanat uygulamalarında çizgi, doku, şekil, biçim, değer (valör), ton, renk ve mekân öğelerinden birkaçını ya da tamamını kullanır.Dijital sanat uygulamalarında ritim, hareket, oran, denge, vurgu, uyum, bütünlük, örüntü ilkelerinden birkaçını ya da tamamını kullanır.Çalışma için konu belirleme, buna uygun sanat türüne karar verme ve özgün sanatsal çalışma gerçekleştirme yeteneği sergiler. <p>Bu göstergeler G.5.1.1, G.5.1.5 ve G.5.1.7 kazanımları ile ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birkaçına veya tamamına ulaşması hedeflenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler:	<p>Beceriler: Sanatsal çalışma için beyin fırtınası yapma, fikirleri sentezleme, çalışmayı tasarlama, sanatsal eskiz yapma ve üretme becerisi sergiler. 21. Yüzyıl sanatçı ve tasarımcılarının kullandıkları dijital teknolojileri düzeyine uygun olarak sanatsal çalışmada kullanır. Sanatın dilini ve uyguladığını dijital ortamda kullanma becerisi gösterir.</p> <p>Tutum: Dijital teknolojilerin sanatsal yaratmada ve çözüm üretmedeki etkisini önemser ve olumlu bulur; dijital sanat eserinin özgünlüğünü takdir eder ve sanatçıya saygı duyar.</p> <p>Değerler: Sanatla teknolojinin uyumunun önemini takdir eder.</p>

Kullanılan ölçme ve değerlendirme aracı (araçları) ve kullanılma gerekçesi:

Öz değerlendirme formu:

Görsel sanatlar derslerinde biçimlendirici değerlendirme araçlarından biri olarak öz değerlendirme formu kullanılabilir. (Ek-1) Form, öğrencilerin sanatla ilgili kuramsal bilgilerinin ve sanatsal çalışmalarına ilişkin düşünce ve değerlendirme yeterliklerinin geliştirilmesine katkı yapıcı bir araçtır. Öğrencilerin kendi kendilerini değerlendirmeleri, onların kuramsal konularda gösterdikleri gelişim düzeyleri ile sanatsal uygulama becerilerindeki ulaştıkları düzeyi, eksikliklerini, güçlü ve zayıf yönlerini kendilerinin görmelerine hizmet eder. Böylelikle bir taraftan kendilerini daha iyi ifade etme fırsatı elde ederlerken diğer taraftan da öğrenmelerini ve uygulama becerilerini daha ileriye taşıma imkânı elde ederler.

Uygulamaya yönelik yönergeler

Dijital Resim Yapıyorum

- Öz değerlendirme formuna konu oluşturan Dijital Resim Yapıyorum uygulaması için aşağıdaki yönerge kullanılır:
- Öğrencilere okullarda bulunan tablet bilgisayarlar dağıtılır. Bulunmaması halinde normal bilgisayar ya da cep telefonu kullanılabilir.
- Öz değerlendirme formu için öğretmenler değerlendirme ölçütleri ya da kullanılacak bazı maddeler belirleyebilir. Bunları öğrencilerle birlikte tartışarak da hazırlayabilirler.
- Öğrencilerin öncelikle resmini yapmaktan zevk alacakları bir konuyu hayal etmeleri istenir. Daha sonra belirledikleri konuların bir listesi çıkarılır. Öğretmen bu konuların dijital resimler haline getirilme aşamalarını her bir öğrenciye ayrı ayrı göstererek açıklar. Kullanma güçlüğü çekenlerle ve dezavantajlı öğrencilerle örnek birer uygulamayı birlikte yapabilirler. Daha sonra öğrencilerin özgün dijital resimler yapmaları istenir.
- Çalışmalar tamamlandıktan sonra her bir öğrenciye Ek-1'deki öz değerlendirme formu dağıtılır ve doldurmaları istenir.

Öz değerlendirme formuna dönüt verme

- Öğretmen dijital sanat çalışmasından sonra dağıttığı öz değerlendirme formlarını toplar ve her bir öğrenciye Ek-1'dekine benzer ayrı ayrı dönüt verir. Bu dönütler onların kendilerinde gördükleri zayıf yönleri güçlendirmeye, tablet, bilgisayar ya da cep telefonu yoluyla kullanılacak programın daha etkili kullanılmasına ve/veya sanatsal öge ve ilkelerin dijital olarak kullanılmasıyla ortaya çıkan sorunların giderilmesine yönelik olabilir. Ayrıca yapılan sanatsal çalışmalar dijital tahtaya yansıtılarak her bir öğrencinin yapmış olduğu kendi değerlendirmesini arkadaşlarıyla paylaşması ya da istenirse akran ve grup değerlendirmesi gerçekleştirilebilir. Bu durumda da biçimlendirici bir değerlendirme olabilmesi için eleştirilerin öğretmen kontrolünde, öğrenmeyi ve uygulamayı ileriye taşıyacak nitelikte yapıcı ve tamamlayıcı olmasına özen gösterilir.
- Ders içerisinde ve sonunda öğrenci öz değerlendirme sürecinin niteliğini belirleyerek dönüt vermek üzere bir dereceli puanlama anahtarı (DPA) kullanılabilir (bk. Ek-1).
- Bütün çabalara rağmen öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Kullanılan araçla ilgili yararlanılabilecek kaynaklar

- Mamur, N. (2009). *Anadolu güzel sanatlar lisesi resim bölümlü öğrencilerinin sanatsal yeterliliğini ölçme ve değerlendirilmede eğitsel gelişim dosyasının (portfolyo) rolü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özsoy, V. – Ayaydın, A. (2015). *Görsel tasarım öge ve ilkeleri (Visual design elements and prenciples)*, Ankara: PegemA Yay.
- Özsoy, V. – Alakuş, A.O. (2017). *Görsel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri*, (İkinci Baskı), Ankara: PegemA Yay.
- Özsoy, V. – Mamur, N. (2019). *Görsel sanatlar Öğrenme ve Öğretme Yaklaşımları*, Ankara: PegemA Yay.

Ek-1

Öz değerlendirme formu

Dijital resim yapıyorum

Sevgili öğrenciler bu Öz Değerlendirme Formu "Dijital Resim Yapıyorum" konulu sanatsal çalışmalarınızı kendi kendinizi değerlendirerek, eksiklerinizi, uygulama sırasında zorlandığınız yönleri ve çalışmanızın resimsel özelliklerini bir kez daha gözden geçirmenize yardımcı olmak üzere hazırlanmıştır. Bu formu doldurarak çalışmalarınızın daha doğru bir teknolojik uygulamayla ve sanatsal anlatımla daha çok beğeneceğiniz ve hayal ettiğiniz konuyu daha doğru aktarabileceğiniz bir yapıya kavuşması mümkün olabilir.

Aşağıdaki ölçütler size kendinizi değerlendirmede yardımcı olabilecektir. Eğer buraya eklenmesini ya da buradan çıkarılmasının doğru olduğunu düşündüğünüz maddeler varsa lütfen bildirin.

Adı Soyadı :

Numarası :

Şubesi :

Tarih :

Dijital resim çalışmasında bana kolay gelen:

.....

.....

Bu çalışmada en çok beğendiğim:.....

.....

.....

Bu çalışmada en çok zorlandığım:.....

.....

.....

Bu çalışmayı daha farklı yapabilirdim. Örneğin;

.....

.....

Dijital resim çalışmasında yeni bilgiler ve uygulama deneyimleri edindim. Örneğin;.....

.....

.....

Bazı konularda kendimi daha çok geliştirmem gerekiyor. Örneğin;

.....

.....

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Kendimi Değerlendiriyorum

Bilgim ve sanatsal uygulama becerilerim	Geliştirilebilir	Orta	İyi	Çok iyi
Sanatsal uygulamam için seçtiğim konum				
Özgün ve yaratıcı düşünme gücüm				
Tableti (bilgisayarı) resim için kullanma becerim				
Tablette resim programını kullanma becerim				
Resmimde çizgi, doku, şekil ve formları kullanma becerim				
Resmimde renkleri kullanma becerim				
Mekân ve perspektif becerim				
Resmimde oran ve bütünlük				
Resmimde ritim ve hareketlilik				
Resmimde denge ve vurgu				

Öz değerlendirme formuna dönüt verme

Öğretmen ders sırasında ve sonunda kullanabileceği öz değerlendirme formları ile biçimlendirici değerlendirmeler yapabilir. Öğretmen yukarıdaki örnek formda yer alan her iki bölümdeki maddelere verilen cevapları dikkatle inceler ve öğrencinin zorlandığını yazdığı konularda ona "Acaba içinde insan figürü olan bir manzara çizsen daha mı iyi olurdu? Böylelikle resmin daha hareketlenebilirdi" gibi ya da "Zorlandığını düşündüğün perspektif çiziminde bir yerine iki kaçış noktası kullansan belki konuyu daha iyi yansıtabilirdin. İstersen bunu bir dene" gibi dönütlerle gelişmeye katkıda bulunabilir. Aynı şekilde "Tabletteki resim programının açıklamalarını daha dikkatli incelemen, sana sunacağı farklı çizim olanaklarını keşfetmene yardımcı olabilir" ya da "Resmin kompozisyon bütünlüğü için hayal ettiğin konuyu belki de bir çerçeve içinde vermen daha etkili bir görüntü elde etmene yardımcı olabilir" veya "Kullandığın renklerin çeşidini artırarak ve figürleri dengeli dağıtarak bütünlüğü sağlayabilirsin" gibi dönütler öğrencinin çalışmasını daha da ileriye götürmesine yardımcı olur. "İnsan figürü ile mekânın büyüklüğünü dengeleyebilmen için oranlarını karşılaştırabilirsin; nesnelerin geriye doğru gittiklerinde küçüldüklerini hatırla" gibi dönütler de katkı yapacaktır. Çalışmalarında daha yavaş ilerleyen ya da dezavantajlı gruplar için öğretmen daha sık ve uygulamaya yardımcı olarak dönütler vermeli, onların özel durumları ve ihtiyaçları için önlem almalıdır.

Bütün çabalara rağmen öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

2.6.5. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-9

Sınıf düzeyi:	5
Öğrenme alanı:	Kültürel Miras, Sanat Eleştirisi ve Estetik
Alt öğrenme alanı (Konu):	Görsel Kültür
Süre:	Ders bir proje olarak hazırlanır ve konu iki haftada (80 dk.) işlenir. Görsel kültür ve etkileri için ilk hafta: 40 dk.; uygulama için ikinci hafta: 40dk.
Değerlendirilecek göstergeler:	<p>Görsel kültür açısından: Öğrenciler;</p> <ul style="list-style-type: none">• Medyada karşılaştıkları görsel öğeler ve imgelerde var olan anlamları sorgular,• Afiş, billboard, gazete, dergi, ambalaj, TV vb. gibi reklamlarda kullanılan görseller ile bazı çizgi film ve çizgi romanların aslında göründükleri gibi masum olmayabileceklerinin, içlerinde birçok anlam katmanları olabileceğinin farkına varır,• Eleştirel bakış açısı geliştirerek görsel kültüre yönelik farkındalık kazanır,• Görsel kültürü anlamlandırabilen, değerlendirebilen ve bilinçli bir biçimde tüketebilen birey olur. <p>Sanatsal uygulama açısından: Öğrenciler;</p> <ul style="list-style-type: none">• Görsel öğeler ve imgelerde var olan anlamları sanatçıların yorumlama biçimlerini bilir,• Görsel öğeler ve imgelerde var olan anlamları eleştirel olarak ve sanatsal yolla yorumlar,• Sanatsal çalışmada konuya uygun uygulama yöntem ve tekniklerini geliştirir. <p>Bu göstergeler G.7.2.3, G.7.3.7 ve G.7.3.8 kazanımları ile ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birkaçına veya tamamına ulaşması hedeflenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler:	<p>Beceriler: Sosyo-kültürel bilgi, medya eleştirisi, eleştirel düşünme becerisi, görsel okuryazarlık ve algı gelişimi, sanatsal uygulama bilgi ve becerisi, beyin, göz ve el koordinasyonu sağlama.</p> <p>Tutum: Görmek ve bilmek arasındaki ilişkiyi bilinçli oluşturma. Medyadaki görsellerin birçok anlam katmanı olduğunun farkında olma bilinci. Eleştirel içerikli sanat ve tasarım eserlerine hoşgörü.</p> <p>Değerler: Sorgulayıcı, geniş bakış açısı olan, medyayı doğru kullanabilen, eleştirel ve yaratıcı kültürel yapıya sahip, görsel kültür içerisindeki gizli ideolojik mücadeleleri görebilen, gittikçe karmaşıklaşan günlük görsel çevreye anlamlı tepki verebilme yetisine sahip bireyler.</p>
Kullanılan ölçme ve değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gerekçesi:	
<p>Çalışma Yaprakları</p> <p>Görsel sanatlar dersi kuramsal bilgi ve uygulamadan oluştuğu için öğrencilerin öncelikle çağdaş sanatçıların ve günümüz popüler kültürünün imgelerini iyi kavraması sonra da eleştirel bir bakış açısıyla sanatsal uygulaması yapabilmesi gerekir. Bu açıdan çalışma yaprakları, görsel kültür kuramına dayalı bir ders planının işleniş sürecinde, özellikle konuların pekiştirilmesi, öğrenme güçlüğü çekenler ve diğer dezavantajlı gruplar için bilgi ve uygulama tekrarları amacıyla çok etkili dönüt verme araçlarıdır (Ek: 1 ve 2). Çalışma yaprakları yoluyla gerçekleştirilen süreç içi sözlü ve yazılı dönütler, hazırlanacak destek çalışmalarının planları, alana özgü üstün yetenekleri olanlara yönelik örneklendirmelerin çoğaltılması ve zenginleştirilmesi biçimlendirici değerlendirmeler için çok önemlidir.</p>	

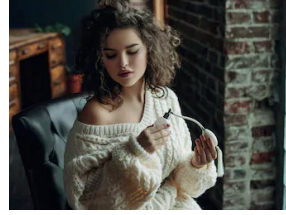

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Uygulamaya yönelik yönergeler

Görsel kültür konusu için incelenecek görseller

- Görsel Kültür Çalışma Yaprakları öğrencilere bilgi verecek şekilde hazırlanır (Ek: 1 ve 2). Bir hafta önceki derste bu derste işlenecek Görsel Kültür konusu için öğrencilere konu ile ilgili araştırma ödevi verilir.
- Çalışma yaprağı öğrencilerin yanıtlaması için aşağıdaki 5 sorudan oluşan bir ön test ile başlatılır:
 - › Hamburgeri mi, pizzayı mı yoksa lahmacunu mu daha çok seviyorsun?
 - › En çok hangi TV reklamını beğeniyorsun?
 - › İnterneti hangi amaçlar için kullanıyorsun?
 - › Tatilde en çok yapmak istediğin şeyler nelerdir?
 - › İnternette gezinmeyi mi yoksa sokakta oynamayı daha çok seviyorsun?
- Görsel kültür ve yaşama etkilerine ilişkin görseller, reklam spotlarını içeren PP sunusu ve belgesel video film (varsa) ders öncesinde öğretmen tarafından kullanıma hazır hale getirilir.
- Çalışma yaprakları öğrencilere dağıtılır. Ön test sorularına cevap vermeleri beklenir.
- İlk aşamada öğrencilerin ilgisini çekecek ve onlara tanıdık gelecek, dolaylı olarak sınıf ayrımı, cinsiyet ayrımı ya da ırkçılık içeren bir çizgi filmden bölümler özetlenerek gösterilir. Örneğin, ev işlerinin sadece kadınlara ait olduğu vurgusu yapan Cinderella, erkeklerin daha güçlü olduğu imgesi oluşturan Süpermen ve Batman, siyahi hizmetçinin yer aldığı Tom ve Jerry gibi.
- Çeşitli kitle iletişim araçları yoluyla oluşturulan küresel imgelerdeki örtülü mesajlar hakkında öğrencilere görsel örnekler gösterilir.
- Yukarıdaki görsellerin amaçları, çekicilikleri ve etkileri ile ilgili eleştirel grup tartışmaları yaptırılır.
- Öğrencilerin gruplar halinde görsellerden etkilendikleri ve önemli buldukları mesajları keşfetmeleri için açıklamalar yapılır ve dönütler verilir.
- Grupların eleştirel olarak inceledikleri görsellere ve izledikleri filme ilişkin önemli buldukları birkaç maddeyi sıralayarak yazmaları sağlanır. Daha sonra grupların liderleri yoluyla tahtaya yansıtılarak sınıfla paylaşılır.
- Edindikleri bilgiler ve izlenimler çerçevesinde 35x50 cm ölçüsünde resim kâğıdına dikkat edilmesini istedikleri bir görsel kültürel sorunla ilgili resim yapmaları istenir
- Resim yapma sürecinde uygulamalarda başarı için gerekli sözlü dönütler verilir.

Öğrenci başarısına dönüt verme

Öğretmen öğrencilere süreç içinde eksik kalan bilgilerini tamamlamak için biçimlendirici (formatif) değerlendirmeyi kullanır. Bunu öğrencilere daha fazla örnekler göstererek, çeşitli türden sorular sorarak ve sanatsal çalışmalarının işlem basamaklarını inceleyerek her bir öğrencinin hangi konularda yeterince bilgilendiğini ya da yetersiz kaldığını, gözlemlediği uygulama süreçleriyle birleştirip keşfederek yapar. Örneğin; görsel kültür kuramının ortaya çıkmasının hangi sosyal sorunlardan kaynaklandığını kavramaları için "Hangi ırktan, inançtan, renkten, cinsiyetten, ekonomik sınıftan ve meslekten olurlarsa olsunlar tüm insanlar eşittir ve aynı derecede onurludurlar. Reklamı ya da çizgi filmleri kullanarak onların bir bölümünü renklerinin ya da cinsiyetlerinin farklı oluşu dolayısıyla aşağılamak ayrımcılıktır ve büyük bir suçtur." gibi açıklamalar yapılabilir. Bunun için öğrencilerden onların da dikkatlerini çekmiş olabilecek örnek çizgi filmlerin adlarını söylemelerini ister. Oradaki karakterleri betimlemelerini sağlar. Ayrıca öğretmen küresel sermayenin çıkarları için geliştirdiği hızlı yeme (fast food) alışkanlıklarının zararına ilişkin öğrencilerin dikkatini çekmek için "Hızlı tüketilebilen ve çekici görüntü ve ambalajlarda sunulan seri üretilmiş yiyecekler aşırı şişmanlamamıza ve sağlık sorunları yaşamamıza sebep oluyor. Ama bu onların umurunda değil. Onlar sadece para kazanmanın peşinde" gibi uyarılarda bulunarak sorunun kaynağını açıklar.

Öğretmenin konunun daha iyi anlaşılması ve yaptırılacak uygulamalarda eleştirel bir bakışın sergilenebilmesini desteklemek için ders süreci içerisinde, küresel boyutta oluşturulan güncel görsel imgelerin örtülü anlamlarına ve hedeflerine dikkat çekmesi gerekebilir. Örneğin; çocukların sanki bir yetişkinmiş gibi bir reklam objesi olarak parfüm ya da giysi reklamında kullanılmasının onların çocuksu saflığının istismar edildiği söylenebilir. Bu rahatsız edici uygulamanın masum bir tanıtım imişi gibi gösterilmesine çalışılırken, aslında çok erken yaşta yaptırılan evlilikler sorununun bir benzeri olduğu açıklanarak öğrencilerde bu tür sosyal olaylara eleştirel bir bakış açısı geliştirilmesi sağlanmaya çalışılır. Benzer biçimde sanatın ve sanatçıların eserlerinin de kurgusal ya da estetik yapısının popüler kültürel nesnelere kullanılmasının neden olduğu yozlaşmanın iyi anlaşılması için yukarıdaki örnekler üzerinde öğrencilerin oluşturduğu görüşler; "Sizler ileride birer sanatçı, tasarımcı ya da çoğunluğunuz iyi birer sanat tüketicisi olacaksınız. Bunun için neyin sanat neyin de sanat adına yapılan çirkin nesnelere ayırt edebilmelisiniz. Özgün sanat eserlerini görmek ve sanatçılarla tanışmak için sergilere ve müzelere gitmelisiniz" gibi dönütler verilebilir.

Görsel kültürün bireyler ve toplumlar üzerindeki olumsuz etkileriyle ilgili yaptırılacak sanatsal uygulamalar için çeşitli dönütler verilebilir. Örneğin konu seçiminde zorlanan öğrencilere "Aslında çok iyi bildiğiniz bir çizgi filmde irk ayrımcılığı yapıldığını düşündüğünüz bir sahneyi resmedebilirsiniz" ya da "Hamburger ve patates kızartması gibi yiyeceklerin reklamının sizler üzerindeki olumsuz etkilerinin neler olabileceğini düşünerek bir resim yapabilirsiniz" gibi dönütler verilebilir. Uygulamada kullanacağı teknik konusunda kararsız öğrenciyi "Seçtiğin bu konu için pastel boyayı kullanabilirsin" ya da "Önce karakalemle hafifçe bir çizim yap, sonra suluboya ile renklendir" gibi dönütler verilebilir. "Senin çalışmak istediğin konuya kolaj tekniği uygun olur; kolaj için magazin dergisi yapraklarını da kullanabilirsin. Kolajda dikkat etmen gereken kâğıt zemininde gözümüzü üzerine çekecek konuştuğumuz türden bir imgeyi öne çıkarak bir parça bulup merkeze yerleştirmen önemli" gibi dönütler yararlı olacaktır.

Bütün çabalara rağmen öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Kullanılan araçla ilgili yararlanılabilecek kaynaklar

- Dilli, R. (2013). *Görsel kültür kuramının ilköğretim 4. Sınıf görsel sanatlar dersinde uygulanması*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniv. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mamur, N. (2015). *Resim-iş (Görsel sanatlar) öğretmen eğitimi "Müze Eğitimi ve Uygulamaları" dersinde görsel kültür kuramının kullanımı*, E-Journal of New World Sciences Academy. NWSA-Education Sciences, 1C0631, 10, (1), 29-53.
- Özsoy, Vedat – Alakuş, A.O. (2017). *Görsel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri*, (İkinci Baskı), Ankara: PegemA Yay.
- Özsoy, Vedat – Mamur, N. (2019). *Görsel sanatlar öğrenme ve öğretme yaklaşımları*, Ankara: PegemA Yay.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

unicef

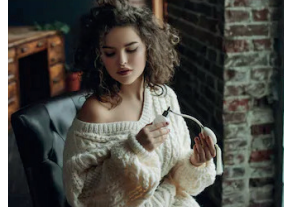

Ek-1

Öğrenci çalışma yaprağı

Görsel kültür

Görsel kültür konusu için incelenecek görselleri

Sevgili öğrenciler bu çalışma yaprağı ile çevremizi kuşatan reklamlarda, izlediğimiz çizgi filmlerde, hamburger yediğimiz alışveriş merkezlerinde, pazarlarda karşımıza çıkan yukarıdaki görüntüleri ve benzerlerini inceleyeceğiz, çünkü bunların bazıları zararlı mesajlar içeren imgeler taşımaktadır. Bu imgelerin nasıl zararlı olabileceğini inceleyip bir sanatsal uygulama yapacağız. Bunun için önce aşağıdaki soruları cevaplamamız gerekiyor:

- Hamburgeri mi, pizzayı mı yoksa lahmacunu mu daha çok seviyorsun?
- En çok hangi TV reklamını beğeniyorsun?
- İnterneti hangi amaçlar için kullanıyorsun?
- Tatilde en çok yapmak istediğin şeyler nelerdir?
- İnternette gezinmeyi mi yoksa sokakta oynamayı mı daha çok seviyorsun?

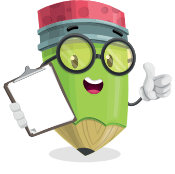
Daha sonra yukarıdaki dört görselde yer alan reklamları eleştirel olarak inceleyerek ve dikkatinizi çeken yönleri söyleyeceksiniz. Bunun için önce görsellerde yer alan imgeleri inceleyin sonra da aşağıdaki adımları izleyin:

- Bireysel olarak çalışın. Bu ilk dersimizde görsel kültür konusunda bilgileneceğinizi, ikinci derste de uygulama yapacağınızı unutmayın.
- Yukarıdaki sorulara verdiğiniz cevaplarınızı yanınızdaki arkadaşınızla tartışıp benzer ve ayrılan cevaplarınızı yazın.
- İnternet olmazsa ne olurdu düşünün ve fikirlerinizi yazın.
- Yukarıdaki görsellerin neler olduğunu ve hangi amaçla tasarlandıklarını tartışın.
- Yukarıdaki görsellerdeki imgelerin sizde bıraktıkları olumlu ve olumsuz etkileri söyleyin.
- Gündelik hayatınızda sizi etkilediğini düşündüğünüz biri olumlu, diğeri olumsuz mesaj içeren iki görsel reklam imgesini belirleyip arkadaşlarınızla bunlar üzerinde tartışın.
- Ünlü sanat eserlerinin gündelik eşyalarda kullanılmasının amacı sizce ne olabilir? sorusu üzerine görüşlerinizi oluşturun.
- İzlemekten zevk aldığını ve kendilerine özendiğiniz dizi film karakterlerinin özelliklerini yazın?
- Ev hayatınızda anne-babanızın ve sizin yapmak zorunda olduğunuz işlerin bir listesini çıkarın ve bunları kimin belirlediğini tartışın.
- Bu dersten sonraki derste yapacağınız uygulamaya karar verin. Yapacağınız sanatsal uygulamada kullanacağınız araç, gereç ve malzemeleri listeleyin.

Çalışma yaprağına dönüt verme

Öğrencilerin yukarıdaki sorulara kendi aralarında tartışarak cevap vermeleri sırasında öğretmen görsel kültürle bu cevapların bağlantısını oluşturmaya çalışmalıdır. Bu sırada "Her kişinin ya da toplumun damak tadı ve güzelliği zevkleri farklı olabilir ama insanlara zararlı olan şeyler hakkında aynı şeyleri düşünüp birlikte hareket edebilirler" diyerek görsel kültür konusuna giriş yapılabilir. Hamburger ve kızartmadan oluşan yemek türünün ya da pizzanın neden çok tercih edildiklerini açıkla. "Sizce bu tür yiyecekler sizce sağlığa zararlı olabilir mi?" gibi sorulara verilecek cevaplarda eksik kaldığını düşündüğü bilgileri tamamlar. Sınıfta gezinir, öğrencilerin tartışmalarını izler; "Çizgi filmlerdeki kahramanlar içinde hiç siyahi birine rastladınız mı? Bir sabun firmasının reklamında elindeki sabunu siyahi çocuğa uzatan beyaz kız reklamında görünmeyen bir mesaj var mı?" gibi sorulara verilecek cevapların yetersiz olması durumunda "Bunlarla aslında sizin belleğinize isteminiz dışında olumsuz imgeler yerleştiriliyor; beyaz insanların siyahlardan daha temiz oldukları gibi" açıklamalarıyla konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir. "Yemek yapmak, bulaşık ve çamaşırarla ilgilenmek sadece annelerin ya da kız çocuklarının işi midir?", "Eve gelir getirmek öncelikle babaların görevi midir?" sorularını sorarak iş, gelir ve cinsiyet konusunda görsel kültürün olumsuz etkileri konusunda öğrencilere bilgi verilebilir. Dizi filmlerden bölümler gösterilerek gelenekselleşmiş görevler ve "Bilim adamı/insanı imgesi neden hep erkeklerden oluyor?" sorusu sorularak cinsiyete göre şekillendirilmiş meslekler üzerine konuşulabilir.

Bütün çabalara rağmen öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır

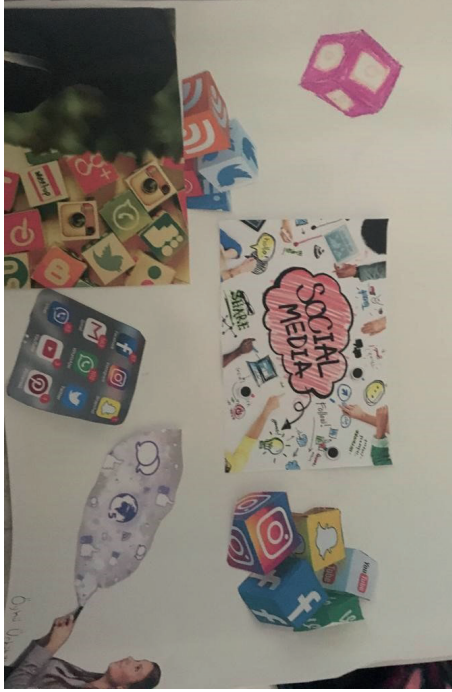

Ek-1

Öğrenci çalışma yaprağı

Görsel kültür

Sanatsal uygulama: Görsel kültürün hayatımıza etkileri

Sevgili öğrenciler bu çalışma yaprağı ile görsel kültür imgelerinden sizleri rahatsız edenleri eleştirel olarak inceledikten sonra tepki ve düşüncelerinizi yansıtacak bir sanatsal uygulama çalışması yapacaksınız. Konuyu kendiniz belirleyeceksiniz. Okulunuzda, mahallenizde ve yaşadığınız kent, ilçe ya da köyde çevrenizde bulunan reklam afişleri ve büyük panolar (Bilboard da denmektedir) ya da izlediğiniz filmler, çizgi filmler, video oyunları gibi görseller içeren araçları gözünüzün önüne getirin.

Bunlar içinden bir önceki derste anlatılanlara uygun olarak sizi düşündüren ya da rahatsız eden görüntüleri belirleyin sonra da aşağıdaki adımları izleyin:

1. Görsel kültür üzerine eleştirel sanat eserlerinden örnekleri araştırın. Bunların yapıma nedenlerini bulmaya çalışın.
2. Düşüncenizi, hayal ettiğini konuyu ya da eleştirelizi nasıl bir sanatsal çalışmayla yansıtabilirsiniz? Resim, kolaj, afiş, üç boyutlu düzenleme vb.
3. Hangi araç, gereç ve malzemeleri nasıl kullanacağınıza karar verin.
4. Daha önce hiç kullanmadığınız araçlar varsa bunlar için öğretmeninizden yardım isteyin.
5. Çalışmak istediğiniz konuyu hayal ederek bir normal boy resim kâğıdına karakalemle küçük eskizler (hızlı çizilmiş taslak resimler) halinde denemeler yapın.
6. Eskizlerinin eleştirel içerikte olmasına özen göster. Bunun için incelediğin sanatçılara ilişkin örnekleri birkaç kez iyice inceleyin.
7. Eskizlerini sınıfta tartış ve birisine karar verin. Kararını öğretmenine göster, eleştirilerini alın. Gerekliyse eleştiriler doğrultusunda eskizine eklemeler ya da çıkarmalar yaparak bir kompozisyona (sanatsal düzenleme) dönüştürün.
8. Eskizinizi 35x50 cm'den büyük 20x35 cm'den küçük olmayacak şekilde desene (çizgi resim), renkli resme, kolaja, afişe ya da üç boyutlu bir çalışmaya dönüştür. Bunun için gerekiyorsa öğretmeninden yardım isteyin.
9. İlerleyen aşamalarda kompozisyonunun eleştirisini hem kendin öz-değerlendirme olarak yapın, hem de bir iki arkadaşına yaptırın.
10. Sanatsal çalışmanın en zayıf ve en iyi yönlerini, seçtiğin ve ifade etmeye çalıştığın konunun rahatlıkla algılanıp algılanmadığını tartışın.
11. Sanatsal çalışmana bir isim ver ve etkileyici olup olmadığını diğer arkadaşlarıyla tartışın.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Çalışma yaprağına dönüt verme

Öğretmen öğrencinin seçtiği konunun eleştirel olup olmadığını kontrol etmelidir. Yaptığı sanatsal çalışmanın konuyu yansıtıp yansıtmadığını gözlemleyip gerekiyorsa "Seçtiğin bu sanat tekniği ile bu konuyu yansıtmam zor olabilir. Bunun için konuya iki figür daha eklemelisin. Figürlerden birisi siyahı diğeri de beyaz olursa daha etkili olur" şeklinde olabileceği gibi, "Alış verişlerimizde marka düşkünlüğümüzü de gösteren iyi bilinen birkaç simge eklersen anlatımın daha da güçlü olur" biçiminde de dönütler verilebilir. Konu seçmekte ya da hayal etmekte zorlanan öğrenciler için "En sevdiğin dizi film karakterleri kimlerdir, hangi özelliklerini çok beğeniyorsunuz, nasıl giyiniyorlar?" ya da "Barbie bebekleri neden hep beyaz insanlardan oluşuyor?" gibi onları eleştirel düşünmeye sevk edecek sorular sorulabilir. "Kendisini Süperman sanıp pencereden atlamaya kalkışan bir kardeşinizle ilgili gazete haberini duymuş muydunuz? Bunun nedenleri neler olabilir? Buna ilişkin bir resim yapabilirsiniz" gibi açıklamalarla konu bulmakta zorlanan öğrencilere dönüt verilebilir. Ayrıca, kolaj çalışması yapmak isteyen öğrenciye "Kolaj çalışman için keseceğin gazete ve dergi görsellerinin konunu destekler olduğundan emin olmalısın. Bunların bir bütünlük göstermesi gerekir, aynı zamanda çarpıcı olmasına da dikkat et. Yapıştırmadan önce etkisi için arkadaşının görüşünü de alabilirsin. Yeterince eleştiri içeriyor mu ona da bakmalısın" gibi dönütler de uygulamanın etkili olmasını sağlayıcı ve öğrencinin çabasını kolaylaştırıcı olabilir. Perspektif görünüm çizmede zorlanan öğrenciye, "Önce konuna göre bir ufuk çizgisi ve üzerinde kaçış noktası belirle. Daha sonra oradan sana doğru gelecek çizgilerle, kâğıdın alt kenarına paralel çizgiler çizerek zemin karolarını oluştur" şeklinde dönüt verilebilir. Pastel boya ile resim yaparak belirlediği konuyu eleştirel olarak yansıtmak isteyen bir öğrenci için "Kâğıdının yüzeyinin kirlenmemesi için bir küçük kâğıt parçasını elinin altına koymalısın. Pastel boyada yüz ve gözleri yapmak zordur. Bunun için figürleri daha büyük çalışabilirsin. Renklerin birbiriyle uyumlu ve etkili olması için bir başka kâğıtta deneme yapıp karar verdikten sonra buraya taşıyabilirsin" gibi dönütler de öğrenciye yardımcı olacaktır. "Konunu suluboya ile çalışacaksan resmin saydam olmak zorundadır. Renkleri kurumadan üst üste sürersen saydamlık kaybolur ve renkler çamurlaşır. Bu da konunun iyi anlaşılmasını engelleyebilir. Bunun için sürdürdüğün rengin kurummasını beklemelisin ve daha sonra aynı rengi üstüne bir katman daha sürerek rengi koyulaştırabilirsin. Fırçanı yüzeye bastırmadan kullanmalısın" gibi teknik bilgi içeren ya da "Suluboya resim yaparken karakalemle önceden çok hafif çizgilerle kompozisyonu resim kâğıdına yerleştirmek işini kolaylaştırabilir, nesnelerin sınırlarını belirlemene yardımcı olur" gibi dönütler de verilebilir. Üç boyutlu bir çalışma ile bir konuyu eleştirel bir bakış açısıyla yansıtmak isteyen öğrenciye, "Bu konu için karton yerine daha kalın olan mukavva kullanman gerekir. Böylece ayakta durması daha kolay olur" ya da "Maket yapmak için köpükten ve mukavvadan yararlanabilirsin. Yalnız bunları keserken maket bıçağını nasıl kullanman gerektiğini sana benim göstermem gerekir. Maketi kurmak için bir arkadaşının yardımına ihtiyacın olacak. Parçaları tutturmak için önce zımbayı kullanabilirsin, daha sonra da üstlerine elışı kâğıtlarını yapıştırabilirsin" gibi uygulamaları kolaylaştırıcı dönütler verilebilir.

Öğrenme gücünü çeken öğrencilere, dezavantajlı öğrencilere ve becerisi zayıf öğrencilere daha sık sık yardım ve tekrar uygulama yapma şeklinde dönütler verilir. Hızlı çalışan yetenekli öğrencilere ise üç boyutlu çalışmalar için rehberlik edilir ya da daha büyük boyutta resim kâğıdı ya da ikinci bir resim kâğıdı verilir ve karışık teknikle çalışmalarını için dönüt verilir.

Bütün çabalara rağmen öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

2.6.5. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-10

Sınıf düzeyi:	7
Öğrenme alanı:	Görsel İletişim ve Biçimlendirme
Alt öğrenme alanı (Konu):	Modelden Natürmort Çalışması (Sulu boya)
Ölçme ve değerlendirmenin Amacı:	Konunun ilgili olduğu kazanım " G.7.1.6. Gözleme dayalı çizimler yapar" olarak seçilmiştir. Bu kazanımın daha çok psikomotor öğrenmeye odaklandığı görülmektedir. Bu nedenle biçimlendirici değerlendirme süreci de psikomotor öğrenmeyi destekleyici nitelikte olmalıdır. Bu kazanıma bağlı olarak biçimlendirici değerlendirmedeki amaç, öğrencilerin gözleme dayalı çizimlerinde daha başarılı sonuçlara ulaşmalarını sağlamaktır.
Değerlendirilecek göstergeler:	<ul style="list-style-type: none">Gözlem yapar (Sınıf içinden ya da sınıf dışından bir kare seçmek amacıyla gözlemler yapılır).Eskiz yapar (Seçilen alanların eskizleri yapılır).Çizim yapar (Kara kalem tekniğinde son çizim yapılır).Sulu boyayı tanır.Natürmortu tanır. Bu göstergeler G.7.1.6. kazanımı ile ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.
Beceriler, tutum ve değerler:	Beceriler: Algılama, el-göz-beyin koordinasyonunu sağlama, gözlem yapma. Tutum: Sanat sevgisi ve farklı tekniklere ilgi. Değerler: Sanatımıza ve kültürümüze saygı.

Kullanılan ölçme ve değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gereçesi:

Akran değerlendirme (Grup değerlendirme)(Ek-2):

Öğrencilerin birbirini değerlendirmesi için kullanılır. Öğrenciler arkadaşlarının eksiklerini tespit eder ve bunları kendi akranının dilinden ona anlatabilir. Burada da amaca uygun bulunmuş ve kullanılması düşünülmüştür.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Natürmort hakkında bilgi verilmelidir.
- Esas çalışmaya geçmeden önce eskiz yapılmalıdır.
- Çalışmalar tekniğe uygun yürütülmelidir.
- Çalışmalar karşılıklı değiştirilerek öğrenciler tarafından değerlendirilir.

Öğrenci başarısına dönüt verme

Akran değerlendirme formu aracının kullanılması sonucunda tespit edilen eksik veya yanlış öğrenmenin giderilmesi için:

- Öğrenciyle eksikleri hakkında görüşülür. Hatalarının neler olduğu gösterilir. Böylece, öğrencinin eksiklerini görmesinde arkadaşlarının da katkısı olur.
- Dönütler olumlu ve yapıcı olmalıdır. Öncelikle yapılamayanlar değil, yapılabilenler üzerinden gidilmelidir. Bardağın dolu yarısı görülmeli ve gösterilmelidir.

Kullanılan araçla ilgili yararlanılabilecek kaynaklar

ERSOY, Ayla. (2002). *Sanat Kavramlarına Giriş*. İstanbul: Yorum Sanat Yayıncılık.

HURWITZ, Al ve M. DAY (1995). *Children and their art (Methods for the elementary school)*. Florida: Harcourt Brace College Publishers.

ÖZSOY, Vedat. (2003). *Görsel sanatlar eğitimi resim-iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri*, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ek-1

Öz değerlendirme formu

Adı Soyadı :
Numarası :
Şubesi :
Tarih :
Çalışmanın İsmi :

Yaptığın resimle ilgili aşağıda verilen soruları cevaplandır.

1. Gözlem yaparken öğretmenimin söylediği kurallara uygun davranabildim mi?

.....
.....
.....

2. Uygun araç-gereçleri kullanabildim mi?

.....
.....
.....

3. Taslak çalışmamla gerçek çalışmam arasında bir bağlantı kurabildim mi?

.....
.....
.....

4. Yaptığım resim gerçek nesneye benzedi mi?

.....
.....
.....

5. Çalışmamın ismi ne olabilir?

.....
.....
.....

6. Sonuç olarak ortaya çıkan ürünü beğendim mi?

.....
.....
.....

7. Renkleri doğru kullanabildim mi?

.....
.....
.....

8. Sulu boya tekniğini doğru kullanabildim mi?

.....
.....
.....

9. Bu etkinliği yapmaktan zevk aldım mı?

.....
.....
.....

Ek-2

Akran değerlendirme ölçeği (Grup değerlendirme)

Ölçütler	Evet	Hayır
Gözlem yaparken öğretmenin söylediği kurallara uygun davranabildi mi?	☐	☐
Uygun araç-gereçleri kullanabildi mi?	☐	☐
Taslak çalışması ile gerçek çalışma arasında bir bağlantı kurabildi mi?	☐	☐
Yaptığı resim gerçek nesneye benzedi mi?	☐	☐
Sonuç olarak ortaya çıkan ürünü beğendim mi?	☐	☐
Renkleri doğru kullanabildi mi?	☐	☐
Sulu boya tekniğini doğru kullanabildi mi?	☐	☐
Bu çalışmanın ismi ne olabilir?		

2.7. Dereceli puanlama anahtarı (Rubrik)

Sınıf içerisinde biçimlendirici değerlendirme uygulamalarının faydalarından ve dönüt vermenin öğrenme süreci üzerindeki olumlu etkilerinden bahsetmiştik. Tüm bu olumlu etkileri ortaya çıkarabilmek için bir öğretmenin sınıfında uygulamakta olduğu biçimlendirici değerlendirme etkinliği ile birlikte etkinlik süresince ve sonunda öğrencinin performansını değerlendirmesi için bir yöntem olmalıdır. Geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerinde tek doğru cevap olduğu zaman öğrencinin verdiği cevap ya doğrudur (ör. 10 puan) ya da yanlıştır (ör. 0 puan). Öğrenciye kısmi puanlar verilebilmesine rağmen öğrencinin kendi performansı hakkında sahip olacağı bilgi sınırlı olacaktır.

Biçimlendirici değerlendirmede, geleneksel puanlamanın bu sınırlı değerlendirilmesinden çıkmanın yolu dereceli puanlama anahtarı (rubrik) kullanmaktır. Dereceli puanlama anahtarı, öğrencilerin performanslarının yeterli düzeyini önceden hazırlanmış ölçütlerden biri ile derecelendirmeyi sağlamaktadır. Dereceli puanlama anahtarları, biçimlendirici değerlendirme aracı olmaktan ziyade farklı değerlendirme araçları (portfolyo, çalışma, performans dayalı değerlendirme vb.) ile birlikte kullanılacak bir puanlama yöntemidir. Dereceli puanlama anahtarlarında öğrencilerden beklenen performans (bilgi, beceri, tutum, değer vb.) açık biçimde, alt göstergeleri ile tanımlanmıştır. Böylece, öğrencinin performansının dereceli puanlama anahtarındaki hangi seviyede olduğu net olarak belirlenebilir. Seviyenin açıklaması da yazılmış olduğu için seçilen seviye aynı zamanda öğrenciye durumu hakkında kısa ama açık dönütler sağlar.

Dereceli puanlama anahtarı kullanmanın faydaları şu şekilde sıralanabilir:

- Değerlendirmenin daha nesnel ve tutarlı olması,
- Sistematik dönüt verebilme,
- Ölçütlerin açık olarak ifade edilmesi ve paylaşılması,
- Biçimlendirici değerlendirmede gelişimi belgeleyebilme.

2.7.1. Dereceli puanlama anahtarı hazırlama

Sınıf içerisinde temelde bütüncül ve analitik olmak üzere iki çeşit dereceli puanlama anahtarı kullanılabilir. Bu iki dereceli puanlama anahtarı arasındaki temel fark, ele aldıkları detaydır. Bütüncül dereceli puanlama anahtarında sadece seviyeler belirlenirken, analitik dereceli puanlama anahtarında seviyelere ek olarak her bir alt performans göstergesi için açıklamalar belirlenir. Esasen analitik dereceli puanlama anahtarının, birden fazla bütüncül dereceli puanlama anahtarının birleşmesiyle oluştuğu düşünülebilir. Bu iki dereceli puanlama anahtarını detaylıca inceleyelim.

1. Bütüncül dereceli puanlama anahtarı

Bu dereceli puanlama anahtarında öğretmenin amacı, tüm sürece genel bir bakış sağlamaktır. Sınıf içinde detaylara inme gerektirmeyen konularda, özellikle genel becerilerin değerlendirilmesinde bütüncül dereceli puanlama anahtarları etkin bir şekilde kullanılabilir. Örneğin, Tablo 7'deki bütüncül dereceli puanlama anahtarı öğrencilerin sınıf içinde ilgili derste fikirlerini/çözümlerini paylaşmalarını değerlendirme amacıyla kullanılabilir.

Tablo 7. Derse katılım bütüncül dereceli puanlama anahtarı

Seviye	Ölçütler
4	Resminde tezat, vurgu, armoni, orantı, denge, ritim ilkelerini kullandı.
3	Resminde tezat, vurgu, armoni, orantı, denge ilkelerini kullandı.
2	Resminde tezat, vurgu, armoni, orantı ilkelerini kullandı.
1	Resminde tezat, vurgu, armoni ilkelerini kullandı.

Tablo 7'de verilen dereceli puanlama anahtarı genel olarak yazılmıştır. Öğretmenler seviye açıklamalarını alanlarına uygun şekilde değiştirebilirler. Fakat bütüncül dereceli puanlama anahtarı hazırlanırken dikkat edilecek husus, her seviyenin gözlenebilir. Öğrenci göstergeleri şeklinde yazılmış olmasıdır. Bu şekilde hem puanlamada tutarlılık sağlanabilir hem de öğrenciye anlık hızlı dönüt verilmiş olur.

2. Analitik dereceli puanlama anahtarı

Analitik dereceli puanlama anahtarı öğrenci performansı (ör. hem bilgi hem beceri) değerlendirmede tercih edilmelidir. Öğrencinin birden fazla ölçüte dayalı, karmaşık performans göstermesi gerektiği zaman her biri için seviyeler belirlenir ve hepsi bir arada analitik dereceli puanlama anahtarını oluşturur. Bu sayede süreç içerisindeki her bir parça (ölçüt) ayrıca değerlendirilmiş olur. Aşağıda bir örneği bulunan analitik dereceli puanlama anahtarında da görüldüğü üzere, her bir kriter için ayrı bütüncül dereceli puanlama anahtarlarının bir araya gelmesi gibi düşünülebilir. Aşağıda analitik dereceli puanlama anahtarı örneği verilmiştir. Verilen örnek, öğrencilerin çalışma sunumlarında farklı öğrenci yeterliklerini değerlendirmede kullanılabilen ayrıntılı bir dereceli puanlama anahtarıdır.

Tablo 8. Dosya sunum değerlendirme dereceli puanlama anahtarı

Ölçütler	4	3	2	1
Beden dili (Jest ve mimikler)	Konuyu açıklamaya yardımcı olacak jest ve mimikleri uygun olarak kullandı.	Konuyu açıklamaya yardımcı olacak jest ve mimikleri çoğunlukla uygun kullandı.	Konuyu açıklamaya yardımcı olacak jest ve mimikleri uygun ancak oldukça az kullandı.	Konuyu açıklamaya yardımcı olacak jest ve mimikleri hiç kullanmadı.
Göz iletişimi	Dinleyicilerle uygun durumlarda ve sürekli olarak göz teması kurdu.	Dinleyicilerin çoğuyla ve sıklıkla göz teması kurdu, başka objelere oldukça az odaklandı.	Dinleyicilerin bir kısmı ile göz teması kurdu, sunumu yaparken başka objelere odaklandı.	Dinleyiciler ile hiç göz teması kurmadı.
Zamanı etkili kullanma*		Konuşmacı kendine verilen sürenin tamamını konu bütünlüğünü sağlayarak kullandı.	Konuşmacı kendine verilen sürenin tamamını kullandı ancak sunum süresinde bütünlüğü bozacak ilgisiz konulara da yer verdi.	Konuşmacı kendine verilen sürede sunumu bitiremedi ya da erken bitirdi.
Ses kontrolü*		Konuşmasını uygun hız, vurgu ve tonlama özelliklerine dikkat ederek yaptı.	Konuşmasını uygun hız, vurgu ve tonlama özelliklerinden bir veya ikisine dikkat ederek yaptı.	Konuşmasını uygun hızda, vurgu ve tonlama özelliklerine dikkat ederek yapamadı.

* Bu satırlarda değerlendirmenin sadece 3'er kategoride yapılması planlanmıştır.

Tablo 8'de analitik dereceli puanlama anahtarında görüleceği üzere, bir öğrencinin her bir ölçütteki seviyesi belirlenerek, her birinde belirlenmiş göstergeler doğrultusunda performansının nerede olduğu, neyi doğru yaptığı ve neyi yanlış yaptığı görülebilir. Ayrıca, bazı ölçütlerin her dört seviyede birden tanımlanmadığına dikkat edilmelidir. Analitik dereceli puanlama anahtarı, en fazla seviyedeki ölçütlere göre hazırlanmalıdır. Daha az seviye ile tanımlanan ölçütlerde bazı seviyelerin kutucukları boş bırakılabilir. Örneğin ses kontrolünde dördüncü seviyede boş bir kare vardır, bu seviye tanımlanmamıştır.

2.7.2. Dereceli puanlama anahtarının kullanımı

Dereceli puanlama anahtarları pek çok farklı biçimlendirici değerlendirme aracıyla öğrencinin performansını önceden belirlenmiş kriterler doğrultusunda değerlendirme amaçlı kullanılabilir. Bu nedenle dereceli puanlama anahtarının kullanımını kısıtlamak uygun değildir; portfolyo, performansa dayalı değerlendirme, açık uçlu soru çözümü veya sanatsal ürün ortaya koyma gibi çok çeşitli değerlendirme aracı ile birlikte kullanılabilir. Bütüncül veya analitik dereceli puanlama anahtarı kullanılırken aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi, bu değerlendirme aracının etkinliğini artırmada yararlı olacaktır:

- Dereceli puanlama anahtarı geliştirirken önce değerlendirmesi yapılacak öğrenme hedefleri belirlenmeli, bu hedefler bağlamında öğrencide görülmek istenen bilgi, beceri, tutum vb. tespit edilmelidir.
- Belirlenen gözlemlenebilir öğrenci davranışları tüm etkinlik/görev için genel bir değerlendirme içeriyorsa bütüncül dereceli puanlama anahtarı, detaylı ve birden fazla ölçütün her biri için değerlendirme gerektiriyorsa analitik dereceli puanlama anahtarı hazırlanmalıdır.
- Dereceli puanlama anahtarında kullanılacak her bir seviye için davranışın somut örnekleri geliştirilmeli ve açık şekilde ifade edilmelidir.
- Dereceli puanlama anahtarı öğrenciler ve diğer paydaşlarla paylaşılmalıdır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.7.3. Dereceli puanlama anahtarına dönüt verme

Dereceli puanlama anahtarları bir biçimlendirici değerlendirme aracı olmaktan ziyade farklı değerlendirme araçları (portfolyo, çalışma, performansa dayalı değerlendirme vb.) ile birlikte kullanılacak bir puanlama yöntemidir. Dereceli puanlama anahtarlarında öğrenci performansı, her bir gösterge için seviyeler olacak şekilde tanımlanmıştır. Dereceli puanlama anahtarlarında her bir seviyeye ait kutucukta öğrenci performansı şeklinde açıklamalar yazılmış olduğu için işaretlenen seviye aynı zamanda kısa ama açık dönütler sağlar. Örneğin, Tablo 8'deki tabloda yer alan "Çalışma sunumu değerlendirme dereceli puanlama anahtarı" bağlamında bir öğrenciye beden dili ölçütünden iki verilmesi, öğrencinin çalışma sunumu sırasında el hareketlerini, mimiklerini sıklıkla kullandığını ama daha fazla kullanabileceğini göstermektedir. Aynı öğrenci ses kontrolü ölçütünden dört almışsa sunum sırasında vurgulamalar vb. yoluyla sesini dinleyicilerin dikkatini çekme amacıyla sunum boyunca etkin şekilde kullanmış demektir. Böylece dereceli puanlama anahtarında her bir ölçütte hangi seviyede olduğunu gören öğrenci, o seviyenin açıklamasını okuyarak dönüt almış olacaktır. Dereceli puanlama anahtarları öğrencilerin yanı sıra veliler gibi diğer paydaşlarla da hızlıca iletişim kurmayı sağlayabilir.

"Dereceli puanlama anahtarları bir biçimlendirici değerlendirme aracı olmaktan ziyade farklı değerlendirme araçları (portfolyo, proje, performansa dayalı değerlendirme vb.) ile birlikte kullanılacak bir puanlama yöntemidir"

2.7.4. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-11

Sınıf düzeyi:	8
Öğrenme alanı:	Görsel İletişim ve Biçimlendirme
Alt öğrenme alanı (Konu):	Afiş Tasarımı
Değerlendirilecek göstergeler:	<ul style="list-style-type: none">• Metin oluşturur.• Görsel tasarım oluşturur.• Metin-görsel ilişkisi kurar.• Metin-slogan (başlık) ilişkisi kurar. <p>Bu göstergeler G.8.1.4. kazanımı ile ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler:	<p>Beceriler: Çok yönlü düşünme, görsel okuryazarlık.</p> <p>Tutum: Farklı sanat formlarına ilgi, sanat merakı.</p> <p>Değerler: Çevre duyarlılığı, toplumsal sorunlara ilgi ve duyarlılık.</p>

Kullanılan ölçme ve değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gerekçesi:

Öğrencinin yaptığı afişi değerlendirmek için en uygun araç dereceli puanlama anahtarıdır. Bu nedenle rubrik yöntemi kullanılacaktır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

Öğretmenin belirleyeceği bir tema üzerinden afiş çalışması yapılacaktır. Öncelikle öğretmen tipografi hakkında bilgi verir, görsel tasarım ilkelerinden kısaca bahseder, metin-görsel ilişkisinin kurulması gerektiğini vurgular. Oluşturulacak sloganlarda rencide edici bir üslup kullanılmaması gerektiği dile getirilir. Öğrencinin tasarımını gerçekleştirebilmesi için uygun zaman tanınır. Dereceli puanlama anahtarı tasarım esnasında öğrencilere verilir. Tasarımlar tamamlandıktan sonra, önce öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri tamamlanır, sonra da öğretmenin öğrencileri değerlendirip dönüt vermesine geçilebilir.

Öğrenci başarısına dönüt verme

Çalışmasının başarılı ve eksik yönleri üzerinde öğrenci ile görüşülür. Hatalarının neler olduğu gösterilir. Hatalarını düzeltebilmesi için olasılıklar üzerinde arkadaşlarının görüş bildirmesi sağlanır. Böylece, öğrencinin eksiklerini görmesinde arkadaşlarının da katkısı olmuş olur.

Kullanılan araçla ilgili yararlanılabilecek kaynaklar

- GOMBRICH, E.H. (2007). *Sanatın öyküsü* (çev: Erol Erduran-Ömer Erduran) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- HURWITZ, Al ve M. DAY (1995). *Children and their art (Methodos for the elementary school)*. Florida: Harcourt Brace College Publishers.
- ÖZSOY, Vedat. (2003). *Görsel sanatlar eğitimi resim-iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri*, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

unicef

Ek-1

Rubrik (Dereceli puanlama aracı)

Puan	Görünüm
4	Görünüm ilgi çekici, titizlikle hazırlanmış ve temiz.
3	Görünüm ilgi çekici değil fakat titizlikle hazırlanmış ve temiz.
2	Görünüm ilgi çekici değil, titizlikle hazırlanmamış fakat temiz.
1	Görünüm ilgi çekici değil, titizlikle hazırlanmamış ve temiz değil.
Puan	İçerik
4	İçerik açık ve anlaşılır, konuya uygun ve sade.
3	İçerik açık ve anlaşılır değil fakat konuya uygun ve sade.
2	İçerik açık ve anlaşılır değil, konuya uygun değil fakat sade.
1	İçerik açık ve anlaşılır değil, konuya uygun değil ve sade değil.
Puan	Slogan
4	Slogan konuya uygun, etkileyici, açık ve anlaşılır.
3	Slogan konuya uygun değil fakat etkileyici, açık ve anlaşılır.
2	Slogan konuya uygun değil, etkileyici değil fakat açık ve anlaşılır.
1	Slogan konuya uygun değil, etkileyici değil, açık ve anlaşılır değil.

unicef

**OKUL VE SINIF TABANLI
DEĞERLENDİRMEYE DAYALI
ÖĞRETMEN KAPASİTESİNİN
GÜÇLENDİRİLMESİ**

3.

GÖRSEL SANATLAR ÖĞRETİM PROGRAMIYLA UYUMLU DİĞER BİÇİMLENDİRİCİ DEĞERLENDİRME ÖRNEKLERİ

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

3.1. Uygulama değerlendirme (Ölçütlere dayalı değerlendirme)

Görsel sanatlar eğitiminde kullanılan bu ölçme aracından bir sanatsal çalışmayı ya da sanat eserini değerlendirmede istifade edilir. Bu yöntem öğrencinin orijinal sanat çalışmalarının değerlendirileceği bir tür dereceli puanlama anahtarıdır denebilir. Öğrencinin uygulamalı alanda değerlendirilmesi gereken davranışları teknik beceri, ürünündeki estetik ve yaratıcı öğeler olarak gruplandırılabilir. Ürün ölçütleri incelendiğinde ise bunlar materyal ve tekniğin beceri ile kullanımı, renk, biçim ve kompozisyon ve öğrencinin görsel çalışmasında amacını iletebilmesi olarak sıralanabilir. Bu bağlamda, öğrencilerin sanat ürününde özgünlük/yaratıcılık, araç-gereç ve teknik kullanma ile tasarım değerlendirme ölçütü olarak alınabilir.

"Ürün ölçütleri incelendiğinde ise bunlar materyal ve tekniğin beceri ile kullanımı, renk, biçim ve kompozisyon ve öğrencinin görsel çalışmasında amacını iletebilmesi olarak sıralanabilir"

3.1.1. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-12

Sınıf düzeyi	8
Öğrenme alanı	Görsel İletişim ve Biçimlendirme
Alt öğrenme alanı	Dergi Tasarımı
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none">• Derginin içeriğini belirler.• Kapak tasarımını gerçekleştirir.• Sayfa tasarımını gerçekleştirir.• Derginin boyutlarına karar verir.• Tipografi unsurlarını gerçekleştirir.• Metin-görsel ilişkisi kurar. <p>Bu göstergeler G.8.1.4 kazanımı ile ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler	Yaratıcı düşünme, farklı sanat formlarına ilgi, sanat merakı, çevre duyarlılığı, toplumsal sorunlara ilgi ve duyarlılık.

Kullanılan ölçme ve değerlendirme aracı (araçları) ve kullanılma gerekçesi:

Uygulama değerlendirme formu (Ek-1) (ölçütlere dayalı değerlendirme), görsel sanatlar eğitiminde öğrenciler tarafından yapılan uygulamaların değerlendirilmesinde kullanılır. Bu aracı özellikle öğretmenler kullanır. Bu derste kullanılmasının nedeni, konunun uygulamaya dönük olmasıdır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

Bir önceki derste konu belirlenir ve öğrencilere şu malzemeleri getirmeleri söylenir: Delikli zımba, renkli kâğıtlar, kurdele, dergi örnekleri. Uygulamanın yapılacağı derste daha önce yapılmış çalışmalar örnek olarak gösterilir. Bu örnekler üzerinden görsel-metin ilişkisi açıklanır. Dergi tasarımları üzerine konuşulur. Görsel tasarım ilkelerinden bahsedilir. Ayrıca,

- Metnin nasıl oluşturulacağı söylenir,
- Görsel tasarımın nasıl oluşturulacağı anlatılır,
- Metin-görsel ilişkisinin nasıl kurulacağı aktarılır,
- Metin-başlık ilişkisinin nasıl kurulacağı açıklanır.

Öğrenci başarısına dönüt verme

Öğretmen, aşağıdaki dereceleme ölçeği üzerinden öğrencinin eksik puan aldığı kriter hakkında öğrenciyle bire bir konuşur.

Kullanılan araçla ilgili yararlanılabilecek kaynaklar

ARNHEIM, Rudolf. (2007). Görsel Düşünme (Çev: Rahmi Ögdül) İstanbul: Metis Yayınları

GOMBRICH, E.H. (2007). Sanatın Öyküsü (Çev: Erol Erduran-Ömer Erduran) İstanbul: Remzi Kitabevi.

HURWITZ, Al ve M. DAY (1995). *Children and their art (Methodos for the elementary school)*. Florida: Harcourt Brace College Publishers.

ÖZSOY, Vedat. (2003). *Görsel sanatlar eğitimi resim-iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri*, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Ek-1

Uygulama değerlendirme formu

Ölçütler	1 Geliştirilebilir	2 Orta	3 İyi	4 Çok iyi	Puan
1 Dergi içeriği	☐	☐	☐	☐	
2 Kapak tasarımı	☐	☐	☐	☐	
3 Sayfa tasarımı	☐	☐	☐	☐	
4 Dergi boyutları	☐	☐	☐	☐	
5 Tipografi	☐	☐	☐	☐	
Toplam					

3.2. Sanat eleştirisi ve estetik çalışma yaprağı

Görsel sanatlar eğitiminde kullanılan bu ölçme aracından herhangi bir estetik objenin ya da sanat eserinin değerlendirilmesinde istifade edilir. Ayrıca bu değerlendirme süreci, öğrencinin sanatsal gelişimi hakkında da bilgi verebilir. Görsel sanatlar eğitiminde kullanılan bu ölçme aracı özellikle bir sanat eserinin tanıtılması ve yorumlanması sürecinde faydalıdır. Bu yüzden biçimlendirici değerlendirme formatına en uygun araçlardan biri olduğu söylenebilir. Değerlendirme süreci aynı zamanda öğretim sürecidir. Bu süreçte aşağıdaki basamaklar ve içerdiği sorular takip edilebilir.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

3.2.1. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-13

Sınıf düzeyi	8
Öğrenme alanı	Kültürel Miras
Alt öğrenme alanı	Pedagojik Sanat Eleştirisi
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none">Sanat eserinin konusunu irdeler.Sanat eserinin görsel içeriğini irdeler.Sanat eserinin teknik özelliklerini söyler. <p>Bu göstergeler G.8.3.1 kazanımı ile ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler	Görsel okuryazarlık, gözlem yapma, analiz etme, değerlendirme, müze sevgisi, müzelere olan ihtiyaç, müzelerin kişisel gelişime etkisi, müzeciliğin kültür hayatımızdaki yeri, müzelere saygı, millî tarihimize saygı.

Kullanılan ölçme ve değerlendirme aracı (araçları) ve kullanılma gerekçesi:

Sanat eleştirisi çalışma yaprağı içerisinde görsel sanatlarla ilgili açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Resim eleştirisinde öğrenciyi düşündürmek amaçlı sorular yer almıştır. Açık uçlu sorular sayesinde öğrencinin konuyla ilgili düşüncelerini kendi cümleleri ile ifade etmesine olanak sağlanır. Bu sayede öğrencinin üst düzey düşünme becerilerine ne derece sahip olduğu gözlenir.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Resim, öğrencilerin görebileceği bir yere asılır ve öğrencilerden bir süre resmi izlemeleri istenir (Ek-1).
- Çalışma yaprağındaki sorular sırasıyla sorulur ve sınıfta resimle ilgili eleştiri ortamı oluşturulur.
- Çalışma yaprağı öğrencilere dağıtılır ve soruları cevaplandırmaları istenir. Yeterli süre verildikten sonra çalışma yaprağı toplanır (Ek-2).

Öğrenci başarısına dönüt verme

Öğretmen çalışma yapraklarındaki sorularda yer alan farklı ve orijinal cevapları destekleyici bir tutum sergiler. İlgisiz cevap veren veya hiç cevap vermeyen öğrencilere makul cevaplar vermeleri yönünde, motive edici yönergeler verir.

Kullanılan araçla ilgili yararlanılabilecek kaynaklar

- BİGALİ, Şeref. (1984). *Resim Sanatı*, Ankara: Şafak Matbaası.
- GOMBRICH, E.H. (2007). *Sanatın Öyküsü* (çev: Erol Erduran-Ömer Erduran) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- HURWITZ, Al ve M. DAY (1995). *Children and their art (Methodos for the elementary school)*. Florida: Harcourt Brace College Publishers.
- ÖZSOY, Vedat. (2003). *Görsel sanatlar eğitimi resim-iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri*, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Ek-1

Örnek resim (Kandinsky)

"Yellow-Red-Blue", 1925, Wassily Kandinsky, Georges Pompidou Center, Paris, France

Ek-2

Sanat eleştirisi örnek soruları

Betimleme

Bu hangi sanat formudur? (Resim, seramik, heykel, fotoğraf vs)

.....

Bu eserde neler görüyorsun?

.....

Eserde neler oluyor?

.....

Eserde figür var mı?

.....

Kaç figür var?

.....

Figürler ne yapıyor?

.....

Çözümleme

Renkler nasıl düzenlenmiş? (Koyu-açık, soğuk-sıcak, ana-ara)

.....

Hangi çizgileri görüyorsun? (Düz, eğri, kırık)

.....

Hangi şekilleri görüyorsun? (Geometrik, organik)

.....

Hangi dokular var? (Yumuşak, sert vb.)

.....

Nesnelerde ön-arka ilişkisi nasıl oluşturulmuş?

.....

Zıtlıklar var mı? Nasıl oluşturulmuş?

.....

Birbirini tekrar eden şekiller var mı?

.....

Sanatçı bu resmi hangi teknikle yapmış olabilir?

.....

Vurgu nerede? Nasıl oluşturulmuş?

.....

.....

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Yorumlama

Eserin ana teması nedir?

.....

Sanatçı bu sanat eserini neden yapmış olabilir?

.....

Sanat eserinde farklı anlamlar taşıyan semboller var mıdır? Varsa nelerdir?

.....

Eser sana göre hangi nesneye benzeyen bir koku veriyor?

.....

Eser sana göre hangi nesneye benzeyen bir tat veriyor?

.....

Eser sana göre hangi nesneye benzeyen bir görüntü uyandırıyor?

.....

Eserin insanlara anlatmak istediği özel bir mesajı var mıdır? Bu ne olabilir?

.....

Esere baktığında çizgiler, renkler ve şekiller sana ne hissettiriyor?

.....

Yargı

Bu eseri beğendin mi? Neden?

.....

Bu eser sence hangi sanat kuramı kapsamına girmektedir? .

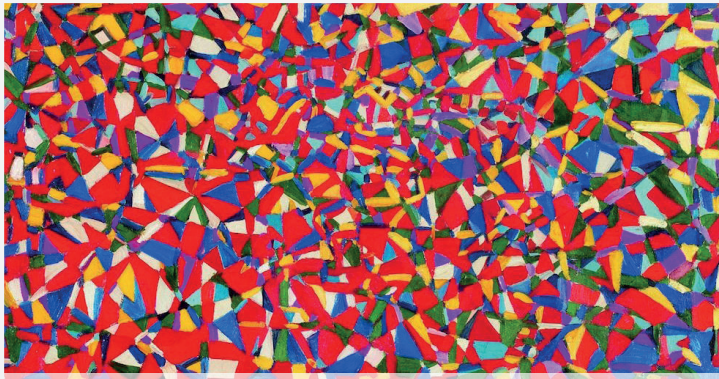
.....

3.3. Sanat tarihi çalışma yaprağı

Görsel sanatlar eğitiminde kullanılan bu ölçme aracından bir sanat eserin değerlendirilmesinde faydalanılır. Bu sanat eseri öncelikle öğretmen tarafından tanıtılmış olabileceği gibi ödev konusu olarak verildikten sonra da değerlendirilmesi yapılabilir.

"Resolved Problems", 1948, **Fahrelnissa Zeid**, Istanbul Modern Collection/ Eczacıbaşı, İstanbul

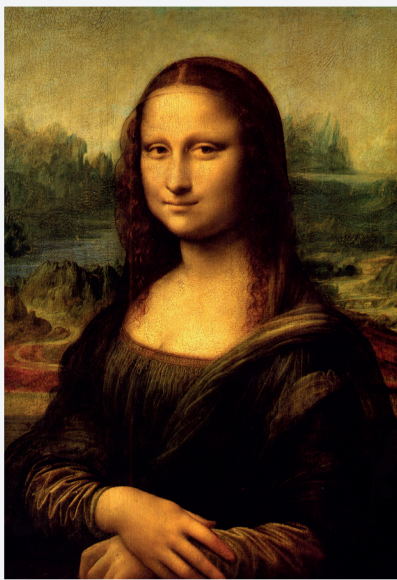
"Güneş Şemsiyeli Kadın", 1875, **Claude Monet**, National Gallery of Art, Washington DC

"İnce Minareli Medrese", 1254, **Selçuklu Veziri Sahip Ata Fahreddin Ali** tarafından **Mimar Abdullah oğlu Kelük**, Konya

"Yeşil Mescid", 1858-1939, **Hoca Ali Rıza**, Sabancı Müzesi, İstanbul

"Mona Lisa", 1503, **Leonardo da Vinci**, Louvre Müzesi, Paris, Fransa

"Arles'daki Yatak Odası", 1889, **Vincent van Gogh**, Musée d'Orsay, Paris, Fransa

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

3.3.1. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-14

Ders	Görsel sanatlar
Sınıf düzeyi	8
Öğrenme alanı	Kültürel Miras
Alt öğrenme alanı	Tanınmış Bir Eserin İncelenmesi
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none">Sanat eserinin dönemi hakkında bilgi verir.Sanat eserinin üslubu hakkında bilgi verir.Sanat eserinde kullanılan malzemeler üzerinden özelliklerini anlatır.Sanat eserinin dönemini tahmin eder.Kültürel mirasın farkında olur.Kültürel mirasa değer verir.Kültürel mirasın korunması için istekli olur. <p>Bu göstergeler G.8.2.4 kazanımı ile ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler	Kültürel miras, gözlem yapma, analiz etme, müze sevgisi, müzelere ihtiyaç, müzelerin kişisel gelişime etkisi, müzeciliğin kültür hayatımızdaki yeri, müzelere saygı, millî tarihimize saygı.

Kullanılan ölçme ve değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gereçesi:

Sanat tarihi çalışma yaprağı içerisinde Görsel sanatlarla ilgili açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Resim eleştirisinde öğrenciyi düşündürmek amaçlı sorular yer almıştır. Dönem, üslup, kullanılan malzemelere dair sorular bulunmaktadır. Bu ölçme aracının kullanıma amacı, öğrencinin cevabı kendisinin oluşturmasına imkan vererek daha üst düzey düşünme becerilerini gözlemektir.

Uygulamaya yönelik yönergeler

Öğretmen, farklı sanatsal eserler üzerinden sanat eserinin dönemi, üslubu, kullanılan malzemeler açısından özelliklerini anlatır. Sınıfa, konuya uygun sorular sorar. Öğrencilerin eserler hakkında konuşmalarını teşvik eder. Ardından uygulamaya geçilir. Öğrencilere yeterli zaman vermek önemlidir.

Öğrenci başarısına dönüt verme

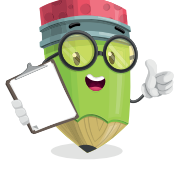
Öğretmen, öğrencilerin çalışma yapraklarını inceler. Doğru cevapları pekiştirir. Yanlış ve eksik cevapların düzeltilmesi için öğrencilere uygun sorular sorar.

Kullanılan araçla ilgili yararlanılabilecek kaynaklar

GOMBRICH, E.H. (2007). *Sanatın öyküsü* (çev: Erol Erduran-Ömer Erduran) İstanbul: Remzi Kitabevi.

HURWITZ, Al ve M. DAY (1995). *Children and their art (Methods for the elementary school)*. Florida: Harcourt Brace College Publishers.

KEHNEMUYİ, Zerrin. (2001). *Çocuğun görsel sanat eğitimi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Ek-1

Sanat tarihi çalışma yaprağı

Şeker Ahmed Paşa-“Ormanda Oduncu”

Bu eser hangi döneme aittir?

.....

Bu eserin üslubu nedir?

.....

Bu eserde hangi tür malzemeler kullanılmıştır?

.....

Bu eserin özellikleri hakkında neler söylemek istersiniz?

.....

Bu eser hangi teknikle yapılmıştır?

.....

Bu eserin adı nedir?

.....

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

3.4. Dereceleme ölçeği

Dereceleme ölçekleri, performans değerlendirmede öğrencileri puanlama amacı ile kullanılan ölçme araçlarıdır. Dereceleme ölçekleri, performansı tanımlayan ve herhangi bir çalışmanın puanlanması için geliştirilmiş ölçütleri içeren bir araçtır. Dereceleme ölçekleri, bir ölçme veya etkinliğin tamamının ya da bölümlerinin nasıl puanlanacağına ana hatlarıyla gösterilmesidir. Başka bir tanımla dereceleme ölçekleri, öğretmen ve öğrenciler için kabul edilebilir ya da edilemez performans sınırlarının açıkça belirtildiği kriter grubu ölçeğidir. En kullanışlı dereceleme ölçekleri, ölçme ve değerlendirme yapacak kişinin kendi geliştirdikleridir. Dereceleme ölçekleri, öğrenciden beklenen performansın tüm boyutlarını dikkate alarak puanlama yapmak amacı ile kullanılır. Bu araçlar, öğrencinin bir kavrama ilişkin bilgisini, bir ürünü belirlenen ölçütlere uygun olarak ortaya koyma becerisini, verilen bir görevi yapma sürecinde uyulması gereken aşamalı adımları yerine getirmedeki ustalığını veya verilen bir ödevi yapmadaki yeterlik düzeyini belirlemede kullanılabilir.

3.4.1. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-15

Sınıf düzeyi	6
Öğrenme alanı	Sanat Eleştirisi ve Estetik
Alt öğrenme alanı	Müzedede Eser inceleme (Örnek: "Kaplumbağa Terbiyecisi")
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none">Sanat eserinin dönemi hakkında bilgi verir.Sanat eserinde kullanılan malzemeler üzerinden özelliklerini anlatır.Sanat eserinde kullanılan tasarım öğeleri ile bunların kullanım biçimi olan ilkeler hakkında bilgi sahibi olur.Sanat eserinde yansıtılan duyguyu ifade eder.Sanat eserindeki düşünceleri açıklar. <p>Bu göstergeler G.6.3.2 kazanımı ile ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler	Çok yönlü düşünme, analiz etme, değerlendirme ve eleştirel düşünme, sanat sevgisi, farklı tekniklere ilgi, farklı düşüncelere saygı.

Kullanılan ölçme ve değerlendirme aracı (araçları) ve kullanılma gerekçesi:

Öğrencinin konuşmaları, dereceleme ölçeği ile ayrıntılı bir şekilde değerlendirilir. Öğrencinin, göstermesi istenen kavram bilgisine ne derece sahip olduğunu belirlemek için bu ölçme aracının kullanılması uygundur.

Uygulamaya yönelik yönergeler

Öğrencinin incelediği bir esere yönelik görsel tasarım öğe ve ilkelerini açıklar (Ek-1). Öğretmen, bir eserin yansıtabileceği duygu ve düşünceler üzerine kısa anlatımlar yapar. Bir örnek gösterip yansıttığı duygu ve düşünceyi ifade eder. Ardından uygulamaya geçilir. Öğrenci, aşağıda verilen kavramlardan herhangi birini seçerek resmin duygusunu ve düşüncesini anlatmaya çalışır. Bu esnada öğretmen dereceli puanlama anahtarını doldurur.

Öğrenci başarısına dönüt verme

- Bir sanat eserinde kompozisyonu oluşturan çizgi, doku, şekil, biçim ve renk gibi tasarım öğelerinin; bütünlük, vurgu, denge vb. ilkeler çerçevesinde yansıtılması için öğrenciye dönüt verilebilir. Örneğin; Kaplumbağa Terbiyecisi adlı tabloda kullanılan çizgi türleri buldurturularak bir resim kağıdına önceden çizdirilir. Kullanılan şekiller saptanarak başka bir resim kağıdına aktarılır. Kullanılan renkler suluboya ya da pastel boya ile bir kağıda aktarılır. Bu çalışmalar sırasında öğrencilerin gördüklerini kağıda görsel olarak yansıtılmaları sağlanır. Öğrencilerin çalışmalarını inceler. Yapılan çalışmalarda yetersiz gördüğü öğrencilere ve bu konuda el becerisi ile ilgili güçlük çeken öğrencilere öğretmen bazı örnekleri kendisi uygulayarak gösterir.
- Öğretmen, öğrencinin konuşmasını teşvik ederken, isteksiz öğrencileri konuşmaları için motive eder.
- Konuşmakta zorlanan öğrenciler için seçtikleri kavramı açıklar.
- Kavram yanlışlarını anında gidermek amacıyla uygun düzeltmeler yapar.
- Kavram yanlışlarını düzeltmek zaman geçtikçe zorlaşacağı için ivedi dönüt vermek burada özellikle önemlidir.

Kullanılan araçla ilgili yararlanılabilecek kaynaklar

HURWITZ, Al ve M. DAY (1995). *Children and their art (Methodos for the elementary school)*. Florida: Harcourt Brace College Publishers.

KIRIŞOĞLU, O.T. (2009). *Sanat, kültür, yaratıcılık*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ek-1

Osman Hamdi Bey-“Kaplumbağa Terbiyecisi”

"Kaplumbağa Terbiyecisi", 1906-1907,
Osman Hamdi Bey, Suna ve İnan Kırâç Vakfı
Pera Müzesi, İstanbul

Öğrencinin üzerinde konuşacağı görsel tasarım öge ve ilkeleri	İyi 3	Orta 2	Geliştirilebilir 1
Çizgi	☐	☐	☐
Leke	☐	☐	☐
Doku	☐	☐	☐
Renk	☐	☐	☐
Valör (Değer)	☐	☐	☐
Şekil	☐	☐	☐
B biçim	☐	☐	☐
Bütünlük	☐	☐	☐
Ritm	☐	☐	☐
Hareket	☐	☐	☐
Denge	☐	☐	☐
Zıtlık	☐	☐	☐
Örüntü	☐	☐	☐

Ek-2

Derecelendirme ölçeği

Gözlenecek özellikler	İyi 3	Orta 2	Zayıf 1
Esere olan ilgisi	☐	☐	☐
Etkinliğe katılma isteği	☐	☐	☐
Eserle öğrencinin seçtiği kelimeyi ilişkilendirmesi	☐	☐	☐
Eserin duygularını ifade etme isteği	☐	☐	☐
Eserin düşüncelerini ifade etme isteği	☐	☐	☐

3.4.2. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-16

Sınıf düzeyi	5
Öğrenme alanı	Sanat Eleştirisi ve Estetik (Örnek: "Guernica")
Alt öğrenme alanı	Picasso'nun "Guernica" tablosunun eğitsel (pedagojik) eleştirisi
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none">Seçilen sanat eserinde kullanılan görsel tasarım öge ve ilkelerini ifade eder.Sanat eserinde yer alan anlatım biçimini söyler.Sanat eserinde işlenen konuyu yorumlar.Sanat eserin toplumsal etkisini söyler.Seçilen sanat eserin amacını söyler. <p>Bu göstergeler G.5.3.3. kazanımı ile ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler	Çok yönlü düşünme, görsel okuryazarlık, sanata sevgi, yansıtmacı resimlere ilgi, sanatımıza ve kültürümüze saygı ve bağlılık, milliyetçilik duygusu.
Kullanılan ölçme ve değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gerekçesi:	Öğrencinin konuşmaları dereceleme ölçeği ile ayrıntılı bir şekilde değerlendirilir. Bu ölçme aracının kullanıma amacı, hangi kriterlerin öğrencide ne derece bulunduğunu belirlemektir.
Uygulamaya yönelik yönergeler	Öğretmen, bir eserin içeriğine ilişkin yorumlar yapar. Arka plan, ön plan, amaç gibi kavramlardan bahseder. Aynı örnek üzerinden öğrencileri konuşturur ve yorumlarını derinleştirmelerini sağlar. Ardından uygulamaya geçilir. Öğrenciler eseri yorumlarken öğretmen dereceleme ölçeğini doldurur (Ek-1).
Öğrenci başarısına dönüt verme	Öğretmen yorumları teşvik eder. Gerektiğinde arka plan, ön plan kavramlarını yeniden açıklar. Sanat eserlerinin amacını yanlış söyleyen öğrencilere gerekçeleriyle doğru amacı buldurmaya çalışır.
Kullanılan araçla ilgili yararlanılabilecek kaynaklar	GOMBRICH, E.H. (2007). Sanatın Öyküsü (çev: Erol Erduran-Ömer Erduran) İstanbul: Remzi Kitabevi. HURWITZ, Al ve M. DAY (1995). <i>Children and their art (Methodos for the elementary school)</i> . Florida: Harcourt Brace College Publishers. LENOIR, Beatrice. (2004). Sanat Yapıtı (Çev: Aykut Derman). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ek-1

Örnek sanat eseri
(Picasso-“Guernica”)

“Guernica”, 1937, Pablo Picasso, Kraliçe Sofia Ulusal Sanat Müzesi, Paris, Fransa

Ek-2

Derecelendirme ölçeği

Gözlenecek özellikler	İyi 3	Orta 2	Zayıf 1
Seçilen sanat eserinde kullanılan görsel tasarım öge ve ilkelere ifade etme			
Sanat eserinde yer alan anlatım biçimini söyleme			
Sanat eserinde işlenen konuyu yorumlama			
Sanat eserinin toplumsal etkisini söyleme			

4.

BİÇİMLENDİRİCİ DEĞERLENDİRME SÜRECİNDE PAYDAŞLARLA ETKİLEŞİM

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Biçimlendirici değerlendirme genel anlamda sınıf içi uygulamaları kapsasa da özellikle sonuçlarının yorumlanması ve dönüt verme sürecinde etkileşim içinde olunması gereken bazı paydaşlar bulunmaktadır. Aşağıda, söz konusu paydaşlar ve bu paydaşlarla kurulacak etkileşim içeriği hakkında bilgilere yer verilmiştir:

4.1. Öğrenci

Öğrenme-öğretme sürecinin diğer unsurları gibi ölçme ve değerlendirmenin de odak noktası öğrenci olup biçimlendirici değerlendirmede esas olan, değerlendirme etkinlikleriyle birlikte öğrenme sürecinin geliştirilmesidir. Bu nedenle biçimlendirici değerlendirme uygulamalarında öğrencilerle iş birliği ve etkileşim oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Biçimlendirici değerlendirme uygulamalarında öğrencilerin hazır bulunuşluklarının hangi düzeyde olduğunun bilinmesi, öncelikle onların bilişsel, duyuşsal ve devinışsel açıdan tanınmasını gerektirmektedir. Değerlendirmenin sadece sonucu değil süreci de etkilediği öğrencilere hissettirilmelidir. Bu nedenle değerlendirmenin sadece sınavlardan ibaret olmadığı, bu tür uygulamalarda sınav stresi ve kaygısından çok "ne kadar öğrendim, nasıl daha iyi öğrenebilirim?" gibi öğrenmeyi destekleyici soruların önemli olduğu öğrencilere açıklanmalıdır. Bunun yanı sıra biçimlendirici değerlendirme uygulamalarında öğrencilere neleri başardıkları vurgulanarak onları motive edici dönütler verilmeli, bundan sonra daha neleri öğrenmeleri gerektiği açıklanmalı (Mcafee ve Leong, 2012), kullanılanlara benzer veya farklı ne tür uygulamaların yapılmasının istendiği konusunda onlardan da görüş alınmalıdır. Bu uygulamaların öğrencilerin öğrenme sürecini hızlandıracağı ve hedef belirleme noktasında hem öğrenciye hem de öğretmene katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

4.2. Zümre öğretmenleri (okul, ilçe, il)

Biçimlendirici değerlendirme uygulamalarında esas olan öğrenci başarısının sonuç odaklı belirlenmesi ve karşılaştırılması değildir. Bu durum da zümre öğretmenleri arasında rekabet ortamından çok, iş birliği ikliminin hâkim olmasını gerekli kılmaktadır. Okul, okulda bulunmaması durumunda ilçe ve/veya ildeki zümre öğretmenleri; bir araya gelerek dersleri özelinde geliştirdikleri farklı değerlendirme uygulamalarını birbirleriyle paylaşabilirler, öğrenme-öğretme sürecini zenginleştirici değerlendirme uygulamalarının yapılması hususunda birbirlerini teşvik edebilirler, kendi sınıflarındaki dezavantajlı öğrencilere yönelik ne tür uygulamalar yaptıklarını ve ne tür dönütler verdiklerini birbirleriyle paylaşarak üzerinde tartışabilirler. Zümre öğretmenleri arasındaki bu yönde bir etkileşim, biçimlendirici değerlendirme uygulamalarının daha kapsayıcı ve dinamik bir yapıda olmasına olanak sağlayacaktır.

4.3. Veliler

Velilerin çoğunluğu çocuklarının neyi nasıl öğrendiklerinden çok, onların sınavlarda aldıkları not ve sonuçtaki başarılarıyla ilgilenmektedir. Velilerin bu bakış açısı doğrudan öğrencilere de yansımaktadır. Bu nedenle velilere biçimlendirici değerlendirme sonuçlarının ne anlama geldiği hakkında bilgi verilmelidir. Bu uygulamalar sayesinde öğrencilerin öğrenme sürecinin zenginleşeceği, bu tür değerlendirmede not kaygısının asgari düzeyde olduğu ve asıl olanın öğrenmenin geliştirilmesi olduğu, biçimlendirici değerlendirme ile öğrencilerin kendilerini daha iyi tanıyarak potansiyellerinin farkına varabilecekleri, öğrenme eksikliklerini görerek bunları giderebilme noktasında daha etkili adımlar atabileceği açıklanmalıdır. Çocuklarının öğrenme süreci ile ilgili kendilerine, objektif ölçme ve değerlendirme uygulamalarına dayalı dönütler verilerek onlara öğrenme-öğretme sürecinin önemli bir parçası oldukları sezdirilmelidir.

Bu noktada velileri de sürece dâhil etmek amacıyla onlarla yapılacak toplantılarda/görüşmelerde alternatif rapor formları (öz değerlendirme, gözlem vb.) sunularak görüş ve tepkileri öğrenilebilir (Mcafee ve Leong, 2012). Örneğin, bu alternatif değerlendirme formlarında öğretmen ve öğrencilerin yanı sıra velilere de görüşlerini yazabileceği bölüm(ler) ayrılabilir:

Öğrenci bilgileri
Değerlendirme etkinliği
Öğretmen görüşleri
Ailenin görüşleri/ gözlemleri

Şekil 14. Alternatif değerlendirme formu örneği

4.4. Diğer zümre öğretmenleri

Ders öğretim programlarında çeşitli ünite/temalarda farklı disiplinlerle iş birliği gerektiren konular yer almaktadır. Öğretimin yanı sıra değerlendirme uygulamalarında da ilgili disiplinlerin öğretmenleriyle iş birliği içinde olunması süreci daha aktif ve etkili kılacaktır. Bu nedenle, biçimlendirici değerlendirme uygulamalarının geliştirilmesi ve öğrencilere etkili dönüt verilmesi noktasında, ilgili disiplinlerin öğretmenleriyle görüş alışverişinde bulunulması önemlidir. Ayrıca, biçimlendirici değerlendirme uygulamalarında teknoloji temelli materyallerin hazırlanması kapsamında bilişim-teknoloji öğretmenleriyle iş birliği içinde olunmasının daha nitelikli ölçme ve değerlendirme materyallerinin uygulamaya konulması açısından etkili olacağı düşünülmektedir.

4.5. Okul rehberlik ve özel eğitim öğretmenleri

Biçimlendirici değerlendirme, öğrencileri birbirleriyle karşılaştırmak yerine her bir öğrencinin farklı aşamalarda öğrenme gelişim düzeyini karşılaştırmaya odaklıdır. Bu nedenle, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinuşsel yönleriyle tanınması gerekmektedir. Bu noktada, okul rehberlik ve özel eğitim öğretmenlerinin sağladığı destek oldukça önemlidir. Okul rehberlik öğretmenleri, öğrencileri tanınmaya yönelik ölçek, anket, test vb. ölçme araçları uygulayabilir ve sonuçlarını branş öğretmenleriyle paylaşabilirler. Bunun yanında farklı özelliklere sahip öğrencilere ne tür dönütler (fiziksel, sözel vb.) verilmesi gerektiği konusunda da okul rehberlik öğretmenleri ile iş birliği kurulabilir. Özellikle duyuşsal açıdan problemi olan öğrencilere çözüm bulma sürecinde okul rehberlik öğretmenlerinden destek alınırken bilişsel sorunları olan öğrenciler için de özel eğitim öğretmenlerinden destek alınmalıdır. Bu süreçte özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ile özel yetenekli öğrenciler eğer varsa okullardaki/kurumlardaki destek eğitim odalarına yönlendirilebilir. Okulda okul rehberlik öğretmeni olmaması durumunda öğrenci için okul idaresi (müdür veya görevli müdür yardımcısı) Rehberlik Araştırma Merkezi'nden (RAM) yardım alabilir veya öğrenciyi velinin de izniyle RAM'a yönlendirebilir.

Ölçme-değerlendirme uygulamalarında, öğrencilerin verdikleri cevaplarda bazen onların ruh halinin değiştiğini gösteren izler bulunabilir. Böyle durumlarda da okul rehberlik öğretmeni ve özel eğitim öğretmenlerinin desteğine başvurulabilir. Öğretmenlerin bu iş birliği sürecinde,

- Görüşlere ve katkılara açık olmaları,
- Her şeyi bilmeleri ve yapabilmelerinin mümkün olmadığını farkına varmaları,
- Hangi uzmanlardan nasıl katkı alabileceklerini öğrenmeye çalışmalarını beklenmektedir.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

4.6. Yöneticiler

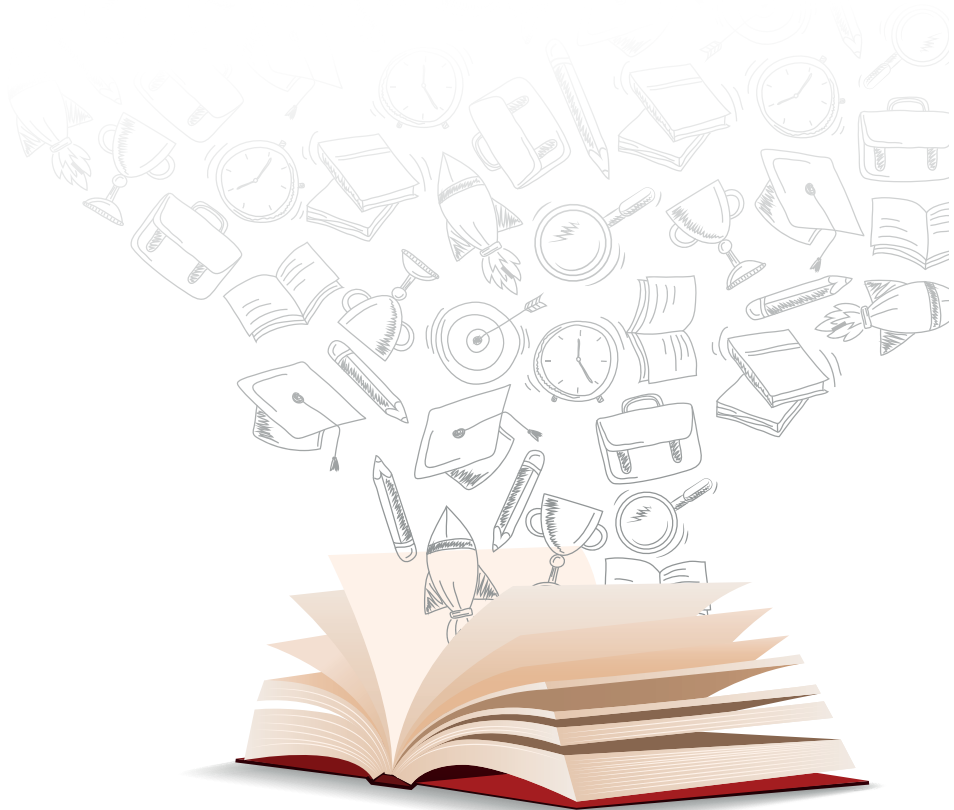
Sonuç odaklı değerlendirmenin benimsendiği bir okul ortamında süreç odaklı değerlendirmeler yapabilmek ve süreç odaklı değerlendirmenin benimsenmesini sağlamada okul yöneticisinin önemli bir rolü vardır. Okul yöneticisi;

- Süreç odaklı değerlendirmeyi özendirilmeli,
- Öğretmenlerle bu konuda işbirliği yapmalı,
- Süreç odaklı değerlendirmelerde kullanılacak materyallerin teminini ve çoğaltılmasını sağlamalı,
- Süreç odaklı değerlendirmeye dönük hizmet içi eğitimleri organize etmeli,
- Velileri benimsenen değerlendirme türüne dair bilgilendirmelidir.

4.7. Akademisyenler ve diğer uzmanlar

Biçimlendirici değerlendirme uygulamaları öğrencilerin seviyelerine, beklentilerine ve özelliklerine göre değişim gösterebilecek esnek ve dinamik bir yapıda olmalıdır. Bu durum, değerlendirme materyallerinin ve uygulamalarının zenginleştirilmesini gerektirmektedir. Bu noktada öğretmenlerden materyal hazırlanması, uygulama örnekleri oluşturulması, uygun dönütlerin neler olabileceği ve nasıl verileceği gibi konularda ilgili akademisyenlerle ve uzmanlarla iş birliği içinde olmaları beklenmektedir. Özellikle Bakanlık tarafından tüm illerde kurulan Ölçme ve Değerlendirme Merkezlerinde görevli uzmanlarla iş birliği içinde olunması ve onlardan destek alınması da hem materyallerin oluşturulması hem de uygulanmasında sürece katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, paydaşlarla nitelikli etkileşim, tüm paydaşların etkin bir şekilde biçimlendirici değerlendirme sürecinin içinde yer almalarını sağlayarak sürecin kendini yenilemesi ve geliştirmesine fırsat tanıyacaktır.

KAYNAKÇA

- Alıcı, D. (2017). *Performansa dayalı ölçme*. İçinde S. Tekindal (Ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (ss.123-164). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Arter, J. A., Spandel, V. & Culham, R. (1995). Portfolios for assessment and instruction. *ERIC Digest*. ED 388 890. <https://www.ericdigests.org/1996-3/portfolios.htm>
- Assessment Reform Group/Değerlendirme Reform Grubu (2002). *Assessment for Learning: Ten Principles*. www.assessment-reform-group.org.uk
- Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S. ve Bıçak, B. (2014). *Geleneksel-tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme teknikleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Başol, G. (2015). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Black, P. ve Wiliam, D. (1998). *Inside the black box: Raising standards through classroom assessment*. London: NFER Nelson Publishing Company.
- Box, C. (2019). *Formative Assessment in United States Classrooms: Changing the Landscape of Teaching and Learning*. Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Bümen, N. T (2006). *Program geliştirmede bir dönüm noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi*, *Eğitim ve Bilim*, 31 (142), 3-14.
- Clarke, S. (2011). *Formative assessment in the secondary classroom*. London: Hodder Education.
- Clarke, S. (2012). *Active learning through formative assessment*. London: Hodder Education.
- Erdoğan, T. (2006). *Yabancı dil öğretiminde portfolyoya dayalı değerlendirmenin öğrenci başarısı ve derse yönelik tutumlarına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gelbal, S. (2013). *Ölçme ve değerlendirme*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Göçer, A. (2014). *Türkçe eğitiminde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Grace, C. (1992). The portfolio and its use: Developmentally appropriate assessment of young children. *ERIC Digest*. ED 351150. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED363932.pdf#page=45ERIC>
- Gronlund, N. (1998). *Assessment of student achievement (6th Ed.)*, Boston: Allyn & Bacon.
- Hattie, J. & Timperley, H. (2007). The power of feedback. *Review of educational research*, 77(1), 81-112.
- Irons, A. (2007). *Enhancing learning through formative assessment and feedback*. London: Routledge.
- Ioannou-Georgiou, S., & Pavlou, P. (2002). Language portfolio. *La Nouva Italia Editrice*, November Issue, 12-21, <http://www.oup.com/elt>
- Johnson D. W. & Johnson, R. T. (2002). *Meaningful assessment: A manageable and cooperative process*. Needham Heights, MA: Allyn ve Bacon,
- Kan, A. (2007). Portfolyo değerlendirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 133-144.
- Kan, A. (2009). Effect of scale response format on psychometric properties in teaching self-efficacy. *Eurasian Journal of Educational Research*, 34, 215-228.
- Knight, P. (2001) *A Briefing on Key Concepts*. York: LTSN Generic Centre Assessment Series No.7.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Kurt, S. ve Ayas, A. (2010). *Bir öğretim teknolojisi olarak çalışma yapraklarının kimyasal reaksiyonların hızı konusunda öğrenci başarısına etkisi*. International Educational Technology Conference, İstanbul, Boğaziçi University.
- Kurt, Ş. (2002). *Fizik öğretiminde bütünleştirici öğrenme kuramına uygun çalışma yapraklarının geliştirilmesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kutlu, Ö., Doğan, C. D. ve Karakaya, İ. (2017). *Ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Lazear, D. G. (1992). *Teaching for multiple intelligences*. Bloomington: Phi Delta Kappa.
- Leong, D. J. & McAfee, O. (2012). *Erken çocukluk döneminde gelişimin ve öğrenmenin değerlendirilmesi ve desteklenmesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Little, D. (2009). Language learner autonomy and the European Language Portfolio: Two L2 English examples. *Language Teaching*, 42(2), 222-233.
- Mamur, N. (2009). *Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Resim Bölümü Öğrencilerinin Sanatsal Yeterliliğini Ölçme ve Değerlendirmede Eğitsel Gelişim Dosyasının (Portfolyo) Rolü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- McManus, S. M. (2008). *A study of formative assessment and high stakes testing: Issues of student efficacy and teacher views in the mathematics classroom* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). North Carolina State Üniversitesi, Raleigh: NC.
- MEB. (2009). *Ortaöğretim Tarih 11 dersi öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB. (2018). *Görsel sanatlar dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınevi.
- Messick, S. (1995). Validity of psychological assessment: Validation of inferences from persons' responses and performances as scientific inquiry into score meaning. *American psychologist*, 50(9), 741-749.
- Miller, M. D, Linn, R. L. & Gtonlund, N. (2013). *Measurement and assessment in teaching*. NJ: Pearson.
- Nartgün, Z. (2010). Duyuşsal nitelikler ve ölçülmesi. İçinde M. Gömleksiz ve S. Erkan (Eds.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (ss.144-188). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Okçu, Y. (2007). *Matematik eğitiminde portfolyo değerlendirme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Özçelik, D. A. (2010). *Ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özmen, H. ve Yıldırım, N. (2005). Çalışma yapraklarının öğrenci başarısı üzerine etkisi: Asitler ve bazlar örneği. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 2(2), 125-142.
- ÖZSOY, V. (2003). *Görsel sanatlar eğitimi resim-iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri*, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Paulson, F. L., Paulson, P. R. & Meyer, C. A. (1991). What makes a portfolio a portfolio? *Educational Leadership*, 48(5), 60-63.
- Popham, W. J. (2005). *Classroom assessment: What teachers need to know*. Boston: Allyn & Bacon.
- Rolheiser, C., Bower, B. & Stevahn, L. (2000). *The portolio organizer: Succeeding with portfolios in your classroom*. Alexandria, VA.: Association for Supervision.
- Saka, A. ve Akdeniz, A. R. (2001). *Biyoloji öğretmenlerine çalışma yaprağı geliştirme ve kullanma becerileri kazandırmak için bir yaklaşım*, Yeni Bin Yılın Başında Türkiye'de Fen Bilimleri Sempozyumu, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

- Shute, V. (2008). Focus on formative feedback. *Review of Educational Research*, 78(1), 153–189.
- Tedick, D. J. & Klee, C. A. (1998). *Alternative assessment in the language classroom*. ERIC Dokümanı Servis Numarası: ED 433 720.
- Tekin, H. (2017). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınları.
- Turani, A. (1995). *Sanat terimleri sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turgut, M. F. ve Baykul, Y. (2013). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Turgut, M. F. ve Baykul, Y. (2014). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme metotları*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Turgut, M. F. (1984). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme metotları*. Ankara: Saydam Matbaacılık.
- Valencia, S. (1990). A portfolio approach to classroom reading assessment: The whys, whats, and hows. *The Reading Teacher*, 43(4), 338-340.
- William, D. (2010). An integrative summary of the research literature and implications for a new theory of formative assessment. In H. L. Andrade ve G. J. Cizek (Eds.), *Handbook Of Formative Assessment* (pp. 18–40). New York, NY: Routledge.
- Yorke, M. (2003). *Formative assessment in higher education: moves towards theory and the enhancement of pedagogic practice*, Higher Education, 45, 477–501.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK)/Dünya Bankası. (1998). *Fakülte-okul işbirliği kılavuzu*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Yayınları.

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Akran değerlendirme	Aynı gruptaki öğrencilerin belli ölçütler çerçevesinde birbirlerini değerlendirme sürecidir. Bu süreç öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini artırır ve eleştirel düşünce becerilerini geliştirir.
Analoji	Bazı ortak yönleri bulunan iki şey arasındaki benzeşmedir.
Armoni	Görsel tasarım öge ve ilkelerinin bir kompozisyonda uyumlu kullanılmasıdır.
Balık kılıcı diyagramı	Balık kılıcı diyagramı; bir başka ismiyle sebep sonuç diyagramı, ya da kimi kaynaklarda geçtiği şekliyle Ishikawa diyagramı, kalite çalışmalarında sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Şekil itibarıyla balık kılıcını andırdığı için, balık kılıcı diyagramı ismiyle anılmaktadır. Yedi kalite aracından biri olan bu diyagram, ilk olarak 1943 yılında, Kaoru Ishikawa tarafından kullanılmıştır. Sonuçları meydana getiren çeşitli nedenleri göz önüne getirmek, bu nedenleri ve alt açıklamalarını görselleştirebilmek ve tüm bu nedenler üzerinde çalışarak sorunları en alt seviyeye indirmek için hazırlanır.
Beceri	Kişinin, yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak, bir işi başarma, bir işlemi ereğine uygun olarak, gerektiği gibi sonuçlandırma yeteneğidir.
Belirtke tablosu	Hedef davranışlarla, program içeriğinin yani konuların, iki boyutlu bir çizelge üzerinde gösterilmesidir.
Biçimlendirici değerlendirme	Öğrenme gereksinimlerinin belirlenmesi ve öğretimin uygun şekilde ayarlanması için öğrencinin durumunun sık sık ve etkileşimli bir şekilde değerlendirilmesidir.
Bilişsel süreç	Organizmanın bir nesne yada olayın varlığına ilişkin bilgi edinme yada bilinçli hale gelme sürecidir.
Çalışma yaprağı	Herhangi bir konunun öğretimi sürecinde öğrencilerin yapması gerekenlerin belirtildiği işlem basamaklarını içeren, bilgilerini kendi kendilerine yapılandırmalarına yardım eden ve aynı anda tüm sınıfın verilen etkinliğe katılımını sağlayan materyallerdir.
Değerlendirme	Ölçme sonuçlarını bir kriter/ölçüt ile karşılaştırarak karar vermedir.
Dereceli puanlama anahtarı / rubrik	Öğrencinin gerçekleştirdiği bir çalışmaya ilişkin performansını, belirlenen ölçütler bakımından yetersizden yetkine doğru belirleyen puanlama anahtarıdır. Herhangi bir çalışmanın puanlanması için geliştirilmiş ölçütleri içeren bir araçtır. Dereceli puanlama anahtarı bütüncül ve analitik olarak iki grupta incelenebilir.
Devinişsel alan	Fiziksel hareketi, hareketsel beceri alanını kullanmayı ve koordinasyonu içerir. Psikomotor davranışlar zihin-kas koordinasyonu ile yapılan davranışlardır.
Dönüt / geri bildirim	Dönüt, öğrenme hedefleri doğrultusunda yaptırılan bir etkinlikle ilgili olarak öğrencinin süreçteki performansının veya başarı düzeyinin incelenerek yorumlanması ve geliştirilmesi için sağlanan sözlü ve yazılı açıklama.
Duyuşsal alan davranışları	Duyuşsal alan insanın duygularını içeren davranışları ifade eder. Daha geniş bir deyişle; insana kazandırılmak istenen duygular, tercihler, değerler, ahlaki kurallar, istek ve arzular, güdüler, yönelimler duyuşsal alanın kapsamına girer.
Eskiz	Bir resmin, heykelin ya da mimari eserin kafadaki tasarımını veren taslağıdır.
Geçerlik	Ölçme aracının ölçülmek istenen özelliği, başka bir özelliğe karıştırmadan, amaca uygun olarak ölçmesidir.
Görsel okuryazarlık	Fotoğraf, resim, grafik gibi görsel unsurları anlama ve kullanma becerisidir. Bireyin görsel unsurlarla düşünme, öğrenme ve kendini ifade etme becerilerini de içerir.
Gösterge	Bir şeyi göstermeye, belirtmeye yarayan, bir başka şeyin yerini alabilecek nitelikte olduğundan kendi dışında bir şey gösteren her türlü şey.
Gözlem	Bir olayın, bir gerçeğin ya da bir nesnenin niteliklerini öğrenmek, bilmek amacıyla, onun özenli, planlı ve dikkatli bir biçimde ele alınıp, gözletlenip incelenmesi işidir.
Gözlem formu	Gözlem işinin kayıt altına alındığı belgedir.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Grup değerlendirme	Grup değerlendirmesi, bir gruba ait çalışmaların veya ürünlerin öğretmen, sınıftaki diğer gruba ait üyeler veya kendi gruplarında bulunan üyeler tarafından değerlendirilmesi şeklinde yapılır. Grup ödevinin temel hedefi sadece çalışılan konunun öğrenilmesi değil; ortak hareket edebilme, farklı görüşlere saygı duyma, ortak plan yapabilme, bilgiyi paylaşma, grup lideri olma, sorumluluk alma ve yardımlaşma gibi davranışları da kazandırmaktır.
Güdü	Bilinçli veya bilinçsiz olarak davranışı doğuran, sürekliliğini sağlayan ve ona yön veren herhangi bir güçtür.
Güvenirlilik	Ölçme aracının hatasız ölçme yapabilme durumunu gösterir. Başka bir deyişle, bir ölçme işleminin tekrarlanmasında sonuçların birbirine benzer olma derecesidir.
Hazırbulunuşluk	Bireyin yaşı, gelişimi, olgunluk seviyesi, tutumu, motivasyonu ve sağlık durumu yeni öğrenme ortamında etkili olan unsurlardır.
İmge	Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, görüntüsüdür.
Kahoot, quizzes, plickers uygulamaları	Kısa sınavlar için tasarlanmış bilgisayar uygulamalarıdır.
Kavram haritası	Kavramlar arasındaki ilişkiyi gösteren grafiksel araçtır.
Kavram yanılgısı	Öğrenen bireyin herhangi bir konuda öğretmenlerinin anlattıklarından farklı tarzda bilimsel gerçeklere uymayacak şekilde düşünmesidir.
Kazanım	Yapılandırıcı yaklaşım çerçevesinde, öğrencinin beklenen başarıyı nasıl göstereceğinin ifade edilmesidir.
Kompozisyon	Görüntü alanındaki nesnelerin kabul görmüş genel estetik kurallarına bağlı olarak konumlandırılmasıdır.
Kontrol listesi	Öğrencinin bir davranışı öğrenmesi ya da bunun değerlendirilmesi evresinde neleri, hangi sıra ile ve nasıl yapacağını izlemek amacıyla kullanılan araçtır.
Metafor	Bir sözcüğün alışılmış anlamı dışında kalan bir anlamda kullanılmasıdır.
Natürmort çalışması	Cansız varlıklardan veya hareketsiz nesnelere oluşan sanat eserlerine denir. Gerek manzara gerek portre resimleri haricindeki doğa, ölü/cansız hayvanlar, meyve, sebze, eşya gibi nesnelere ile bir kompozisyon oluşturan resim türüdür.
Okul ve sınıf tabanlı değerlendirme	Öğrencinin ihtiyaç ve yetenekleri temelinde, «ulusal müfredat genelinde ve ötesinde, öğrencinin performansını kaydetmek ve kazanımlarının profilini ortaya koymak» için kullanılan alternatif yöntemlerdir.
Öğrenme profili	Öğrenme tercihi.
Ölçme	Gözlem sonuçlarının sayı ve sembollerle ifade edilmesidir.
Öz değerlendirme	Belli bir konuda bireyin kendi kendisini değerlendirmesidir. Öz değerlendirme öğrencilerin kendilerini keşfetmelerine, güçlü ve zayıf yönlerini tanımalarına yardımcı olur. Kendi performans ve gelişimlerini bağımsız olarak ve gerçekçi şekilde değerlendirmeye yönlendirir.
Pedagojik	Eğitsel.
Performansa dayalı değerlendirme	Öğrencinin bilgi ve becerisinin ölçme sonucunda ortaya çıkan bir ürün (makale, resim vs.) olarak değerlendirilmesidir.
Perspektif	Resmin iki boyutlu ortamında, üçüncü boyut (derinlik) yanılması vermek için kullanılan tekniktir.
Peyzaj çalışması	Peyzaj çalışması, dağlar, ovalar, ağaçlar, nehirler ve ormanları içeren manzaraların betimlenmesidir.

Portfolyo (Ürün Dosyası)	Öğrencilerin belirli bir zaman diliminde, belirli amaç dahilinde becerilerini, yeteneklerini, zayıf ve güçlü yönlerini öğrenme alanları ile ilişkili olarak göstermiş çaba ve ilerleme ile gelmiş oldukları başarı düzeyini yansıtan ürünlerden ve sanatsal çalışmalardan oluşan; çalışma koleksiyonu, sistemli ve amaçlı olarak oluşturulan gelişim dosyalarıdır.
Reprodüksiyon çalışması	Bir sanat eserinin aslına uygun olarak çalışılmasıdır.
Rotasyon	bir birimde çalışan görevlilerin, öğrencilerin zaman zaman ve düzenli olarak yer değiştirmeleri, bir işi sırayla yapmalarıdır.
Sonuç değerlendirme	Ölçme işlemi sonucunda öğrencinin ne kadar öğrendiğini ortaya koymak (puan vermek) için yapılan değerlendirmedir.
Süreç değerlendirme	Öğrenenlerin bireysel farklılıklarını dikkate alarak tamamlamaları gereken eksiklikler konusunda hem öğretmene hem de öğrenciye dönüt vermek, öğrencilerin süreç içerisindeki ilerleme aşamalarını görmelerini sağlamaktır. Süreç odaklı ölçme-değerlendirmede öğrenenden bilgiyi hatırlaması değil, bilgiyi uygulaması, analiz-sentez etmesi, değerlendirmesi beklenmektedir. Dolayısıyla amaçtan bağımsız değerlendirme, özgün (authentic) görevler, bilginin yapılandırılması, ortam odaklı değerlendirme ve çoklu bakış açıları öne çıkan unsurlar olmuştur.
Sürrealist	Gerçeküstü. Hiçbir mantıksal çabaya fırsat tanımayarak yalnızca içgüdüler ile ulaşılabilecek sanat ürünleridir.
Taksonomi	İstendik davranışların basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta, birbirinin önkoşulu olacak şekilde aşamalı sıralanması.
Taslak	Resim ve heykelde yapılacak şeyin esas renk, çizgi ve biçimlerini koymaya denir.
Tipografi	Bir metin veya görselde, yazı tipi, punto büyüklüğü, satır uzunluğu, satır arası boşluk gibi etkenlerin karşılıklı estetik ilişkileri ile yapılan ile yapılan biçimsel anlatıma uygun olarak yazma işlemidir.
Ton	Bir rengin başka bir rengin müdahalesiyle değerinin değişmesidir.
Valör	Değer. Bir rengin renge doygunluk derecesi, en açıktan en koyuya derecelenmesidir.
Yansıtıcı düşünme becerisi	Hipotezler oluşturma, hipotezler üzerinde çalışma ve test etme, tümevarım yoluyla veri toplama ve tümdengelimci yaklaşımla sonuçlara ulaşmayı içeren bir üst düzey düşünme becerisidir.